MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
VIEŠOSIOS TEISĖS INSTITUTAS

GIEDRĖ JEGOROVAITĖ
ADMINISTRACINĖS TEISĖS MAGISTRATŪROS IŠTĘSTINIŲ STUDIJŲ PROGRAMA

ADMINISTRACINIO PROCESO TEISINIS REGULIAVIMAS: DINAMIKA, PROBLEMOS IR PERSPEKTYVOS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
prof. dr. Audrius Bakaveckas

Vilnius, 2020

TURINYS

ĮVADAS 3
1. ADMINISTRACINIO PROCESO SAMPRATOS IR REGLAMENTAVIMO RAIDOS YPATUMAI 7
1.1 Administracinio proceso samprata 7
1.2. Administracinis procesas iki 2001 metų 14
1.3. Administracinis procesas nuo 2001 metų iki 2016 metų 23
1.4. Administracinis procesas nuo 2016 metų iki dabar 37
2. ADMINISTRACINIO PROCESO TOBULINIMO TENDENCIJOS 47
2.1 Operatyvumo principo reikšmė 48
2.2 Siūlomos administracinio proceso tobulinimo tendencijos 58
2.3 Administracinio proceso tobulinimo galimybės 72
3. ADMINISTRACINIO PROCESO TOBULINIMO TENDENCIJŲ TYRIMAS 75
3.1 Tyrimo metodai 75
3.2 Tyrimo rezultatai ir analizė 76
IŠVADOS 79
PASIŪLYMAI 81
LITERATŪRA 82
ANOTACIJA 97
ABSTRACT 98
SANTRAUKA 99
SUMMARY 101
PRIEDAI 103
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 106

ĮVADAS

Temos aktualumas.

Administracinis procesas administraciniuose teismuose yra reglamentuojamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – Administracinių bylų teisenos įstatymas, ABTĮ). Mokslinėje literatūroje[1] akcentuojami administracinio proceso įstatymų teisinio reguliavimo deficitai: prieštaros pačiame įstatyme, dviprasmiškas ir nepakankamai aiškus normų turinys, kuriuos nulėmė tai, jog pagrindiniai proceso įstatymai buvo priimti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso adaptavimo administraciniams ginčo santykiams būdu.

Žvelgiant retrospektyviai, siekiant sureguliuoti administracinį procesą, įstatymų leidėjas nebuvo nuoseklus. Pradžioje buvo parengtas Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo (toliau – Administracinių teismų įsteigimo įstatymas) ir Administracinių bylų teisenos įstatymas, o tik po to pradėta diskutuoti dėl administracinės justicijos modelio[2]. Remiantis užsienio ekpertų įžvalgomis buvo siekiama sukurti Administracinio proceso kodeksą, tačiau atsisakius šios minties, parengtas naujas ABTĮ projektas. 2016 m. liepos 1 d. įsigaliojo dar viena Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcija, kuri reguliuoja administracinį procesą, tačiau net ir priėmus naująją įstatymo redakciją kilo poreikis įstatymo taisymui bei papildymui. Todėl kyla pagrįstas klausimas, ar dabar galiojantis Administracinių bylų teisenos įstatymas yra pajėgus užtikrinti Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir tarptautinių teisės aktų garantuojamas teises, ar užtikrinamas pagrindinis administracinės teisenos uždavinys – operatyvus ir sklandus administracinių bylų nagrinėjimas[3].

Pagrįstai galima daryti prielaidą, kad dėl teisinio reguliavimo spragų susiduriama su reglamentavimo ir „lėto teisingumo“ problemomis administraciniame procese, juolab, kad tiek mokslininkų darbuose[4], tiek viešojoje erdvėje[5] akcentuojamas bylų administraciniuose teismuose augimas.

---

[1] Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė, „Konstitucinių imperatyvų įtaką Lietuvos administraciniam procesui“, iš *Žmogus, teisinė valstybė ir administracinė justicija: mokslo studija* (Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2012), 603.

[2] Dainius Raižys, Darius Urbonas. „Administracinių bylų teisenos infrastruktūrinis modelis“. iš *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka: mokslinių straipsnių rinkinys,* Autorių kolektyvas (Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, 2015), 52.

[3] Kęstutis Lapinskas. „M. Romeris ir administracinė justicija Lietuvoje“, *iš Mykolas Romeris ir šiandiena: Teminis straipsnių rinkinys*, Mindaugas Maksimaitis. (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2000), 34.

[4] Goda Ambrasaitė Balynienė. „Administracinių teismų veiklos dešimtmečio iššūkiai: kaip užtikrinti administracinės justicijos veiksmingumą nuolat augančio teismų darbo krūvio sąlygomis“, iš *Administraciniai Teismai Lietuvoje: Nūdienos Iššūkiai : [kolektyvinė Monografija]*. Virgilijus Valančius (Vilnius: Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2010), 102.

[5] LVAT pirmininkas Kryževičius: teisingumo vykdymas dali būti paralyžuotas. DELFI.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., https://www.delfi.lt/news/daily/law/lvat-pirmininkas-kryzevicius-teisingumo-vykdymas-gali-buti-paralyziuotas.d?id=81319102

Pažymėtina, kad Lietuvos teisės moksle vyrauja skirtinga administracinio proceso samprata, tačiau dėl ribotos apimties, šiame magistro darbe, administracinis procesas yra suprantamas „siaura“ administracinio proceso samprata, t. y. administracinis procesas suvokiamas kaip pažeistų ar ginčijamų teisių arba įstatymų saugomų interesų viešosios teisės srityje gynimo procesas administraciniuose teismuose.

Mokslinis ištirtumas. Admistracinio proceso institutas daugiausia mokslininkų dėmesio sulaukė po administracinių teismų įsteigimo, tačiau kintant teisiniam reguliavimui reikalingas vis naujesnis tyrimas. Administracinį procesą ir jo problemas tyrinėjo doc. dr. S. Šedbaras[6,7], procesą pirmosios instancijos administraciniame teisme nagrinėjo dr. D. Raižys[8], apeliacijos instituto klausimus administraciniame procese tyrinėjo G. Ambrasaitė[9,10]. Atskirais administracinio proceso klausimais pasisakė D. Žilinskas[11], dr. J. Paužaitė-Kulvinskienė[12,13], prof. A. Andruškevičius[14], alternatyvius ginčo sprendimo būdus nagrinėjo M. Gerdvila[15], E. Šilvaitė[16].

Temos naujumas. Literatūroje buvo nagrinėjamos atskiros administracinio proceso sritys, tačiau administracinio proceso raida nėra sulaukusi pakankamai dėmesio mokslininkų darbuose. Be to, šiame darbe analizuota šiuo metu aktuali administracinio proceso problema – ilgas bylų nagrinėjimas ir pateikti administracinį procesą reglamentuojančių įstatymų projektai problemai spręsti. Todėl šis tyrimas padės atskleisti kaip ir dėl kokių priežasčių buvo keičiamas Administracinių bylų teisenos įstatymas, kokios problemos yra aktualiausios šiuo metu administraciniame procese ir išskirti galimi jų sprendimo būdai.

---

[6] Stasys Šedbaras, „Kai kurių administracinio proceso vidinės struktūros elementų sampratos problemos“, *Jurisprudencija* 32 (24) (2002).

[7] Stasys Šedbaras, *Administracinio proceso teisinio reglamentavimo problemos Lietuvos Respublikoje* (Vilnius: Justitia, 2006).

[8] Dainius Raižys, „Procesas pirmosios instancijos administraciniame teisme“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio Universitetas, 2008).

[9] Goda Ambrasaitė, „Apeliacija administraciniame procese: teisės kreiptis į Lietuvos Vyriausiąjį administracinį teismą ribojimo galimybės“. *Jurisprudencija,* 6 (84), (2006).

[10] Goda Ambrasaitė, „Apeliacija Lietuvos administraciniame procese: pagrindinės reformos kryptys“, *Jurisprudencija,* 4 (82) (2006).

[11] Dainius Žilinkas, „Kai kurie administracinio proceso mokslinio tyrimo metodologiniai aspektai“, *Jurisprudencija* 17(9) (2000).

[12] Jurgita Paužaitė – Kulvinskienė, *Administracinė justicija: teorija ir praktika.* (Vilnius: Justitia, 2005).

[13] Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė, „Administracinio proceso modelio paieškos Lietuvos teisės moksle“, iš *Ketvirtis amžiaus tiriant ir reformuojant Lietuvos teisinę sistemą*. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. (Vilnius: VšĮ akademinė leidyba, 2016), 344.

[14] Arvydas Andruškevičius, *Administracinės teisės principai ir normų ribos.* (Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2004).

[15] Linas Meškys, Mažvydas Gerdvila, „Ar galima mediacija administraciniame procese Lietuvos Respublikoje?“ *Teisės apžvalga.* No1 (12), (2015): 130-158.

[16] Eimantė Šilvaitė, „Taikos sutartis kaip teisminės mediacijos administraciniame procese pagrindas“, LVAT biuletenis Nr. 35, (2018).

Šio darbo **objektas** yra administracinių bylų teisenos reglamentavimo raida nuo Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės atkūrimo iki 2020 metų.

Tyrimo dalykas: administracinį procesą administraciniame teisme reglamentuojančių teisės aktų (ABTĮ), teorinės medžiagos ir teismų praktikos analizė.

Ginamasis teiginys. Administracinio proceso Lietuvoje reglamentavimas yra pakankamas užtikrinant pagrindinį administracinės teisenos uždavinį – operatyvų ir sklandų bylų nagrinėjimą.

Šio darbo tikslas yra atskleisti administracinio proceso raidą, išskirti administracinio proceso raidos etapus, išskirti ir atskleisti administraciniame procese kylančias problemas. Taip pat išanalizuoti tolesnio vystymosi galimybes, užtikrinant efektyvesnį asmenų teisių gynimą. Siekiant užsibrėžto tikslo keliami šie **uždaviniai:**

1. Remiantis administracinio proceso doktrina ir teismų praktika, atskleisti administracinio proceso sampratą.
2. Analizuojant Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcijas, teismų praktiką ir mokslinę literatūrą, atskleisti administracinio proceso reglamentavimo raidą.
3. Nustatyti administraciniame procese kylančias problemas ir pateikti galimus jų sprendimo būdus.
4. Aptarti administracinių bylų teisenos tobulinimo perspektyvas ir tendencijas.
5. Gautų rezultatų pagrindu suformuluoti baigiamojo darbo išvadas ir pateikti pasiūlymus.

Mokslinis tyrimas buvo atliekamas taikant teorinius ir empirinius **metodus**, kurių visuma padėjo surinkti, išsamiai išanalizuoti ir apdoroti reikiamą informaciją bei padaryti tyrimą apibendrinančias išvadas.

Lyginamasis metodas taikytas mokslinio tyrimo metu analizuojant ir lyginant Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcijas. Lyginamuoju metodu analizuojami įstatymo redakcijų panašumai, skirtumai, iškilusios problemos. Naudojant šį metodą lyginamas bendrosios kompetencijos ir administracinių teismų veiklos reglamentavimas.

Metaanalizės metodas buvo naudojamas tiriant administracinės, konstitucinės, teisės teorijos ir kitų teisės šakų mokslininkų darbus, doktrinines nuostatas bei periodinę literatūrą. Jų pagrindu yra daromi apibendrinimai, teikiamos tam tikros įžvalgos.

Analitinis – kritinis metodas naudotas atskleidžiant ir išryškinant problemas bei ieškant galimų šių problemų sprendimo variantų.

Lingvistinis metodas taikytas siekiant ištirti analizuojamų teisės normų turinį, darbe vartojamų teisinių sąvokų semantines reikšmes bei atskleidžiant vartojamų terminų reikšmes ir prasmes.

Teisinių dokumentų analizės metodas buvo taikomas renkant ir analizuojant teisiniuose dokumentuose (teisės aktuose, administracinių teismų bei Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendimuose ir kt.) esančią informaciją.

Statistinis metodas buvo naudojamas tiriant administracinių teismų bylų statistinius duomenis.

Apibendrinimo metodas taikytas apibendrinant moksliniame darbe naudotą literatūrą, gautus empirinius tyrimo duomenis, pabaigoje darant galutines išvadas bei formuluojant pagrindinius viso atlikto darbo ir tyrimo teiginius.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys dėstomosios dalys, išvados ir pasiūlymai. Pirmojoje darbo dalyje analizuojama ir apibrėžiama administracinio proceso samprata. Toliau analizuojama administracinio proceso reglamentavimo raida. Antroji dalis skirta administracinio proceso problemų ir reglamentavimo tendencijų analizei. Pirmiausia aptariama „lėto teisingumo“ problema ir jos svarba užtikrinant proceso dalyvių teises. Toliau analizuojamas įstatymų leidėjui pateiktas įstatymų projektų paketas, skirtas išspręsti minėtą problemą. Aptariamos administracinio proceso tobulinimo perspektyvos. Trečioji darbo dalis skirta kokybiniam tyrimui ir jo rezultatams aptarti. Darbas apibendrinamas, pateikiant svarbiausias visų keltų uždavinių baigiamąsias išvadas.

1. ADMINISTRACINIO PROCESO SAMPRATOS IR REGLAMENTAVIMO RAIDOS YPATUMAI

Be administracinio proceso sampratos ir požymių atskleidimo bet kokia tolesnė administracinio proceso reglamentavimo analizė būtų nevertinga. Todėl šiame skyriuje analizuota administracinio proceso samprata, taip pat aptarta administracinio proceso raida, atskleidžiant pagrindines administracinio proceso reglamentavimo tendencijas ir kryptis kaip vystėsi administracinio proceso reglamentavimas.

1.1 Administracinio proceso samprata

Pats žodis procesas yra kildinamas iš lotynų kalbos ir reiškia žengimą į priekį. Tarptautiniame žodžių žodyne[17] yra pateikiamos kelios minėto žodžio reikšmės: 1. vienas po kito einančių veiksmų, susijusių priežastiniais ryšiais, būvių kaita; 2. cheminiai medžiagos pakitimai; 3. bylos svarstymo teisme eiga, 4. uždavinio veiksmų seka, kurią apibrėžia privalomus veiksmus realizuojančių kompiuterinių komandų rinkinys; 5. progresuojanti ligos eiga. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne pateikiamos tik dvi proceso reikšmės, t. y. įvykio ar reiškinio eiga, vyksmas ir bylos svarstymo teisme eiga[18]. Taigi, lietuviška jo reikšmė sietina su žodžiais – eiga, vystymasis. Iš esmės procesas tai tam tikrų veiksmų seka, kuri atliekama siekiant tam tikro rezultato. Todėl procesas turėtų būti suprantamas kaip veiksmų sistema, kuriai būdinga dinamika, kartojimasis, rezultatas.

Administracinio proceso sąvokos kaip ir viso administracinės teisės instituto tyrinėjimas buvo suaktyvėjęs po administracinių teismų reformos ir Administracinių bylų teisenos įstatymo[19] priėmimo. Kaip pažymi A. Andruškevičius, tokią padėtį iš dalies lėmė faktas, kad atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę procesinės normos iš esmės buvo viename teisės akte – Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse, tačiau 1999-2000 metais priėmus kitus įstatymus ir poįstatyminius teisės aktus, reguliuojančius administracinių ginčų nagrinėjimo procesą ir kitus procedūrinius santykius, sukūrė prielaidas kelti klausimą dėl administracinio proceso atskyrimo nuo materialinės administracinės teisės.[20]. J. Paužaitė-Kulvinskienė[21] , D. Žilinskas[22] pastebi, kad nėra nustatyta aiškių administracinės teisės materialinių ir procesinių normų atribojimo kriterijų, todėl

[17] Valerija Vaitkevičiūtė, *Tarptautinių žodžių žodynas* (Vilnius: Žodynas, 2007), 890.
[18] Stasys Keinys, *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 7 pataisytas ir papildytas leidimas* (Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012), 623.
[19] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308 (pirma redakcija), TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.67B5099C5848
[20] Andruškevičius, *supra note*, 14: 110.
[21] Paužaitė – Kulvinskienė, *supra note*, 12: 33-34.
[22] Žilinkas, *supra note*, 11: 108.

apibrėžti administracinio proceso sampratą yra sudėtinga. Manytina, kad būtent dėl šios priežasties nėra bendro ir aiškaus administracinio proceso apibrėžimo.

Kalbant apie administracinio proceso sampratą Lietuvos mokslininkų darbuose, pastebėta, kad Lietuvos mokslininkų nuomonė, dėl administracinio proceso sampratos yra skirtinga. Pavyzdžiui, S. Šedbaras administracinį procesą apibrėžia kaip „kompetentingų valstybės institucijų, įstaigų, pareigūnų, ar valstybės tarnautojų, turinčių valdžios įgaliojimus veiklą, atliekamą teisės normų reglamentuota teisine forma, skirtą spręsti viešojo administravimo srityje kylančius klausimus, kurios metu taikomos teisės normos arba kitaip užtikrinamas jų įgyvendinimas, o priimti sprendimai sukelia asmenims konkrečius teisinius padarinius“[23]. Atsižvelgiant į tai, kad, pateiktas apibrėžimas yra labai platus, autorius suskirsto administracinį procesą į tam tikras rūšis:

1. administracinių norminių teisės aktų priėmimą;
2. pozityvaus (reguliacinio) pobūdžio administracinių teisės taikymo aktų priėmimą ir administracinių sutarčių sudarymą;
3. administracinės prievartos priemonių taikymą: administracinės atsakomybės taikymą, kitų administracinės prievartos priemonių taikymą, tarnybinių nuobaudų taikymą;
4. administracinių ginčų nagrinėjimą, kurį skirsto į neteisminį ir teisminį.[24]

Visgi, J. Paužaitė-Kulvinskienė nesutikdama su šia samprata pažymi, kad „tokia samprata dubliuoja viešosios administracijos ir teisminės valdžios funkcijas bei neišryškina procedūrinės veiklos, kurią reglamentuoja administracinės procedūrinės normos, ir jurisdikcinės veiklos, reglamentuojamos administracinėmis procesinėmis normomis, skirtumų. <...> administracinių procesinių normų tikslas, skirtingai nuo administracinių procedūrinių normų, yra detalesnis – nustatyti tik tokią tvarką ir procedūrą, kuria įgyvendinama viena iš administracinės materialinės subjektinės teisės dalių – teisė į materialinės subjektinės teisės gynybą <...>, t. y. reglamentuoja jurisdikcinę veiklą“[25]. V. Valančius ir R. Norkus teigia, kad S. Šedbaro administracinio proceso apibrėžimas yra labai platus, kadangi tarp subjektinių teisių įgyvendinimo viešojo administravimo institucijose ir pažeistų ar ginčijamų teisių gynimo teisme egzistuoja skirtumai. „Viešojoje teisėje valstybės (jos institucijų) ir kitų asmenų santykiai yra grindžiami valdžios ir pavaldumo principu, remiantis kuriuo, valstybė turi galių vienašališkai konstruoti teisinius santykius <...>. Teisminė gynyba administraciniame procese apsiriboja retrospektyvia piliečių teisių apsauga, nes teisinis santykis, iš

[23] Šedbaras, *supra note,* 6: 42.
[24] Šedbaras, *supra note,* 7: 104-107.
[25] Paužaitė – Kulvinskienė, *supra note,* 12: 35-36.

kurio kylančios teisės ginamos administracinio proceso tvarka, iki tol paprastai jau būna sukurtos viešojo administravimo subjekto aktais. <...> administracinio proceso dalykas yra jau viešojo administravimo subjekto veiksmais sukurtas teisinis santykis.“[26] Kitaip tariant, „administracinis procesas yra teisminė valstybinės veiklos korekcija“[27].

Šią nuomonę pagrindžia ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau – LVAT), teigdamas, kad teismas – tai viena iš valstybės valdžių, kuriai vienintelei pavesta teisingumo vykdymo funkcija ir kurios veikla grindžiama nepriklausomumo principu. Atitinkamai, teisminė valdžia negali iš kitos valstybės valdžios institucijos perimti jai priskirtų funkcijų. Teismui, kuris įgyvendina savo konstitucinę paskirtį – vykdyti teisingumą, nėra priskirtos vykdomosios valdžios funkcijos. Pagal Konstituciją, teismų veikla, susijusi su teisingumo vykdymu, nėra ir negali būti laikoma viešojo valdymo sritimi, kuri iš esmės yra priskirta vykdomosios valdžios institucijoms.[28] Todėl darytina išvada, kad administracinis procesas negali būti tapatinamas su administracine procedūrine veikla, kurią atlieka viešojo administravimo institucijos.

Be to, įprastai teisės šakos skirstomos į materialines teisės šakas ir proceso teisės šakas, pagal reguliuojamų santykių prigimtį. Materialinė teisė skirta apibrėžti, sukurti ir reguliuoti materialinių teisinių santykių subjektų teises ir pareigas[29]. Teisės normos detalizuojančios materialinių subjektinių teisių įgyvendinimo tvarką, bet nereguliuojančios pažeistų ar ginčijamų šių teisių gynimo, procesinėmis nelaikomos, o įvardijamos kaip procedūrinės normos ir yra skiriamos materialinės teisės šakų reguliavimo sričiai[30]. Jeigu valstybė neužtikrintų materialinių santykių įgyvendinimo mechanizmo, materialinė teisė būtų paneigta. Dėl to būtina proceso teisė, kuri kaip teisinė sistema įtvirtina taisykles, reikalingas materialinei teisei įgyvendinti[31]. Remiantis teisės mokslininkų darbais,[32] procesas reiškia priemones ir įrankius, prieinamas kiekvienam potencialiam proceso dalyviui, ketinančiam kreiptis į teismą ir ginti subjektinę teisę. Procesas materialinę teisę padeda įgyvendinti arba padaro ją neveiksmingą. Manytina, kad dėl tokio proceso teisės vaidmens, egzistuoja

[26] Virgilijus Valančius, Rimvydas Norkus, „Administracinio proceso Lietuvoje reformos prielaidos ir perspektyvos“, *Justitia*, 3 (2005), 3.
[27] *Ibid*
[28] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. vasario 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A492-704/2013, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bd0c65dd-4293-4cd1-9399-b3d0d5a2c456
[29] Kristin B. Gerdy,. What is the Difference Between Substantive and Procedural Law? And How Do I Research Procedure? *Perspectives: Teaching Legal Research and Writing. 2000 (9)*: 5, thomsonreuters.com, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://info.legalsolutions.thomsonreuters.com/pdf/perspec/2000-fall/2000-fall-3.pdf
[30] Valentinas Mikelėnas, *Civilinis procesas: monografija. I dalis.* (Vilnius: Justitia, 1997), 24.
[31] Dalia Averkienė. „Procesiniai terminai: Teisingo ir efektyvaus civilinio proceso prielaida“ (daktaro disertacija. Vilnius: 2016, Mykolo Romerio universitetas), 43.
[32] Daniel Vandekoolwyk, „Threshold Obstacles to Justice: The Interaction of Procedural and Substantive Law in the United States, France, and China“, *Global Business & Development Law Journal*. 2010 (23): 188.

ryšis tarp materialinės ir proceso teisės normų. Tą patvirtina ir profesorius A. Vaišvila. Pasak autoriaus, „visos teisės normos egzistuoja kaip organiška jų sąsaja, kai visos normos tarpusavyje susijusios vidiniu ryšiu – viena kitą papildo, parengia, garantuoja viena kitos funkcionavimą“[33]. Tačiau negalima tapatinti materialinės teisės normų su procesinėmis normomis.

Lietuvos administracinio proceso tyrėjų tarpe yra susiformavusi ir kita nuomonė. Prano Petkevičiaus nuomone, „administracinis procesas yra įstatymų nustatyta bei reguliuojama veikla, skirta tam tikrų rūšių administracinėms byloms nagrinėti“[34]. Analizuojant kitų mokslininkų (V.Valančiaus ir kt.[35], D. Raižio[36]) darbus, galima pastebėti, kad jie irgi administracinį procesą tapatina su administracinių ginčų nagrinėjimu ne tik teismuose, bet ir kvaziteismuose. V.Valančius ir kt.[37] teigia, kad administracinis procesas gali būti suvokiamas kaip pažeistų ar ginčijamų teisių arba įstatymų saugomų interesų viešosios teisės srityje gynimo procesas administraciniuose teismuose. D. Raižio teigimu, administracinis procesas yra administracinių ginčų nagrinėjimas teismuose bei kvaziteiminėse institucijose[38].

Pavyzdžiui, E. Laužiko, V. Mikelėno, V. Nekrošiaus nuomone, Lietuvoje susiformavo savarankiška administracinio proceso teisė, kurią sudaro normos reglamentuojančios administracinių bylų sprendimo tvarką ir nagrinėjimo tvarką administraciniame teisme, ir normos, reglamentuojančios administracinio pobūdžio ginčų sprendimą neteisminėse institucijose[39]. Todėl pritartina nuomonei, kad siauroji administracinio proceso samprata sietina su jurisdikciniu procesu, t. y. teisiniu ginčo išsprendimu. Kadangi, jei nėra administracinio ginčo – nėra ir administracinio proceso, o yra tik administraciniai procedūriniai santykiai[40].

Užsienio šalių administracinėje teisėje, administracinis procesas taip pat traktuojamas nevienareikšmiškai. Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose, administracinis procesas yra suprantamas plačiąja prasme. Administracinis procesas nustato administracinių agentūrų galias ir procedūras, įskaitant administracinių veiksmų teisėtumo kontrolę.[41] Kaip teigia Ieva Deviatnikovaitė, administracinis procesas JAV apima agentūrų teisėkūros ir jurisdikcijos veiklą (funkcijas) bei

[33] Alfonsas Vaišvila. *Teisės teorija. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas* (Vilnius: Justitia, 2004), 405.
[34] Pranas Petkevičius. *Administracinių teisės pažeidimų bylų teisena.* (Teisės informacijos centras, 2003), 15.
[35] Virgilijus Valančius, Aurimas Brazdeikis, Airė Keturakienė, „Administracinio proceso veiksmingumo didinimas: tyrimų būklė ir perspektyvos“, iš *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka: mokslinių straipsnių rinkinys,* Autorių kolektyvas (Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, 2015), 101-132.
[36] Raižys, *supra note,* 8.
[37] Valančius, Brazdeikis, Keturakienė, *op. cit*.
[38] Raižys, *supra note,* 8: 21.
[39] Egidijus Laužikas, Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekročius. *Civilinio proceso teisė, I tomas*. (Vilnius: Justitia, 2003), 26.
[40] Paužaitė – Kulvinskienė, *supra note,* 12: 37.
[41] Kenneth F. Warren. *Administrative Law in the Political System* (St. Paul: West Group, 1988), 9-10.

teisminę agentūrų veiklos kontrolę[42]. JAV itin smulkiai reglamentuota procesinė ir procedūrinė vykdomosios valdžios veikla ir asmenų teisių apsaugos nuo neteisėtų administracijos veiksmų klausimai. Smulkiai reglamentuotos visos administracinės veiklos rūšys: įstatymų leidyba, vykdomoji, teisės taikymo ir teisėsaugos veikla. Sureguliuotos visos administracinio proceso stadijos: informacijos rinkimas ir tyrimas, norminio ar individualaus akto projekto rengimas, projekto rengimas atvirame posėdyje, sprendimo priėmimas, jo paskelbimas, taip pat sprendimo apskundimas aukštesniajai institucijai ir teismui, bylos nagrinėjimas bei nutarimo priėmimas administracinėje byloje.[43] Pagrindinis teisės aktas reglamentuojantis administracines procedūras yra Administracinio proceso įstatymas. Šiame teisės akte detaliai reglamentuotas tyrimas ir informacijos surinkimas, administracinio akto parengimo ir apskundimo tvarka, administracinės bylos nagrinėjimo teisme tvarka[44].

Rusijos administracinės teisės doktrinoje galima rasti du administracinio proceso apibrėžimus. Vieni administracinį procesą laiko visų vykdomosios valdžios organų atliktų veiksmų, skirtų jiems paskirtoms užduotims ir funkcijoms įgyvendinti, visuma. Šiuo supratimu administracinis procesas aiškinamas kaip valstybinė administracinė veikla per visą jos praktinę įvairovę. Kitas proceso apibrėžimas siejamas su teisingumo vykdymu teisme. Būtent procesas nustato kompetentingos teismų sistemos veiklą[45,46,47]. Taigi procesas suprantamas kaip administracinė procedūrinė veikla arba administracinė jurisdikcinė veikla.

Prancūzijos administracinės teisės doktrinoje išskiriama administracinių ginčų teisė ir administracinės ne ginčo procedūros, kurios pripažįstamos administracinės teisės dalimi. Visi procesai administraciniuose teismuose nagrinėjamose bylose yra laikomi administracine procedūra („la procédure administrative"). O institucijų vykdomos administracinės procedūros (aktų rengimas, priėmimas, paskelbimo taisyklės), laikomos administracinėmis ne ginčo procedūromis („la procédure administrative non contentieuse").[48] Tačiau administracinis procesas, kaip savarankiškas

[42] Ieva Deviatnikovaitė. *Užsienio šalių ir Europos Sąjungos administracinė teisė*. (Vilnius: Registrų centras, 2017), 179.
[43] Andruškevičius, *supra note*, 14: 31-32.
[44] Thomas W. Merrill. „The Origins of American-style Judicial Review". Iš *Comparative Administrative Law,* edited by Susan Rose-Ackerman and Peter L. Lindseth (Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2010), 389.
[45] Адм*инистративное право. Общая часть: учебное пособие.* под общей редакцией Э.Г. Липатова и С.Е. Чаннова (Москва: Ось-89, 2006), 314-315.
[46] Алехин, Алексей Петрович, Анатолий Кармолицкий Александрович, Юрий. Козлов Маркович. *Административное право Российской Федерации: учебник для вузов.* (Москва: Зерцало-М, 2003), 271-275.
[47] Административное право России: курс лекций /под редакцией Н.Ю. Хаманевой. (Москва: Проспект, 2008), 503-505.
[48] Nora Balogh-Bekesi, Kitti Pollak, „General Principles of Administrative Procedure in the EU, in Hungary and in France", *Pro Publico Bono – Public Administration*, (3), (2017): 33.

administracinės teisės institutas neišskiriamas. Kadangi normos sudarančios teisės pagrindą, negali būti atskirtos nuo normų reguliuojančių ginčų nagrinėjimo tvarką[49].

Taigi, galima teigti, jog doktrinoje yra susiformavusios dvi administracinio proceso sampratos: siauroji ir plačioji, tačiau, siekiant geriau suprasti administracinio proceso sąvoką, tikslinga apžvelgti teismų praktiką.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas administracinio proceso sampratos nėra pateikęs ar plačiau analizavęs, tačiau galima daryti išvadą, kad terminas „administracinis procesas“ yra siejamas su bylos nagrinėjimu teisme[50,51]. Kiek plačiau dėl administracinio proceso yra pasisakęs LVAT, tačiau minėto teismo praktikoje pateikiama administracinio proceso samprata, kaip ir Lietuvos mokslininkų nuomonė, yra prieštaringa. Pavyzdžiui, 2004 metų nutartyje teismas konstatavo, kad administracinis procesas yra įstatymų nustatyta bei reguliuojama veikla, skirta tam tikrų rūšių administracinėms byloms nagrinėti. Administracinio proceso sąvoka apima įvairių administracinių bylų teisenas (administracinių teisės pažeidimų, drausmės (tarnybos) nusižengimų bylų, bylų dėl ginčų, kylančių iš administracinių teisinių santykių, bylų dėl ginčų, kuriuos nagrinėja administracinių ginčų komisijos ir pan.)[52].

Kitoje byloje LVAT pasisakė, kad administracinis procesas prasideda ne teisme, bet viešojo administravimo institucijoje[53]. Dar vienoje byloje teismas išsakė nuomonę, kad administracinio proceso pradžia sietina su skundo/pareiškimo priėmimu teisme[54]. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant Administracinių bylų teisenos įstatymo normas, apibendrinime pateikiama siaura administracinio proceso reikšmė, t. y. administracinis procesas

---

[49] Raižys, *supra note*, 8.

[50] Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2007-05-15 nutarimas dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 10 straipsnio 4 dalies (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija), 11 straipsnio (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija) 1, 2 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, byloje Nr. 7/04-8/04, lrkt.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d., https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta550/content

[51] Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2007-05-22 sprendimas dėl pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymo ištirti Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 15 straipsnio 3 dalies (2003 m. gruodžio 16 d. redakcija) atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 51 straipsnio 1, 2 dalims (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 53 straipsnio 1 daliai (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), lrkt.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d., https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta551/content

[52] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004-01-30 nutartis administracinėje byloje Nr. N-09-107-04, Infolex.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d. https://www.infolex.lt/tp/26341

[53] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013-01-29 sprendimas administracinėje byloje Nr. A-602-101-13, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a7b179b8-e45a-42cc-8a92-0e6da0984781

[54] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013-01-16 nutartis administracinėje byloje Nr. AS-525-51-13, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=428ca6be-dc81-437c-b7e6-c180110d251a

suvokiamas kaip pažeistų ar ginčijamų teisių arba įstatymų saugomų interesų viešosios teisės srityje gynimo procesas administraciniuose teismuose, tačiau tuo pačiu pažymima, kad galimas ir kitoks administracinio proceso supratimas[55]. Atsižvelgiant į išdėstytą, sutiktina su nuomone, kad administracinių teismų jurisprudencijoje nuosekli administracinio proceso doktrina nėra suformuluota[56]. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad dažniausiai administracinis procesas teismo jurisprudencijoje yra siejamas su ginčų nagrinėjimu teisme ir pažeistų teisių gynimu.

Pažymėtina, kad LVAT nutartyse išskiria ir tam tikrus administracinio proceso bruožus. Pavyzdžiui, nagrinėdamas administracinę bylą, kurioje buvo skundžiamas teisinių pasekmių nesukeliantis individualus teisės aktas, teismas konstatavo, kad administracinis procesas negali būti beprasmis[57]. Kitoje byloje teismas pažymėjo, jog administracinis procesas negali būti savitikslis, kadangi jis yra skirtas suinteresuoto subjekto pažeistos ar ginčijamos teisės arba įstatymų saugomo intereso apgynimui[58]. Taip pat, administracinis procesas negali tęstis iki begalybės, kitu atveju nebus užtikrinamas teisinių santykių stabilumas[59].

Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad yra susiformavusios dvi administracinio proceso sampratos. Plačioji, administracinį procesą apibrėžianti kaip valstybės institucijų veiklą, taikant norminius, priimant individualaus pobūdžio administracinius aktus. Siauroji – suprantama, kaip administracinių ginčų nagrinėjimas teismuose. Visgi, manytina, kad administracinio proceso supratimas plačiąja prasme yra per platus, kadangi būtent proceso teisė nusako, kaip apginti pažeistas teises ir užtikrinti jų įgyvendinimą[60], be to šiuolaikinis administracinis procesas yra savarankiškas tiek institucine (administraciniai teismai), tiek materialine prasme (kodifikuotos proceso taisyklės: ABTĮ)[61]. Todėl pritartina administracinio proceso sampratai siaurąja prasme ir šiame darbe administracinis procesas yra suprantamas kaip savarankiška teisės šaka reguliuojanti ginčų nagrinėjimą administraciniuose teismuose.

---

[55] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugsėjo 19 d. aprobuotas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant Administracinių bylų teisenos įstatymo normas, apibendrinimas. LVAT, 2012, 547.
[56] Raižys, *supra note*, 8: 18.
[57] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016-02-09 nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-113-662/2016, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0e29121c-62fa-4e25-a2e3-6b04b508ccdc
[58] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016-08-12 nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1130-146/2016, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=8c9d602c-9a4f-467c-a6b2-25ccb8639db4
[59] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013-02-06 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-143-51-13, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=8e50ed59-e1a0-4d92-95d8-116b275983fe
[60] Artūras Driukas, Virgilijus Valančius, *Civilinis procesas: teorija ir praktika*, *I tomas* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005), 41.
[61] Paužaitė-Kulvinskienė, *supra note*, 13: 358.

1.2. Administracinis procesas iki 2001 metų

Administracinio proceso doktrina Lietuvoje yra susiformavusi pakankamai neseniai, kadangi iki 1999 metų Lietuvoje administracinis procesas nebuvo atskirai reglamentuotas ir atskirtas nuo kitų teisės šakų. Kaip pastebėjo Ieva Deviatnikovaitė, tarpukariu, vykdant valstybės institucijų veiklos priežiūrą „buvo remiamasi dviem rusų įstatymais, priimtais prieš Lietuvai paskelbus Nepriklausomybę. Civilinės teisenos įstatymu – išieškant žalą už nuostolius, padarytus valdininkų, Baudžiamojo proceso įstatymu – nagrinėjant tarnybinius nusikaltimus. <...> Tarybiniais laikais teisminės administracijos veiksmų kontrolės institutas nebuvo vystomas.“[62] Tačiau Lietuvai atgavus Nepriklausomybę, požiūris į administracinę justiciją iš esmės pakito, o priėmus 1992 metų Konstituciją, buvo sudarytos prielaidos kurti savarankiškos administracinės justicijos modelį. Konstitucijos 111 straipsnis[63] skelbia, kad administracinių, darbo, šeimos ir kitų kategorijų byloms nagrinėti gali būti įsteigti specializuoti teismai. Taigi, administracinių teismų steigimas ir administracinio proceso kūrimas buvo galimas, tačiau neprivalomas veiksmas.

Kaip pastebėjo Birutė Pranevičienė, nuo Nepriklausomybės atkūrimo, buvo jaučiamas administracijos veiksmų teisėtumo kontrolės poreikis. Autorė pažymėjo, kad prof. hab. dr. Pranas Kūris pareiškė, kad „per metus administracine tvarka nubaudžiama šimtai tūkstančių žmonių. Visais administracinės atsakomybės atvejais kyla teisminės žmogaus teisių apsaugos problema. Bendrieji teismai, ypač aukštesnės pakopos, to padaryti iš tikrųjų nepajėgia“. Todėl reikalingi administraciniai teismai, siekiant garantuoti žmogaus teises[64]. Be to, atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, ginčus kylančius dėl valdymo institucijų ir valdininkų priimtų sprendimų teisėtumo bei kitas bylas, dėl administracinių teisinių santykių nagrinėjo bendrosios kompetencijos teismai pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK, Civilinio proceso kodeksas)[65] nuostatas.

Minėto teisės akto II skyrius buvo skirtas reglamentuoti Bylų kylančių iš administracinių teisinių santykių, teiseną. Civilinio proceso kodekse buvo numatyta, kad teismai nagrinėja trijų tipų bylas: 1) pagal skundus dėl netaisyklingumo rinkėjų sąrašuose; 2) pagal skundus dėl administracinių organų veiksmų; 3) dėl valstybinių ir vietinių mokesčių bei rinkliavų, privalomojo ančdėlinio

---

[62] Ieva Deviatnikovaitė, „„Administracinio teismo pradai“ iki Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės atkūrimo“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka,* 19 (2017): 26.

[63] Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Lietuvos aidas*, 1992-11-10, Nr. 220-0, 111 str., TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr

[64] Birutė Pranevičienė, *Kvaziteismai administracijos kontrolės sistemoje* (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003), 130 – 131.

[65] Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 1964-07-10, Nr. 19-139, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.20467?jfwid=rivwzvpvg

draudimo ir apsimokestinimo nepriemokų išieškojimo iš piliečių.[66] Taip pat įstatyme reglamentuota minėtų skundų padavimo tvarka, išnagrinėjimo terminai. Pavyzdžiui, bylos pagal skundus dėl administracinių organų veiksmų teisėtumo buvo susijusios su administracine tvarka paskirtomis ir išieškomomis baudomis. Tokie skundai turėjo būti išnagrinėti per 15 dienų nuo jų gavimo dienos.[67] 1995 metais įsigaliojo CPK pakeitimai, kuriuose naujai išdėstytos Bylų kylančių iš administracinių teisinių santykių reglamentavimo nuostatos. Teismo kompetencijai buvo priskirta nagrinėti bylas 1) pagal skundus dėl rinkimų ir referendumo; 2) pagal skundus dėl administracinių nuobaudų paskyrimo; 3) pagal skundus dėl valstybinės valdžios ar valdymo institucijų bei pareigūnų neteisėtų veiksmų ar neveikimo, varžančių kitų asmenų teises. Taip pat, Vyriausybės atstovo skundus dėl savivaldybių aktų ir pareigūnų veiksmų ir kitas įstatymų priskirtas teismo kompetencijai bylas, kylančias iš administracinių teisinių santykių.[68] Visgi, kaip pažymėjo Birutė Pranevičienė, bendrosios kompetencijos teismai nagrinėjo tik tam tikros kategorijos ginčus, kylančius iš administracinių teisinių santykių ir dėl tam tikrų administracinių ginčų ypatumų bei nereglamentuotos jų teisenos, dauguma jų apskritai likdavo nenagrinėti. Todėl tokia padėtis skatino biurokratizmą ir valdininkų savivalę bei piktnaudžiavimą[69].

Administracinių teismų ir administracinio proceso teisiniam reguliavimui pamatus padėjo 1998 metais Lietuvos Respublikos Seimo priimtas nutarimas dėl teisinės sistemos reformos metmenų (nauja redakcija) ir jų įgyvendinimo[70], kuriame buvo įtvirtinta nuostata, kad naudojant bendrųjų teismų sistemą, įsteigiami dviejų instancijų administraciniai teismai, kurių kompetencijai perduodamos bylos dėl valdymo institucijų ir valdininkų priimtų sprendimų teisėtumo bei kitos bylos, kylančios iš administracinių teisinių santykių, pvz., mokesčių ir pan. Taigi, šiuo nutarimu, buvo padėti pagrindai sukurti savarankišką administracinių teismų sistemą, o kartu tai reiškė ir žmogaus teisių ir laisvių teisminio gynimo garantijų sustiprinimą.

Tais pačiais metais, buvo parengtas Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo įstatymo[71] projektas, kuris 1999 metų sausio mėnesį buvo priimtas Lietuvos Respublikos Seimo.

---

[66] Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, *supra note*, 65: 257 str.
[67] *Ibid*, 262-264 str.
[68] Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo. *Valstybės žinios*, 1994-12-02, Nr. 93-1809, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5997?jfwid=rivwzvpvg
[69] Pranevičienė, *supra note*, 64: 131.
[70] LR Seimo nutarimas dėl teisinės sistemos reformos metmenų (nauja redakcija) ir jų įgyvendinimo, *Valstybės žinios*, 1998-07-08, Nr. 61-1736, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.59280/asr
[71] Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-309, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.72291?jfwid=rivwzvpvg

Įstatymas skelbė jog skundams (prašymams) dėl viešojo ir vidinio administravimo subjektų priimtų administracinių aktų bei veiksmų ar neveikimo (t. y. pareigų nevykdymo) nagrinėti steigiami specializuoti administraciniai teismai. Nuo 1999 m. gegužės 1 d. pradėjo funkcionuoti trijų pakopų administracinių teismų sistema. Taigi, buvo įsteigti 5 apygardų administraciniai teismai: Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių; Aukštesnysis administracinis teismas (Vilniuje) bei Lietuvos apeliacinio teismo Administracinių bylų skyrius. Konkrečios apygardos administracinio teismo teritorija sutapo su atitinkamo bendrosios kompetencijos apygardos teismo veiklos teritorija. Aukštesnysis administracinis teismas ir Lietuvos apeliacinio teismo Administracinių bylų skyrius veikė visoje valstybės teritorijoje.

Kaip pastebėjo J. Paužaitė-Kulvinskienė, „įgyvendinus Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį ir 1998 m. Lietuvos teisinės sistemos reformos metmenų nuostatas, 1999 m. įkūrus administracinius teismus, įvyko esminis lūžis Lietuvos teisinėje sistemoje. Sukūrus administracinius teismus, vykdomosios valdžios veiklos teisėtumo kontrolė tiek struktūriškai, tiek procesiniu požiūriu atsiskyrė nuo administracinės kontrolės ir nuo civilinio proceso. Apibūdinant šiuolaikinę Lietuvos administracinės justicijos sampratą galima nurodyti du svarbius dalykus: pirma, įtvirtinti svarbiausi administracinės justicijos tikslai – žmogaus subjektinių teisių gynimas ir objektyvioji viešosios administracijos veiksmų teisėtumo kontrolė, antra, įtvirtintas administracinės justicijos nepriklausomumas tiek nuo vykdomosios valdžios, tiek nuo bendrosios kompetencijos teismų.“[72] Visgi prieštarautina, kad administraciniai teismai buvo nepriklausomi nuo bendrosios kompetencijos teismų, kadangi aukščiausia teismų grandis (Lietuvos apeliacinio teismo Administracinių bylų skyrius) buvo įtraukta į bendrosios kompetencijos teismų sistemą, kas sąlygojo tam tikras administracinio proceso problemas, kurios nurodomos tolimesnėje darbo dalyje.

Visgi, toks teisinis reguliavimas gerokai sustiprino žmogaus teisių ir laisvių teisminio gynimo garantijas ir sudarė galimybę įgyvendinti konstitucinę nuostatą: asmeniui, kurio teisės ar laisvės yra pažeidžiamos, suteikiama teisė kreiptis į teismą[73]. Taigi, galima daryti išvadą, kad 1999 metais įvyko esminis pasikeitimas Lietuvos teisinėje sistemoje: įtvirtintas administracinės justicijos nepriklausomumas ir nuo vykdomosios valdžios, ir iš dalies nuo bendrosios kompetencijos teismų, taip pat įtvirtinta vykdomosios valdžios veiksmų teisėtumo kontrolė ir sustiprintas žmogaus subjektinių teisių gynimas.

[72] Paužaitė – Kulvinskienė, *supra note,* 12: 29.
[73] Pranevičienė, *supra note,* 64: 131.

Kuriant savarankiškus administracinius teismus, buvo reikalinga sukurti ir teisinę bazę, kuri užtikrintų veiksmingą administracinių ginčų nagrinėjimą. Todėl kartu su jau minėtu Administracinių teismų įsteigimo įstatymu, buvo priimtas Administracinių bylų teisenos įstatymas[74], kuris nustatė administracinių bylų dėl ginčų, kylančių iš administracinių teisinių santykių, nagrinėjimo tvarką. Kuriant šiuos įstatymus buvo tikimąsi, kad įsigaliojus minėtoms teisės normoms atsiras galimybė sustiprinti viešojo valdymo institucijų, įstaigų, tarnybų ir jų tarnautojų priimamų teisės aktų bei veiksmų teisėtumo kontrolę, o kita vertus, gerokai padidės žmogaus teisių ir laisvių teisminės gynybos garantijos[75]. Kaip akcentavo A. Andruškevičius, gerai reglamentuoti administracinį procesą ypač svarbu praktiniu požiūriu. Norint apginti žmonių teises, ne tiek svarbūs teoriniai materialinės teisės postulatai, kiek proceso, grindžiamo administracinių teismų ir kitų šią teisę taikančių subjektų veiklos praktika, analizė ir išmanymas[76].

Kaip buvo minėta, Administracinių bylų teisenos įstatymas, kuris nustato ginčų, kylančių iš administracinių teisinių santykių, nagrinėjimo tvarką, įsigaliojo 1999 metų gegužės 1 d., buvo priimtas 1999 m. sausio 14 d. Pats įstatymo projektas pradėtas rengti 1997 metais, kai Lietuvos Respublikos Vyriausybės potvarkiu Nr. 415 buvo sudaryta darbo grupė, kurios vadovas – Konstitucinio Teismo teisėjas doc. dr. K. Lapinskas. Nors įstatymo aiškinamajame rašte pažymima, kad rengiant projektus buvo nuolat derinama su Lietuvos apeliaciniu teismu ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriumi, svarstoma per Teisingumo ministerijoje sukviestų specialistų aptarimus, buvo atsižvelgta į didžiąją daugumą pareikštų pastabų bei pasiūlymų[77], tačiau Administracinių bylų teisenos įstatymas buvo priimtas civilinio proceso kodekso adaptavimo administraciniams ginčo santykiams būdu. Kaip pabrėžė G. Ambrasaitė – Balynienė[78], Lietuva neturėjo administracinių teismų veiklos patirties, todėl Administracinių bylų teisenos įstatymas buvo parengtas perėmus Civilinio proceso kodekso normas.

---

[74] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, *Valstybės žinios,* 1999-02-03, Nr. 13-308, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.67B5099C5848

[75] Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių ginčų komisijų įstatymo, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 9, 12 ir 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektų“, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.58719?jfwid=rivwzvpvg

[76] Andruškevičius, *supra note,* 14: 111.

[77] Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių ginčų komisijų įstatymo, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 9, 12 ir 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektų“, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.58719?jfwid=rivwzvpvg

[78] Ambrasaitė - Balynienė, *supra note, 4*: 102.

Net pats įstatymas skelbė, jog nagrinėdamas bylas, administracinis teismas vadovaujasi šio įstatymo normomis, o tais atvejais, kurių šis įstatymas nereglamentuoja, – Civilinio proceso kodeksu[79].

Administracinių bylų teisenos įstatymo pirmąją redakciją sudarė 65 straipsniai, kurie buvo suskirstyti į tris skyrius: I skyrius: Bendrosios nuostatos, II skyrius: Skundai ir prašymai, III skyrius: Teisminis nagrinėjimas.

Pirmajame skyriuje įtvirtinta, jog įstatymas nustato administracinių bylų dėl ginčų, kylančių iš administracinių teisinių santykių, nagrinėjimo tvarką[80], ir teismų kompetenciją. 4 straipsnyje[81] nurodyta, kad administraciniai teismai sprendžia bylas dėl: 1) valstybinio administravimo subjektų priimtų teisės aktų ir veiksmų teisėtumo, taip pat šių subjektų atsisakymo ar vilkinimo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus, teisėtumo ir pagrįstumo; 2) savivaldybių administravimo subjektų priimtų aktų ir veiksmų teisėtumo, taip pat minėtų subjektų atsisakymo ar vilkinimo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus teisėtumo ir pagrįstumo; 3) turtinės ir moralinės žalos, padarytos fiziniam asmeniui ar organizacijai neteisėtais valstybės ar vietos savivaldos institucijos, įstaigos, tarnybos bei jų tarnautojų veiksmais ar neveikimu viešojo administravimo srityje, atlyginimo (Civilinio kodekso 485 straipsnis); 4) mokesčių, kitų privalomų mokėjimų, rinkliavų ir mokestinių ginčų; 5) valstybės ir savivaldybių tarnautojų prašymų, susijusių su tarnybos santykiais, įskaitant atleidimą iš pareigų bei drausminio poveikio priemonių taikymą; 6) ginčų tarp nepavaldžių vienas kitam viešojo administravimo subjektų dėl kompetencijos ar įstatymų pažeidimo, išskyrus civilinius ginčus, priskirtus bendrosios kompetencijos teismams; 7) rinkimų ir Referendumo įstatymų pažeidimo; 8) nutarimo administracinio teisės pažeidimo byloje apskundimo; 9) viešųjų įstaigų bei nevyriausybinių organizacijų priimtų sprendimų ir veiksmų viešojo administravimo srityje teisėtumo; 10) visuomeninių organizacijų, bendrijų, politinių partijų, politinių organizacijų ar asociacijų priimtų bendro pobūdžio aktų teisėtumo. Vadovaujantis ABTĮ 6-8 straipsniais, ketvirtame ABTĮ straipsnyje nurodytos bylos, priskirtinos nagrinėti skirtingų pakopų administraciniams teismams.

Kaip matyti 1 paveiksle, apygardų administraciniai teismai ir Aukštesnysis administracinis teismas buvo tiek pirma, tiek apeliacinė instancija administracinėms byloms. Lietuvos apeliacinio teismo Administracinių bylų skyriui buvo priskirta apeliacinės instancijos ir vienodos teismų praktikos formavimo, taikant įstatymus, funkcija. Galima daryti išvadą, kad Administracinių bylų teisenos įstatymas numatė dekoncentruotą apeliacinį procesą.

[79] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, VIII-1029, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308, *supra note*, 74: 1 str.
[80] *Ibid*
[81] *Ibid*, 4 str.

1 paveikslas. Administracinių teismų struktūra ir jų kompetencija nustatyta ABTĮ pirmojoje redakcijoje

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo, VIII-1029, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308, 6-8 straipsniais.

Antrajame ABTĮ skyriuje įtvirtintos nuostatos keliamos skundams (prašymams), jų padavimo taisyklės, terminai, mokėtinas žyminis mokestis.

Trečiasis įstatymo skyrius buvo skirtas reglamentuoti procesą pirmosios instancijos teisme. Šiame skyriuje nurodyta, kas yra proceso dalyviai, kokios yra proceso šalių teisės ir pareigos. Taip pat teismo sudėtis. Įdomu tai, jog administraciniuose teismuose bylas nagrinėjo trijų teisėjų kolegija, sudėtingoms byloms nagrinėti galėjo būti sudaroma penkių teisėjų kolegiją[82]. Tuo tarpu, bendrosios kompetencijos teismuose bylas nagrinėjo vienas teisėjas[83]. Toks teisinis reguliavimas leidžia manyti, kad arba nebuvo pasitikima administraciniuose teismuose dirbančių teisėjų kompetencija vienasmeniškai spręsti bylas, arba administraciniuose teismuose nagrinėjamų bylų pobūdis lemia padidėjusį viešąjį interesą teisingu bylų išnagrinėjimu.

Trečiame skyriuje taip pat buvo numatyta, kad teismas bylą turi išnagrinėti per 1 mėnesį nuo skundo gavimo teisme dienos[84], tai rodo, jog įstatymų leidėjas norėjo, kad procesas teismuose vyktų

[82] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, VIII-1029, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308, *supra note*, 74: 44 str.
[83] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 1964-07-10, Nr. 19-139, 16 str. LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.20467/TAIS_80498
[84] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, VIII-1029, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308. *op. cit.*, 47 str.

operatyviai. Išnagrinėjęs bylą teismas priimą vieną iš sprendimų: 1) atmesti skundą (prašymą) kaip nepagrįstą; 2) patenkinti skundą (prašymą) ir panaikinti skundžiamą aktą (ar jo dalį) arba įpareigoti atitinkamą administravimo subjektą pašalinti padarytą pažeidimą ar įvykdyti kitokį teismo patvarkymą; 3) patenkinti skundą (prašymą) ir įpareigoti savivaldybių administravimo subjektą atitinkamai įgyvendinti įstatymą, vykdyti Vyriausybės nutarimą ar kitą teisės aktą; 4) patenkinti skundą (prašymą) ir priteisti atlyginti turtinę ar moralinę žalą fiziniam asmeniui ar organizacijai, padarytą valstybės ar vietos savivaldos institucijų, įstaigų, tarnybų bei jų tarnautojų, einančių tarnybines pareigas, neteisėtais veiksmais ar neveikimu viešojo administravimo srityje (Civilinio kodekso 485 straipsnis)[85]. Šiame skyriuje taip pat nurodyta sprendimų vykdymo kontrolė ir išlaidų atlyginimas.

Pirmojoje Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcijoje nebuvo reglamentuotas bylų nagrinėjimas apeliacine tvarka. Tačiau įstatymas skelbė, jog Administracinės bylos apeliacine tvarka nagrinėjamos pagal Civilinio proceso kodekso trečiojo skyriaus trisdešimt ketvirtajame ir trisdešimt penktajame skirsniuose nustatytas taisykles, jeigu Administracinės teisenos įstatymas nenustato kitaip[86]. Tuometiniame Civilinio proceso kodekse[87], priešingai negu galiojusiame iki tol, buvo įtvirtintas ribotos apeliacijos modelis. Apeliacija buvo suprantama, kaip teismų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo kontrolės forma. Buvo draudžiama apeliacinės instancijos teisme pateikti naujus įrodymus, taip pat imperatyviai numatyta, kad teismas negali peržengti apeliacinio skundo ribų, išskyrus ginant viešąjį interesą arba absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų nustatymo atveju, taip pat nustatytos taisyklės, kada teismas gali gražinti bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo[88]. Apeliacinio proceso tvarka išnagrinėtos bylos kasacine tvarka nebuvo skundžiamos, kadangi Administracinių bylų teisenos įstatyme buvo įtvirtintas kasacijos ribojimas[89]. Kaip teigė K. Lapinskas, kasacinės instancijos buvo atsisakyta, motyvuojant proceso operatyvumu, siekiat išvengti bylos vilkinimo. Toks teisinis reguliavimas neprieštaravo Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms[90].

---

[85] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, VIII-1029, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308, *supra note*, 74: 50 str.
[86] *Ibid*, 63 str.
[87] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 1998-12-23, Nr. 112-3106, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.69458
[88] *Ibid*, 31 str.
[89] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, VIII-1029, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308, *op. cit.*, 64 str.
[90] Lapinskas, *supra note*, 3: 31.

Taigi, galima daryti išvadą, kad pirmoji Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcija buvo trumpa, lakoniška ir turėjo trūkumų, kuriuos siekta ištaisyti dar neįsigaliojus įstatymui. Tą patvirtina ir padaryti pakeitimai, kai 1999 m. balandžio 13 d. buvo priimtas Administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 6, 7, 8, 9, 10, 30, 40, 44, 51, 56, 59, 60, 61, 62 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas[91]. Šiuo teisės aktu buvo siekiama išspręsti tris problemas. Visų pirma norėta užpildyti kai kurias spragas, esančias galiojančiame įstatyme, – tai bendrosios ir administracinės teismų sistemos kompetencijos atribojimo mechanizmo nustatymas, leidžiantis išspręsti ginčo teisingumo klausimą. Antra, buvo patikslintos kai kurios įstatymo nuostatos, kurios galėjo būti skirtingai interpretuojamos, pvz. tiksliau apibrėžiamos bendrosios kompetencijos teismo teisės, nustačius, kad taikomas teisės aktas prieštarauja įstatymams; patikslino ginčų dėl rinkliavų ir privalomų mokėjimų teisingumą; buvo atsisakyta privalomo advokato dalyvavimo apeliacinėje instancijoje. Ir trečia, projektas suderino kai kuriuos terminologinius skirtumus, esančius galiojančiuose įstatymuose[92]. Dar vienas pakeitimas padarytas 1999 m. birželio 2 d. įstatymu[93], kuris numatė, jog keičiamas viešojo administravimo sąvokos apibėžimas.

Jau pirmieji administracinių teismų veiklos metai atskleidė teisinio reguliavimo pliusų, trūkumų ir spragų. Pasirinktas mišrus teisinis reguliavimas (priimant ABTĮ ir sudarant galimybę naudotis CPK normomis), kuriantis naujai specializuotų teismų sistemai, turėjo teigiamos įtakos. Pirmiausia tai suteikė galimybę praktikoje išbandyti naujo teisinio reglamentavimo (ABTĮ) normas ir įvertinti jų efektyvumą. Buvo suteikta naujiems administraciniams teismams veiklos laisvė derinant Administracinių bylų teisenos įstatymo normas su Civilivio proceso kodekso normomis. Bei sudarytos sąlygos kaupti administracinių teismų praktiką.[94]

Visgi, administracinių teismų sistema ir kompetencijos paskirstymas tarp teismų reiškė, jog Aukštesniajame administraciniame teisme apeliacine tvarka išnagrinėtos bylos nepatekdavo į Lietuvos apeliacinio teismo Administracinių bylų skyrių, todėl iš dalies buvo ribojama galimybė užtikrinti vienodą administracinių teismų praktiką. Aukštesnysis administracinis teismas buvo tik Vilniuje, todėl daugeliui proceso šalių, kurių skundus nagrinėjo šis teismas, tekdavo važiuoti į sostinę, kas didindavo bylinėjimosi išlaidas. Pasirinktas reglamentavimas sukūrė tam tikrą neaiškumą dėl

[91] Lietuvos Respublikos Administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 6, 7, 8, 9, 10, 30, 40, 44, 51, 56, 59, 60, 61, 62 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999-04-23, Nr. 36-1067, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9532385ABC11

[92] Įstatymų projektų Nr. P-1649, P-1650, P-1651 aiškinamasis raštas, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.75313?jfwid=73odxxlkc

[93] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999-07-09, Nr. 60-1955, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0C91962F3D64

[94] Lapinskas, *supra note*, 3: 32.

administracinių teismų savarankiškumo, kadangi viena teismų dalis, kurią sudarė apygardų administraciniai teismai, Aukštesnysis administracinis teismas, buvo lyg ir savarankiška, kita dalis (Lietuvos apeliacinio teismo Administracinių bylų skyrius) priklausė bendrosios kompetencijos teismų sistemai.

K. Lapinskas[95] administracinių teismų veiklos trūkumus ir spragas skirsto į keturias grupes:

Organizacinės (arba strukturinės) problemos. Pagrindinė ta, kad neįsteigtas savarankiškas aukščiausios grandies administracinis teismas. Kaip buvo minėta, aukščiausia teismų grandis (Lietuvos apeliacinio teismo Administracinių bylų skyrius) buvo įtraukta į bendrosios kompetencijos teismų sistemą. Tai lėmė atotrūkį tarp pirmosios instancijos administracinių teismų ir Lietuvos apeliacinio teismo Administracinių bylų skyriaus, dėl to nebuvo įmanoma efektyvi pirmosios instancijos administracinių teismų veiklos kontrolė ir buvo sunku užtikrinti vienodą administracinių teismų praktiką. Vienodą teismų praktiką formuoti apsunkino ir dekoncentruotas apeliacinis procesas.

Kompetencijos paskirstymo problemos – visų pirma, apeliacinę funkciją būtina sutelkti viename aukščiausiame teisme; antra, tik šiam teismui reikėtų priskirti norminių administracinių aktų, kuriuos priėmė centriniai valstybinio administravimo subjektai, teisėtumo bylas; trečia, atsižvelgiant į tai, kad administraciniame teisme nėra kasacinio proceso, tikslingumo labui butų galima įvesti bent ribotos revizijos galimybę.

Procesinės veiklos tobulinimo problemos. Administraciniams teismams kildavo daug problemų vienu metu taikant ir Administracinių bylų teisenos įstatymą, ir Civilinio proceso kodeksą, be to, tai sunkino vienodos praktikos formavimą, kadangi teisėjai Civilinio proceso kodekso normas taikydavo pasirinktinai ir nevienodai. Trūko aiškumo dėl apeliacinio proceso. Reikėtų pažymėti, kad administracniai teismai savo darbe taip pat vadovavosi ir Administracinių teisės pažeidimų kodeksu.

Kaip atskirą problemą autorius išskiria administracinių teisės pažeidimų bylų nagrinėjimą, kadangi nebuvo sureguliuotas bendras tokių bylų sprendimas.

Galima daryti išvadą, kad galiojęs administracinio proceso reglamentavimas turėjo ne vieną trūkumą. Kaip pažymėjo G. Ambrasaitė – Balynienė, pirmoji Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcija „neblogai pasitarnavo kaip laikina administracinį procesą teismuose reglamentuojanti priemonė, [tačiau] jame pasigendama išbaigto koncepcinio požiūrio į administracinį procesą – jo tikslus, principus, teismo vaidmenį procese ir t.t.“[96]. Taigi, esant proceso reglamentavimo spragoms, kilo poreikis keisti Administracinių bylų teisenos įstatymą.

[95] Lapinskas, *supra note*, 3: 32-35.
[96] Ambrasaitė - Balynienė, *supra note*, 4: 104.

1.3. Administracinis procesas nuo 2001 metų iki 2016 metų

Antroji Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcija buvo priimta 2000 m. rugsėjo 19 d.[97], įsigaliojo 2001 m. sausio 1 d.[98]. Ši įstatymo redakcija pradžioje buvo rengiama kaip Administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas, tačiau išaugo iki naujos įstatymo redakcijos[99]. Naujo įstatymo projekto parengimą inicijavo Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, sudarydama darbo grupę, kurios vadovas buvo Lietuvos apeliacinio teismo Administracinių bylų skyriaus pirmininkas Kęstutis Lapinskas. Šiai darbo grupei buvo pavesta parengti ne tik Administracinių bylų teisenos įstatymo, bet ir administracinių teismų sistemos pertvarkymo įstatymų projektus.

Kaip teigiama įstatymo projekto aiškinamajame rašte, „teikiami įstatymų projektai parengti atsižvelgiant į administracinių teismų, įsteigtų Lietuvoje prieš vienerius metus, darbo patirtį, būtinumą spręsti jų veiklos praktikoje išryškėjusias problemas bei siekiant įgyvendinti priimtą politinį įsipareigojimą užbaigti savarankiškos administracinių teismų sistemos formavimą. <...> Administracinių bylų teisenos įstatymo projektas yra teikiamas kaip dabar galiojančio to paties pavadinimo įstatymo nauja redakcija. Projektas buvo rengiamas pirmiausiai įvertinant administracinių teismų sukauptą darbo patirtį, taip pat atsižvelgiant į teismų, kitų valstybės institucijų pasiūlymus bei rekomendacijas. Parengti projekto variantai buvo svarstomi administraciniuose teismuose, Lietuvos apeliaciniame teisme, Lietuvos Aukščiausiajame Teisme, o gautos pastabos ir pasiūlymai buvo realizuojami tobulinant rengiamą projektą.“[100]

2001 metų sausio 1 d. įsigaliojus Administracinių teismų įsteigimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymui[101], buvo reformuota administracinių teismų sistema, Lietuvos apeliacinio teismo administracinių bylų skyrių kartu su Aukštesniuoju administraciniu teismu reorganizavus į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą. Taigi, buvo suformuota dviejų grandžių administracinių teismų sistema, kurią sudarė 5 apygardų administraciniai teismai ir Lietuvos vyriausiasis administracinis

---

[97] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2000-10-11, Nr. 85-2566, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.78FAC7B20AD8

[98] Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo įstatymo 2, 3, 4, 5, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo ir administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2000-10-11, Nr. 85-2568, 4 str., LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.110333

[99] Lapinskas, *supra note*, 3: 37.

[100] Teikiamų Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimo įstatymo ir su juo susijusių įstatymų projektų aiškinamasis raštas, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.102476?jfwid=-ub28xkoeu.

[101] Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo įstatymo 2, 3, 4, 5, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, Valstybės žinios, 2000-10-11, Nr. 85-2567, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.110333

teismas. Dauguma Administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimų ir buvo susiję instancine administracinių teismų reforma[102].

Galima daryti išvadą, kad priėmus įstatymų projektus, buvo suformuota savarankiška administracinių teismų sistema. Naujas teisinis reguliavimas buvo rengiamas atsižvelgiant į teismų praktiką, kurios manytina buvo pakankamai daug, kadangi per pirmuosius „aštuonis darbo mėnesius administraciniai teismai sulaukė daugiau kaip 5200 skundų“[103] ir galėjo išgryninti reglamentavimo problemas.

Struktūra

Administracinių bylų teisenos įstatymo antrąją redakciją sudarė nebe 65, o 162 straipsniai, kurie buvo suskirstyti į keturis skyrius: I skyrius: Bendrosios nuostatos, II skyrius: Procesas pirmosios instancijos teisme, III skyrius: Bylų procesas apeliacinės instancijos teisme, IV skyrius: Proceso atnaujinimas.

Lyginant su pirmąja redakcija, naujoji Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcija buvo išsami, kadangi teismas turėjo vadovautis tik šio įstatymo nuostatomis, o Civilinio proceso kodekso normos galiojo, tik tada, kai jas įstatymas nurodė tiesiogiai[104]. Galima teigti, kad įstatyme buvo atsisakyta taikyti Civilinio proceso kodeksą visais atvejais, kurių nereglamentuoja Administracinių bylų teisenos įstatymas. Kaip pastebima literatūroje, „tokia įstatymų leidėjo pozicija visiškai pagrįsta, nes administracinio proceso principai dažnai prieštarauja civilinio proceso principams, o automatiškas jų perėmimas, esant ABTĮ spragai, dažnai reikštų, kad administracinio proceso tikslai nėra įgyvendinami“[105].

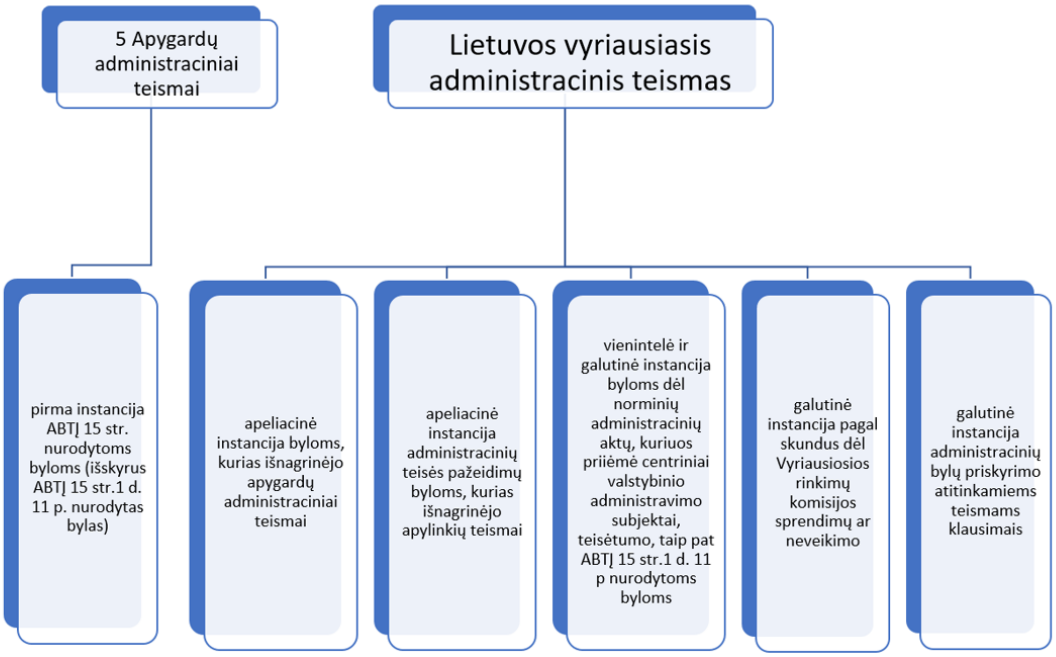
Pirmajame įstatymo skyriuje buvo detaliai reglamentuota, kas gali kreiptis į teismą[106], kokius ginčus sprendžia administraciniai teismai[107], išskirti principai[108] (teisėjų ir teismų nepriklausomumas, bylos nagrinėjimo viešumas, teisė į teismą), kuriais vadovaujantis nagrinėjamos bylos. Naujai reglamentuota teismų kompetencija[109]. Kaip minėta, įvykdžius reformą, vietoje 5 apygardų administracinių teismų, Aukštesniojo administracinio teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo

[102] Valančius, Norkus, *supra note*, 26: 3.
[103] Lapinskas, *supra note,* 3: 31.
[104] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2000-10-11, Nr. 85-2566, *supra note*, 97: 1 str. 2 d.
[105] Virgilijus Valančius, Rimvydas Norkus, „Nacionalinis teisinis diskursas dėl administracinio proceso“. *Jurisprudencija* 3(81), (2006): 92.
[106] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2000-10-11, Nr. 85-2566, *supra note,* 97: 5 str., 22 str.
[107] *Ibid*, 3 str.
[108] *Ibid*, 5 str., 7str., 8 str.
[109] *Ibid*, 15 str. - 21 str.

Administracinių bylų skyriaus, buvo suformuota dviejų grandžių administracinių teismų sistema: 5 apygardų administraciniai teismai ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. Taigi, buvo suformuota funkciniu, administraciniu ir organizaciniu atžvilgiu atskira teismų sistema, nepriklausoma nuo bendrosios kompetencijos teismų. Kaip pažymėjo LVAT, tiek administraciniai teismai, tiek bendrosios kompetencijos teismai yra savarankiški bei nepriklausomi ir nė viena iš šių teismų sistemų nėra dominuojanti kitos atžvilgiu[110].

Lyginant antrąją ABTĮ redakciją su pirmąja, pažymėtina, kad administracinio teismo kompetencija iš esmės nepakito. Prie bylų, priskiriamų administracinių teismų kompetencijai, pridėta nagrinėti bylas dėl Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos sprendimų ir šios komisijos kreipimųsi dėl tarnybos santykių su valstybės tarnautojais nutraukimo[111]. Visgi, pasikeitus administracinių teismų sistemos struktūrai, pakito kompetencijos padalinimas tarp skirtingų pakopų administracinių teismų (žr. 2 paveikslas).

2 paveikslas. Administracinių teismų struktūra ir jų kompetencija nustatyta ABTĮ antrojoje redakcijoje

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimo įstatymo, *Valstybės žinios*, 2000-10-11, Nr. 85-2566, 15-20 straipsniais.

[110] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. vasario 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A492-704/2013, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bd0c65dd-4293-4cd1-9399-b3d0d5a2c456

[111] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2000-10-11, Nr. 85-2566, *supra note*, 97: 15 str.

5 apygardų administraciniai teismai tapo pirmąja instancija, o Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui priskirta apeliacinės instancijos funkcija. Taip pat LVAT priskirta formuoti vienodą teismų praktiką, spręsti prašymus dėl proceso atnaujinimo, nagrinėti skundus dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimų ar neveikimo, spręsti bylas dėl norminių administracinių aktų, kuriuos priėmė centriniai viešojo administravimo subjektai, teisėtumo[112].

Pažymėtina, kad Vilniaus apygardos administraciniam teismui buvo priskirta papildoma kompetencija. Jis nagrinėjo bylas, kuriose pareiškėjas arba atsakovas yra centrinis valstybinio administravimo subjektas, taip pat skundus dėl Vyriausiosios administracinių ginčų komisijos ir Mokestinių ginčų komisijos priimtų sprendimų. Taigi, antrojoje ABTĮ redakcijoje numatyta administracinių teismų kompetencija paskirstyta tarp dviejų pakopų administracinių teismų.

Administracinių bylų teisenos įstatymo antrojoje redakcijoje detaliai nurodyta skundo forma ir turinys, padavimo taisyklės[113], išlaidos susijusios su bylos nagrinėjimu[114], proceso dalyviai[115], teismo sudėtis[116], procesiniai terminai[117]. Antrajame skyriuje reglamentuotas procesas pirmosios instancijos teisme[118], teismo sprendimai[119], atskirų bylų kategorijų nagrinėjimo ypatumai[120]. Trečiajame Administracinių bylų teisenos įstatymo skyriuje buvo reglamentuotas neįsiteisėjusių teismo sprendimų apskundimas, bylų nagrinėjimas apeliacinės instancijos teisme, priimami sprendimai, atskirieji skundai. Ketvirtasis įstatymo skyrius buvo skirtas proceso atnaujinimo reglamentavimui.

Taigi, lyginant su pirmąja redakcija, ši įstatymo redakcija buvo žymiai detalesnė, atsirado visiškai nauji skyriai, kuriuose reglamentuojami bylų proceso apeliacinės instancijos teisme ir proceso atnaujinimo klausimai. Manytina, kad nauja įstatymo redakcija buvo išspręstos visos ankstesnėje darbo dalyje minėtos K. Lapinsko išskirtos problemos. Tai pagrindžia ir įstatymo nuostatos, pavyzdžiui, Administracinių bylų teisenos įstatymo 20 straipsnis[121] numatė, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra apeliacinė instancija, kuri formuoja vienodą administracinių teismų praktiką. Tai reiškė, kad vienose rankose buvo sutelktas apeliacinis procesas, užtikrintas vienodos

[112] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2000-10-11, Nr. 85-2566, *supra note*, 97: 20 str.
[113] *Ibid*, 22-37 str.
[114] *Ibid*, 38-45 str.
[115] *Ibid*, 48-56 str.
[116] *Ibid*, 46, 47 str.
[117] *Ibid*, 65-67 str.
[118] *Ibid*, 68-84 str.
[119] *Ibid*, 85-109 str.
[120] *Ibid*, 110-126 str.
[121] *Ibid*, 20 str.

teismų praktikos formavimas ir galima efektyvi pirmosios instancijos administracinių teismų veiklos kontrolė. Pažymėtina ir tai, jog Administracinių bylų teisenos įstatymas nenumatė kasacijos galimybės, tačiau atsirado naujas institutas – proceso atnaujinimas, kuris galėjo užtikrinti ribotos revizijos galimybę.

Kaip pastebėta literatūroje[122], proceso atnaujinimo instituto atsiradimas administraciniame procese kompensavo kasacijos instituto nebuvimą, sudarė sąlygas užtikrinti teisingumo vykdymą bei tinkamą teisės į teisminę gynybą įgyvendinimą, siekiant patikrinti, ar įsiteisėję teismų procesiniai sprendimai nepažeidžia įstatymų saugomų asmenų teisių ir interesų[123]. Visgi, pasitaikė manačių, kad nustatytas teisinis reguliavimas, kuomet proceso atnaujinimo klausimą sprendžia Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, ne tik be pagrindo didina Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo darbo krūvį, bet yra abejotinas proceso ekonomiškumo ir operatyvumo prasme[124]. Todėl galima daryti išvadą, kad su nauju teisiniu reguliavimu buvo išspręstos vienos problemos, tačiau tuo pačiu metu atsirado kitos.

Pavyzdžiui, G. Ambrasaitė išskyrė, jog reikia aiškiau apsispręsti dėl apeliacinio proceso esmės koncepcijos, kadangi galiojančios Administracinių bylų teisenos įstatymo nuostatos turi tam tikrus tarpusavio prieštaravimus ir taip mažina proceso efektyvumą[125]. Dainius Raižys[126], J. Paužaitė - Kulvinskienė[127] ir kiti [128] akcentavo, jog administracinių teisės pažeidimo bylos neturi būti priskirtos administracinių teismų kompetencijai, kadangi tokių bylų teisena turi daugiau panašumų su baudžiamuoju procesu. Virginijus Valančius, Rimvydas Norkus teigė, jog įstatymų leidėjas atsisakydamas CPK taikyti ABTĮ nesureglamentuotiems teisiniams santykiams, administracinio proceso teisinį reguliavimą paliko nebaigtą ir neišsamų. Autoriai išskyrė pagrindinius procesinio reguliavimo trūkumus:

- nepakankamai reglamentuotas byloje dalyvaujančių asmenų teisinis statusas, jų teisės ir pareigos, neapibrėžtas byloje dalyvaujančių asmenų procesinis teisnumas ir veiksnumas; nėra

[122] Ambrasaitė - Balynienė, *supra note, 4*: 112.
[123] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. birželio 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P[63]-159/2010, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=beb8d4d5-c054-4a82-8724-6adb1ae57d49
[124] Ambrasaitė - Balynienė, *supra note, 4*: 112-113.
[125] Ambrasaitė, *supra note*, 10: 14-16.
[126] Raižys, Urbonas, *supra note*, 2: 66-67.
[127] Paužaitė – Kulvinskienė, *supra note*, 12: 91-93.
[128] Dainius Raižys. „Administracinių teisės pažeidimų bylų teismingumo problemos“, iš *Administraciniai Teismai Lietuvoje: Nūdienos Iššūkiai : [kolektyvinė Monografija]*. Virgilijus Valančius (Vilnius: Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2010), 346-354.

įtvirtinta pareiga rūpintis tinkamu ir greitu procesu; neaptarti asmenys, galintys ginti viešąjį interesą; nenumatytas trečiojo asmens, pareiškiančio savarankiškus reikalavimus institutas;

- nepakankamai reglamentuota pasirengimo nagrinėti administracinę bylą stadija: nenumatyta galimybė sudaryti taikos sutartį ir ginčą išspręsti taikiai, nereglamentuota kokia forma teismas rengiasi nagrinėti administracine bylą;
- nepakankamas reglamentavimas reikalavimo užtikrinimo priemonių taikymo srityje: nenumatyta galimybė taikyti laikinąsias apsaugos priemones iki pateikiant skundą, nėra galimybės pareikalauti nuostolių atlyginimo, atsirandančių dėl reikalavimo užtikrinimo priemonių taikymo;
- trūksta teisinio reglamentavimo administracinių teismų sprendimų srityje: nenumatyta skubaus teismo sprendimo vykdymo galimybė; nenustatytos teismo kompetencijos ribos išnagrinėjus administracinę bylą;
- nepakankamai reglamentuotas norminių administracinių aktų teisėtumo bylų nagrinėjimas: kadangi bendrosios proceso taisyklės ne visada yra tinkamos šiam procesui;
- nepakankamas reglamentavimas įrodinėjimo srityje: nenumatyta teismo teisė atsisakyti priimti pavėluotai pateiktus įrodymus, nereglamentuota liudytojų apklausos tvarka, nėra rašytinių įrodymų instituto;[129]
- nėra aiškių nuostatų dėl teismo aktyvumo ribų[130].

Buvo tikimąsi, kad administracinio proceso reglamentavimo problemas išspręs rengiamas Administracinio proceso kodekso projektas. Minėtas projektas pradėtas rengti, kai Jungtinių Tautų vystymosi programos užsakymu buvo parengtas administracinės justicijos Lietuvoje vertinimas, kurio vienas iš siūlymų buvo priimti Administracinio proceso kodeksą. Todėl 2003 metais teisingumo ministro įsakymu buvo sudaryta komisija Administracinio proceso kodekso projektui parengti, tačiau kaip pastebima literatūroje, „šio kodekso koncepcija nebuvo viešai paskelbta, todėl neaišku, kokiu mastu bus kodifikuotos administracinės procesinės teisės normos“[131] Visgi, Administracinio proceso kodeksas nepasirodė ir 2000 metais priimta Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcija su tam tikrais pakeitimais galiojo iki 2016 m. birželio 31 d.

Pakeitimai

Tikslinga aptarti padarytus įstatymo redakcijos pakeitimus, kadangi tai padės atskleisti, kas buvo keičiama/papildoma, kokie veiksniai darė įtaką proceso reglamentavimo pakeitimui ir ko buvo

[129] Valančius, Norkus, *supra note*, 26: 5.
[130] Valančius, Norkus, *supra note*, 105: 93-97.
[131] Raižys, Urbonas, *supra note*, 2: 63.

siekiama. Administracinių bylų teisenos įstatymo antros redakcijos galiojimo metu buvo padaryta 30 pakeitimų ir priimtas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas.

Pirmasis pakeitimas buvo padarytas 2001 metais, patikslinant mokestinio ginčo sąvoką ir apskundimo tvarką[132]. Antrasis pakeitimas padarytas 2002 metais, esant problemoms dėl bylų priskirtinumo teismams. Šiame įstatymo pakeitime[133] patikslintos teismingumo sprendimo ir vienodos teismų praktikos formavimo nuostatos. Trečiąjį Administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimą[134] 2003 metais sąlygojo Baudžiamojo kodekso pakeitimas[135]. Baudžiamajame kodekse atsiradus naujoms sąvokoms, jos buvo keičiamos ir galiojančiuose įstatymuose.

Kadangi Lietuva nuo 2004 metų turėjo tapti pilnateise Europos Sąjungos nare, 2003 metais buvo priimtas dar vienas įstatymas[136], kuris papildė Administracinių bylų teisenos įstatymo nuostatas. Pakeitimu[137] buvo siekiama sukurti atitinkamas procesines taisykles, pagal kurias Lietuvos Respublikos teismai, Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, galėtų, o tam tikrais atvejais ir privalėtų kreiptis į Europos Sąjungos teismines institucijas ES teisės aktų aiškinimo ir galiojimo klausimais. Pažymėtina, kad įstojimas į Europos Sąjungą reiškė, jog Lietuvos administracinei teisei, o kartu ir administraciniam procesui, įtaką darys Europos Sąjungos teisė ir joje vyraujantys principai[138]. Kitaip tariant, teismai, proceso metu, turės vadovautis ne tik Lietuvos teisės aktais, bet ir Europos Sąjungos teisės aktais.

---

[132] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 2 ir 26 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2001-07-18, Nr. 62-2219, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F750ED862D51

[133] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 13, 21 ir 46 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2002-03-27, Nr. 31-1125, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5FA6E8079BD9

[134] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 16 ir 109 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2003-04-24, Nr. 38-1675, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.322A6CD11CBB

[135] Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos įstatymų, derinamų su naujųjų Baudžiamojo kodekso ir Baudžiamojo proceso kodekso nuostatomis, projektų, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.206699?jfwid=73ody0o4y

[136] Lietuvos Respublikos teismų įstatymo, Administracinių bylų teisenos įstatymo, Civilinio proceso kodekso, Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2003-04-25, Nr. 39-1765, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9FE106C9700B

[137] Teismų įstatymo, Administracinių bylų teisenos įstatymo, Civilinio proceso kodekso, Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 14 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.199178?jfwid=73ody0ory

[138] Salvija Kavalnė. „Administracinės teisės europeizacija – administraciniams teismams aktualūs klausimai“, iš *Administraciniai Teismai Lietuvoje: Nūdienos Iššūkiai : [kolektyvinė Monografija]*. Virgilijus Valančius (Vilnius: Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2010): 202-203.

2004 metais buvo padarytas penktasis pakeitimas[139]. Jo tikslas buvo sudaryti tinkamas sąlygas Seimo kontrolieriui įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje bei Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatyme įtvirtintą Seimo kontrolieriaus teisę kreiptis į teismą dėl kaltų piktnaudžiavimu ir biurokratizmu pareigūnų atleidimo iš užimamų pareigų bei tuo panaikinti esančią teisės spragą. Kadangi galiojusiame Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnyje nebuvo numatyta, jog administraciniai teismai sprendžia bylas dėl Seimo kontrolieriaus kreipimosi dėl kaltų piktnaudžiavimu ir biurokratizmu pareigūnų atleidimo iš užimamų pareigų, Seimo kontrolierius negalėjo pasinaudoti jam Lietuvos Respublikos Konstitucijos bei Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo suteikta teise kreiptis į teismą.

2006 m. rugsėjo 21 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas[140] dėl Administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies, 139 straipsnio 2, 3 dalių atitikties Konstitucijos 109, 117 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui. Byloje pareiškėjas – Seimo narių grupė kėlė abejones dėl Administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies, 139 straipsnio 2, 3 dalių atitikties Konstitucijos 109, 117 straipsniams, Konstituciniam teisinės valstybės principui. Abejonės buvo grindžiamos tuo, kad, pareiškėjo aiškinimu, pagal šias Administracinių bylų teisenos įstatymo straipsnių dalis administracinis teismas savo sprendimą (nutartį), t. y. baigiamąjį teismo aktą, priima ir viešai paskelbia nesurašęs jį (ją) pagrindžiančių motyvų – jie yra surašomi vėliau.

---

[139] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 15, 18, 19, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2004-11-26, Nr. 171-6320, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.B515345EB7B6

[140] Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos Administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija), 308 straipsnio (2006 m. birželio 1 d. redakcija) 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 324 straipsnio 12, 13 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 377 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija) 9 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 448 straipsnio 7 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 454 straipsnio 5, 6 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 460 straipsnio 4, 5 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 3 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 285 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 286 straipsnio 1 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 288 straipsnio 4 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 289 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 303 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 320 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 325 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 358 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareiškėjo – seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 119 straipsnio 2 dalies 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 5 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio (2003 m. sausio 21 d. redakcija) 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos prezidento 2003 m. vasario 19 d. dekretas nr. 2067 „Dėl apygardos teismo teisėjo įgaliojimų pratęsimo“, Lietuvos Respublikos prezidento 2003 m. birželio 18 d. dekretas nr. 128 „Dėl apygardų teismų skyrių pirmininkų skyrimo“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismo teisėjas Konstantas Ramelis skiriamas šio teismo civilinių bylų skyriaus pirmininkui, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Valstybės žinios, 2006-09-26, Nr. 102-3957, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D6CFA5BCCCF8

Administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalis numatė, kad teismo sprendimo įžanginė ir rezoliucinė dalys surašomos ir viešai paskelbiamos paprastai tą pačią dieną po individualios bylos išnagrinėjimo. Aprašomoji ir motyvuojamoji sprendimo dalys surašomos ne vėliau kaip per septynias darbo dienas nuo sprendimo paskelbimo. Administracinių bylų teisenos įstatymo 139 straipsnio 2, 3 dalys numatė, kad priėmęs sprendimą ar nutartį, teismas grįžta į teismo posėdžių salę ir kolegijos pirmininkas arba teisėjas pranešėjas paskelbia sprendimo ar nutarties įžanginę bei rezoliucinę dalis, trumpai išdėsto sprendimo ar nutarties motyvus ir praneša, kada bus surašytas visas sprendimas ar nutartis. Visas teismo sprendimas ar nutartis išdėstoma raštu ir visų teisėjų pasirašoma ne vėliau kaip per septynias dienas nuo jų priėmimo.

Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad Konstitucija netoleruoja tokios teisinės ir faktinės situacijos, kai baigiamasis teismo aktas (sprendimas, nuosprendis, nutartis, nutarimas) yra oficialiai priimamas ir viešai paskelbiamas ne visas, *inter alia* kai yra oficialiai priimama ir viešai paskelbiama tokio akto rezoliucinė dalis (kurioje yra išdėstomas sprendimas iš esmės), o ją (t. y. joje išdėstytą teismo sprendimą) pagrindžiantys argumentai – jo priėmimo motyvai yra surašomi vėliau, *post factum*. Kadangi tokiu įstatyminiu reguliavimu yra sudaromos ir prielaidos teismui vėliau surašomus argumentus „pritempti“ prie jau priimto ir viešai paskelbto teismo sprendimo.

Taigi, Konstitucinis Teismas padarė išvadą, kad Administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalis, ta apimtimi, kuria nustatyta, kad prieš priimant ir viešai paskelbiant pirmosios instancijos administracinio teismo sprendimą gali būti surašomos tik šio sprendimo įžanginė ir rezoliucinė dalys, o aprašomoji ir motyvuojamoji dalys gali būti surašomos vėliau – ne vėliau kaip per septynias darbo dienas nuo sprendimo paskelbimo, prieštarauja Konstitucijos 109 straipsniui, konstituciniams teisinės valstybės ir teisingumo principams, o Administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalis ta apimtimi, kuria nustatyta, kad viešai (teismo posėdžių salėje) yra paskelbiamos tik priimto pirmosios instancijos administracinio teismo sprendimo įžanginė ir rezoliucinė dalys, taip pat ta apimtimi, kuria nustatyta, kad pirmosios instancijos administracinio teismo sprendimas yra priimamas ir viešai paskelbiamas paprastai tą pačią dieną po bylos išnagrinėjimo, neprieštarauja Konstitucijos 109, 117 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Konstitucinis teismas, remdamasis analogiškais argumentais, kuriuos išdėstė pripažindamas, kad Administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalis ta apimtimi, kuria nustatyta, kad prieš priimant ir viešai paskelbiant pirmosios instancijos administracinio teismo sprendimą gali būti surašomos tik šio sprendimo įžanginė ir rezoliucinė dalys, o aprašomoji ir motyvuojamoji dalys gali būti surašomos vėliau – ne vėliau kaip per septynias darbo dienas nuo sprendimo paskelbimo,

nukrypsta nuo konstitucinių teisingumo, teisės viešumo imperatyvų, ir padarė išvadą, kad ir šio įstatymo 139 straipsnio 2 dalies nuostata „kolegijos pirmininkas arba teisėjas pranešėjas <...> praneša, kada bus surašytas visas sprendimas ar nutartis“ ir šio straipsnio 3 dalis prieštarauja Konstitucijos 109 straipsniui, konstituciniams teisinės valstybės ir teisingumo principams. Administracinių bylų teisenos įstatymo 139 straipsnio 2 dalies nuostata „Priėmęs sprendimą ar nutartį, teismas grįžta į teismo posėdžių salę ir kolegijos pirmininkas arba teisėjas pranešėjas paskelbia sprendimo ar nutarties įžanginę bei rezoliucinę dalis, trumpai išdėsto sprendimo ar nutarties motyvus“ neprieštarauja Konstitucijos 109, 117 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Taigi, minėtus straipsnius pripažinus prieštaraujančiais Konstitucijai, nebebuvo galimas jų taikymas procese. Šių straipsnių pakeitimas buvo atliktas tik po 3 metų, priėmus minėtų straipsnių pakeitimo įstatymą[141]. Manytina, kad toks įstatymų leidėjo delsimas koreguoti administracinio proceso nuostatas rodo įstatymų leidėjo abejingą požiūrį į administracinį procesą. Šeštasis[142], septintasis[143], aštuntasis[144], dešimtasis[145], vienuoliktasis[146], tryliktasis[147], keturioliktasis[148],

[141] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 ir 139 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2009-12-05, Nr. 144-6348, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A015092781AE

[142] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 2, 3, 15, 18, 19, 20, 22, 33, 35, 40, 46 ir 88 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2007-06-30, Nr. 72-2830, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9F44E333859B

[143] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 16, 110 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2007-12-29, Nr. 140-5758, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3A378859D262

[144] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 2 ir 25 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2009-06-25, Nr. 75-3063, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0C148091EB60

[145] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 110 straipsnio pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2010-04-27, Nr. 48-2290, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.7A7C45EDCB70

[146] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 18, 26, 27 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2010-06-30, Nr. 76-3872, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DA77F805EA51

[147] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2011-01-10, Nr. 4-126, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E8C4EDEAD48A

[148] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 18 straipsnio papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2011-04-28, Nr. 49-2363, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.AAE85887E2F5

septynioliktasis[149], devynioliktasis[150], dvidešimt trečiasis[151], tvidešimt ketvirtasis[152], dvidešimt šeštasis[153], dvidešimt devintasis[154], trisdešimtasis[155] Administracinių bylų teisenos įstatymo 2000 metų redakcijos pakeitimai/papildymai buvo padaryti 2007 - 2016 metais, siekiant suderinti pagrindines sąvokas, bei normas su kitais įstatymais, išplėsti teismų kompetenciją, atsiradus naujo pobūdžio byloms ir įtvirtinti, kad Seimo kontrolierių sprendimai (rekomendacijos) nebūtų priskiriami tirti administracinių teismų kompetencijai, siekiant padaryti Seimo kontrolierius nepriklausomus nuo teisminės valdžios.

Dvyliktasis įstatymo pakeitimas[156] išsprendė jau minėtą, administracinių teisės pažeidimų bylų priskyrimo administraciniams teismams, problemą. 2011 m. sausio 1 d. įsigaliojus minėtam pakeitimui, administracinių teisės pažeidimų bylų nagrinėjimas nebebuvo administracinių teismų kompetencija, tačiau skundai, gauti iki 2011 metų pradžios, ar bylos, kuriose administracinio teisės pažeidimo protokolai surašyti iki naujojo įstatymo įsigaliojimo, buvo nagrinėjami apygardos administraciniuose teismuose[157]. Manytina, kad toks teisinio reguliavimo pakeitimas, turėjo sumažinti administracinių teismų darbo krūvį ir leisti įgyventinti vieną iš proceso užduočių – operatyviau nagrinėti kitas bylas.

---

[149] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 71 straipsnio papildymo ir pakeitimo ir Įstatymo papildymo 88-1 straipsniu įstatymas, *Valstybės žinios*, 2011-11-18, Nr. 139-6549, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.62ECABB31F99

[150] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 117 straipsnio pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2012-11-15, Nr. 132-6643, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2CBBD349F72A

[151] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo papildymo 85-1 straipsniu įstatymas, *Valstybės žinios*, 2013-12-14, Nr. 128-6520, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.BA7AFE3321AD

[152] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 71 ir 88-1 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2014-08-01, Nr. 10746, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/dfae60a0197611e4b542dec0b12e28b0

[153] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 15 ir 19 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2014-12-18, Nr. 19929, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6cc9ad10868b11e481c9c95e73113964

[154] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 4, 98 ir 99 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XII-1774 3 straipsnio pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2015-12-01, Nr. 19108, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7a924490982b11e5a6f4e928c954d72b

[155] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 71, 88-1, 98 ir 99 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2015-12-02, Nr. 19180, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7916805098f711e58fd1fc0b9bba68a7

[156] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 15, 16, 18, 20, 46, 137 straipsnių pakeitimo, aštuonioliktojo skirsnio ir 128, 144 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, *Valstybės žinios*, 2010-12-04, Nr. 142-7258, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0BFC4BB604DB

[157] Vilniaus apygardos administracinio teismo 2012-ųjų metų veiklos apžvalga, teismas.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 14 d., https://vaat.teismas.lt/veiklos-ataskaitos/archyvas/vaat-2012m.-veiklos-apzvalga/595

Penkioliktuoju įstatymo pakeitimu[158] administraciniame procese įteisinta elektroninė procesinių dokumentų įteikimo ir perdavimo sistema, teismo posėdžio eigos fiksavimo būdas, pasitelkiant informacines ir elektroninių ryšių technologijas, pakeista procesinių dokumentų įteikimo viešo paskelbimo būdu tvarka. Manytina, kad toks pakeitimas pagreitino procesą bei padarė jį ekonomiškesnį, taupesnį.

Šešioliktasis įstatymo pakeitimas[159] buvo susijęs su proceso atnaujinimo institutu. Atsižvelgiant į tai, kad administracinėje teisenoje sprendimai nėra skundžiami kasacine tvarka, todėl buvo reikalingas proceso atnaujinimo instituto sustiprinimas. Kaip teigiama įstatymo projekto aiškinamajame rašte[160], pagrindinis projekto tikslas buvo nekeičiant esamos teismų sistemos, t. y. teismų skirstymo į bendrosios ir specialiosios kompetencijos teismus, padidinti proceso atnaujinimo svarbą dviem atvejais: jeigu pateikiami akivaizdūs įrodymai, kad padarytas esminis materialinės teisės normų pažeidimas jas taikant, galėjęs turėti įtakos priimti neteisėtą sprendimą, nutarimą ar nutartį (ABTĮ 153 straipsnio 2 dalies 10 punktas) ir kai būtina užtikrinti vienodos administracinių teismų praktikos formavimą (ABTĮ 153 straipsnio 2 dalies 12 punktas). Projekto iniciatoriai siūlė įtvirtinti normą, kad prašymą dėl proceso atnaujinimo, paduotą šio įstatymo 153 straipsnio 2 dalies 10 ir 12 punktų pagrindu, nagrinėtų Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininko sudaryta išplėstinė teisėjų kolegija arba plenarinė sesija. Toks siūlymas reiškė, jog bylos dėl proceso atnaujimo būtų priskiriamos prie sudėtingų bylų, tačiau sutinktina su Teisės departamento išvada[161], kad dėl prašymo atnaujinti procesą ABTĮ 153 straipsnio 2 dalies 10 ir 12 punktų pagrindu nėra savaime prilygintinos sudėtingoms byloms ir ar tai, kokia teisėjų sudėtimi būtų nagrinėjama byla Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme dėl proceso atnaujinimo, neturėtų būti sprendžiama nagrinėjant kiekvieną bylą dėl proceso atnaujinimo. Visgi, toks pakeitimas nebuvo įtvirtintas. Manytina, kad buvo siekta išvengti teismo darbo krūvio didėjimo. Vietoje to, atsirado nuostata, kad jeigu procesas atnaujintas byloje, kuri buvo išnagrinėta apeliacine tvarka, ir procesas atnaujintas ABTĮ

[158] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 11, 12, 21, 22, 23, 24, 34, 37, 39, 50, 51, 53, 57, 61, 62, 64, 66, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 82, 83, 85, 87, 93, 101, 105, 106, 107, 110, 118, 119, 121, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 137, 138, 142, 150, 155, 156, 157 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2011-07-13, Nr. 85-4131, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.95FC10994CBA

[159] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 13, 46 ir 160 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2011-10-01, Nr. 119-5617, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CE6662FD5437

[160] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 45, 158 ir 160 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo aiškinamasis raštas, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.304544?jfwid=-ub28xgor7

[161] Teisės departamento išvada Administracinių bylų teisenos įstatymo 46, 158, ir 160 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui. LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.305497?jfwid=-ub28xgor7

153 straipsnio 2 dalies 10 ar 12 punkto pagrindu, byla perduodama nagrinėti iš naujo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinei teisėjų kolegijai ar plenarinei sesijai. Manytina, kad toks pakeitimas padarytas siekiant išlaikyti nuoseklią Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo formuojamą praktiką. Taigi, įvestas proceso atnaujinimo institutas užtikrino, kad nebūtų palikti galioti galimai nepagrįsti ir neteisingi teismų sprendimai. Pritartina nuomonei[162], kad įtvirtindamas tokį teisinį reguliavimą, įstatymų leidėjas siekė, kad būtų ne tik užtikrintas, bet ir sustiprintas teisingumo vykdymas.

Aštuonioliktajame pakeitime[163] išplečiamas ABTĮ 84 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas sąrašas, kada teismas gali skirti baudą, numatant teismo teisę skirti baudą, jeigu proceso dalyvis piktnaudžiauja administraciniu procesu. Taip pat įtvirtinta, kad procesas apeliacinės instancijos teisme vyksta rašytinio proceso tvarka, su tam tikromis išimtimis. Praplėstas asmenų, galinčių pateikti prašymą dėl proceso atnaujinimo, sąrašas. Šis Administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimas leido operatyviau ir ekonomiškiau spręsti bylas, užtikrino proceso dalyvių teisių į teisingą teismą realizavimą.

Dvidešimtasis[164] įstatymo pakeitimas sąlygojo lankstesnį procesinių dokumentų pateikimą elektroninėmis ryšių priemonėmis. Dvidešimt pirmuoju[165] pakeitimu įstatymas papildytas nuostatomis, dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos išlaidų atlyginimo tvarkos.

Dvidešimt antruoju pakeitimu[166] administraciniame procese įtvirtinta taikos sutarties galimybė. Įstatyme nustatyti taikos sutarties sudarymo pagrindai ir sąlygos bei įtvirtintos tokio veiksmo procesines pasekmės. Atkreiptinas dėmesys, kad prof. dr. V. Valančius ir dr. R. Norkus 2006 metais akcentavo, kad tuometinis Lietuvos administracinio proceso teisinis reglamentavimas nebuvo pakankamai orientuotas į socialinės taikos atkūrimą tarp ginčo šalių[167]. Ir tik 2013 metais šis trūkumas buvo ištaisytas. Visgi, administraciniai teismai dar iki ABTĮ pakeitimo/papildymo įsigaliojimo,

---

[162] Artūras Driukas, Virgilijus Valančius, *Civilinis procesas: teorija ir paktika, IV tomas* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005), 326.

[163] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 47, 84, 85, 97, 127, 130, 137, 138, 139, 150, 154 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 47-1 straipsniu įstatymas, *Valstybės žinios*, 2012-04-28, Nr. 50-2442, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.84BFE5BF1384

[164] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 11, 12, 21, 22, 23, 24, 34, 37, 39, 50, 51, 53, 57, 61, 62, 64, 66, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 82, 83, 85, 87, 93, 101, 105, 106, 107, 110, 118, 119, 121, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 137, 138, 142, 150, 155, 156, 157 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 4, 5, 43, 52, 60 ir 61 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2012-12-29, Nr. 153-7825, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F05DCA0099E8

[165]Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo papildymo 45-1 straipsniu įstatymas, *Valstybės žinios*, 2013-05-25, Nr. 54-268, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0C567BACB776

[166] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 37, 42, 44, 46, 50, 53, 68, 80, 82, 97, 101 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Įstatymo papildymo 52-1 straipsniu įstatymas, *Valstybės žinios*, 2013-06-12, Nr. 62-3060, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8EC70B58A58B

[167] Valančius, Norkus, *supra note*, 105: 91.

naudojo taikos sutarties institutą. Remiantis J. Paužaitės - Kulvinskienės[168] atlikta analize, iki 2013 metų, vadovaujantis teisės analogijos principu ir naudojantis Cilivinio proceso kodekso normomis, buvo patvirtintos 25 taikos sutartys. Tai leidžia daryti prielaidą, kad pradėjo keistis požiūris į teismų vaidmenį, suprantant juos kaip taikinimo instituciją. Be to, atvertas kelias ir kitoms alternatyvioms ginčo sprendimo priemonėms atsirasti.

Dvidešimt penktasis pakeitimas[169] buvo sąlygotas valstybės siekio įvesti Europos Sąjungos valiutą – eurą. Įstatymas nepakeitė procesinių normų, tik perskaičiavo skaitmenines vertes, nurodytas litais į eurus.

Dvidešimt septintasis įstatymo pakeitimas[170] išplėtė administracinio teismo kompetenciją. Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui priskirta funkcija pateikti išvadą dėl savivaldybės tarybos nario veikos, kuria jis galėjo sulaužyti priesaiką. Taip pat nustatytas tokių bylų nagrinėjimo procesas.

Dvidešimt aštuntasis pakeitimas[171] sudarė galimybę stiprinti žmogaus teisių apsaugą, kadangi Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui suteikta teisė kreiptis į Europos Žmogaus Teisių Teismą su prašymu pateikti konsultacinę išvadą.

Taigi, galima daryti išvadą, kad per 16 metų administracinį procesą reglamentuojančios normos buvo keičiamos dėl kelių priežasčių: siekiant suderinti įstatymo normas su priimamais ir ratifikuotas teisės aktais; pokyčiais sąlygotais Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą; sprendžiant administracinio proceso problemas, siekiant padaryti procesą ekonomiškesnį, operatyvesnį. Visgi, nors ir buvo padaryta nemažai pakeitimų, tačiau galiojęs Administracinių bylų teisenos įstatymas neatitiko siekiamų standartų ir 2016 metais Administracinių bylų teisenos įstatymas išdėstytas nauja redakcija.

---

[168] Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė, „Kiti ginčo sprendimo būdai administracinių bylų teisenoje ir jų praktinio taikymo problemos“. *Teisė* 86, (2013): 40.

[169] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 39, 59, 71, 77 ir 84 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2014-10-22, Nr. 14516, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0c2a095059bd11e487eff7b424bd0f08

[170] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 15, 20, 40, 43, 44, 46, 153 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo šešioliktuoju-1 skirsniu įstatymas, *TAR*, 2014-12-31, Nr. 21266, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ca174f0090d011e4bb408baba2bdddf3

[171] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 4, 98 ir 99 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2015-06-16, Nr. 9618, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/68a3dd8013eb11e58569be21ff080a8c

1.4. Administracinis procesas nuo 2016 metų iki dabar

2016 metais buvo priimta trečioji Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcija[172], kuri įsigaliojo 2016 metų liepos 1 dieną ir su tam tikrais pakeitimais galioja iki dabar. Įstatymo rengimą paskatino nuolat didėjantis administracinių bylų skaičius ir jų įvairovė. Nauju teisiniu reguliavimu siekiama, kad administracinis procesas būtų aiškesnis, paprastesnis, lankstesnis, greitesnis ir efektyvesnis (plečiant rašytinio proceso taikymo galimybes, reglamentuojant vienarūšių bylų nagrinėjimo tvarką, atskirais atvejais supaprastinant teismo sprendimų paskelbimo tvarką, įvedant į administracinį procesą naujus institutus bei trūkstamas nuostatas ir kt.)[173].

Struktūra

Trečiąją Administracinių bylų teisenos įstatymo redakciją sudaro 166 straipsniai, įstatymas suskirstytas į keturias dalis, o dalys į skyrius. Pirmąją dalį sadaro dešimt skyrių. Minėtuose skyriuose reglamentuota teismų kompetencija, nustatyti reikalavimai skundui/prašymui paduoti, bylos nagrinėjimo išlaidos, teismo sudėtis, proceso dalyviai ir jų teisės bei pareigos, terminai. Antra įstatymo dalis skirta reglamentuoti administracinį procesą pirmosios instancijos teisme. Ši dalis suskirstyta į du skyrius, kuriuose nurodyti atskirų kategorijų bylų nagrinėjimo ypatumai ir bendroji administracinių bylų teisena. Trečioji įstatymo dalis reglamentuoja procesą apeliacinės instancijos teisme ir yra suskirstyta į keturis skyrius. Ketvirtoji įstatymo dalis skirta reglamentuoti proceso atnaujinimo institutą ir ją sudaro du skyriai.

Lyginant su antrąja Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcija, trečiojoje redakcijoje atsirado daug pakeitimų. Pirmiausia atkreiptinas dėmesys, kad trečioji redakcija iš dalies panaikino papildomą Vilniaus apygardos administracinio teismo kompetenciją. Antrojoje ABTĮ redakcijoje įtvirtintas 19 įstatymo straipsnis[174] numatė labai plačią minėto teismo kompetenciją, pradedant nuo mokestinių ginčų ir baigiant ginčais, kuriuose atsakovas yra centrinis viešojo administravimo subjektas. Kitaip tariant, byla turėjo būti nagrinėjama Vilniaus apygardos administraciniame teisme, net jeigu centrinis viešojo administravimo subjektas yra įsikūręs kitame mieste. Manytina, kad toks

[172] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2016-06-15, Nr. 16849, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/bd7df33032e011e69cf5d89a5fdd27cc

[173] Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos Administracinių bylų teisenos įstatymo nr. VIII-1029 pakeitimo įstatymo projekto bei Lietuvos Respublikos Administracinių ginčų komisijų įstatymo nr. VIII-1031 pakeitimo įstatymo projekto“, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/de7df5a2d6e111e49a8e8a8aa8141086?jfwid=-1890mp6p0i

[174] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308, (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.78FAC7B20AD8

teisinis reguliavimas buvo ydingas ir ribojo asmens teises. Literatūroje[175] taip pat kritikuojamas toks teisinis reguliavimas argumentuojant tuo, kad:

1. išskirtinė Vilniaus apygardos teismo kompetencija ribojo asmenų teisę pasinaudoti tinkama teismine gynyba;

2. administracinių bylų koncentravimas vienoje vietoje iškreipia teismų darbo krūvius, todėl ištekliai nėra panaudojami efektyviausiu būdu;

3. nagrinėjant ginčą Vilniaus apygardos administraciniame teisme, viešojo administravimo institucijai tenka mažiausia bylinėjimosi našta, kadangi institucija tiek finansiniu, tiek laiko, tiek patogumo aspektu yra palankesnėje situacijoje, nei priešinga ginčo šalis.

Nauja įstatymo redakcija nustatė, kad skundas yra paduodamas tam administraciniam teismui, kurio veikimo teritorijoje yra atsakovo buveinė, o jeigu atsakovas yra valstybė arba savivaldybė – tam administraciniam teismui, kurio teritorijoje yra atsakovui atstovaujančios įstaigos buveinė. Taigi, išplėtus alternatyvų, pareiškėjo pasirinkimu paremtą teritorinį teismingumą, atsirado sąlygos priartinti teisingumą prie visuomenės, didinti pasitikėjimą teismais, išlyginti bylinėjimosi išlaidų naštą bei teisėjų darbo krūvį. Visgi, dalinai Vilniaus apygardos administracinio teismo išskirtinė kompetencija išliko, kadangi tam tikruose įstatymuose numatyta, kad iškilusius ginčus nagrinėti turi teisę tik Vilniaus apygardos administracinis teismas. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 159 straipsnis[176] numato, kad ginčus dėl centrinio mokesčių administratoriaus arba Mokestinių ginčų komisijos sprendimo sprendžia būtent Vilniaus apygardos administracinis teismas.

Kitas svarbus pakeitimas atliktas apibrėžiant apeliacinio skundo nagrinėjimo ribas. Ankstesnėje redakcijoje buvo įtvirtinta, kad teismo nesaisto nei apeliacinio skundo apimtis, nei argumentai ir jis privalo patikrinti visą bylą. Manytina, kad toks teisinis reguliavimas nepagrįstai didino Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo darbo krūvį bei nuvertino pirmosios instancijos teismo darbą ir autoritetą[177]. Visgi, remiantis LVAT praktika[178, 179], apeliacija administraciniame

[175] Valančius, Brazdeikis, Keturakienė, *supra note,* 35: 118-122.
[176] Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2004-04-28, Nr. 63-2243, 159 str., TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EB34933E485/asr
[177] Michail Bron, Salomėja Zaksaitė, „Teisė apskųsti pirmos instancijos teismo sprendimą kaip pamatinė konstitucinė teisė“ *Teisė,* 66 (2), (2008):150.
[178] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007-09-05 nutartis byloje Nr. A- 556-747/2007, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=8f7b9a48-4f7b-4e53-859d-6b04d3a8d5a5
[179] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013-06-11 nutartis byloje Nr. A-822-1321/2013, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b9a46868-80c6-4f46-841a-6a99de97b434

procese buvo ne pakartotinis bylos nagrinėjimas, o jau priimto teismo sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo tikrinimas, remiantis jau byloje esančia medžiaga. Trečiojoje ABTĮ redakcijoje (140 straipsnyje) numatyta, kad teismas, apeliacine tvarka nagrinėdamas bylą, patikrina pirmosios instancijos teismo sprendimo pagrįstumą ir teisėtumą neperžengdamas apeliacinio skundo ribų. Teismas peržengia apeliacinio skundo ribas, kai to reikalauja viešasis interesas arba kai neperžengus apeliacinio skundo ribų būtų reikšmingai pažeistos valstybės, savivaldybės ir asmenų teisės bei įstatymų saugomi interesai. Taigi, galima teigti, kad buvo išpręsta anksčiau minėta, G. Ambrasaitės išsakyta problema dėl apeliacinio proceso koncepcijos, kadangi įtvirtinta ribotos apeliacijos samprata, kai apeliacinis teismas vertina tik priimto sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą.

Siekiant įgyvendinti operatyvumo ir ekonomiškumo principus, padidintas sąrašas bylų kategorijų (individualios vienarūšės bylos po to, kai įsiteisėja sprendimas modelinėje byloje; bylos dėl viešojo administravimo subjektų sprendimų, susijusių su valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimu; bylos dėl administracinių ginčų komisijų ir kitų kolegialių išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka institucijų priimtų sprendimų; taikos sutarčių, sudarytų vykdant teismų sprendimus ir taikos sutartis, tvirtinimas), kurias nagrinėja vienas teisėjas. Pritartina nuomonei, kad vienasmenis administracinių ginčų nagrinėjimas yra lankstesnis, greitesnis bei paprasčiau leidžia planuoti bylos nagrinėjimo laiką, ir taip užtikrina veiksmingą administracinį procesą[180]. Visgi, yra manačių, kad vienasmenio bylų nagrinėjimo „taikymas turi būti proporcingas siekiamiems tikslams ir netūrėtų būti taikomas bylose, kuriose gali kilti sudėtingi teisės taikymo ir aiškinimosi klausimai“[181].

Trečiojoje Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcijoje atsirado naujas institutas, modelinis teismo procesas. Įstatymo 127 straipsnis[182] skelbė, kad teisės ir faktų požiūriu vienarūšės individualiosios administracinės bylos, kurios kyla dėl norminio administracinio teisės akto pripažinimo prieštaraujančiu Konstitucijai ar įstatymams pasekmių, gali būti nagrinėjamos nustatyta modelinio teismo proceso tvarka. Pasak įstatymo projekto rengėjų, modulinis procesas turi žymiai palengvinti teismų darbą nagrinėjant didelius vienarūšių administracinių bylų kiekius, sumažinti neteisingų sprendimų priėmimo tikimybę, sudaryti sąlygas teisėjams skirti daugiau laiko kitų bylų nagrinėjimui[183]. Atkreiptinas dėmesys, kad modeliniu teismo proceso būdu gali būti nagrinėjamos

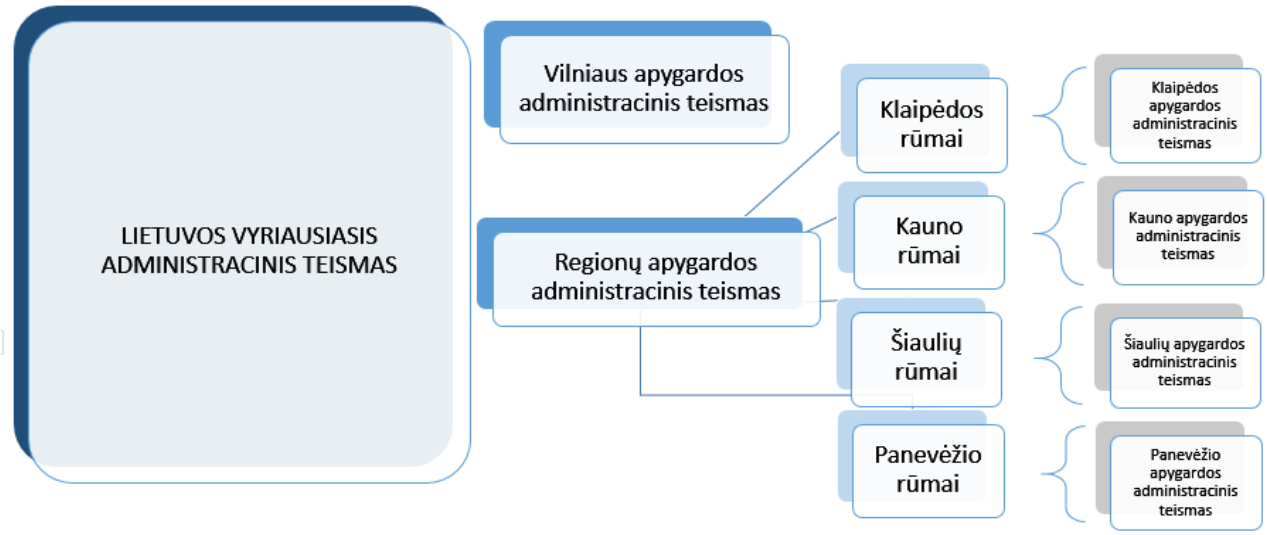
[180] Valančius, Brazdeikis, Keturakienė, *supra note,* 35: 115.
[181] *Ibid,* 115.
[182] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2016-06-15, Nr. 16849, 127 str., TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/bd7df33032e011e69cf5d89a5fdd27cc
[183] Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 pakeitimo įstatymo projekto bei Lietuvos Respublikos Administracinių ginčų komisijų įstatymo Nr. VIII-1031 pakeitimo įstatymo

bylos, kurios kyla dėl norminio administracinio teisės akto pripažinimo prieštaraujančiu Konstitucijai ar įstatymams, todėl toks įstatymo taikymas yra labai ribotas. Norint įgyvendinti įstatymo projeko aiškinamaje rašte išsakytus siekius, galėjo būti numatytos platesnės modelinio proceso taikymo ribos.

Kiti padaryti pakeitimai susiję su aiškesniu procesinių terminų reglamentavimu, bylinėjimosi išlaidų atlyginimu, atstovavimu teisme. Visgi, padarytų pakeitimų nepakako ir iki 2019 metų liepos mėnesio buvo priimta 13 Administracinių bylų įstatymo pakeitimo/papildymo įstatymų.

Pažymėtina, kad 2018 metais, galiojant trečiajai ABTĮ redakcijai, įvyko teismų reorganizavimas. Reorganizavimo metu atlikti tik struktūriniai pakeitimai, kurie įtakos teismų kompetencijos pasiskirstymui neturėjo. Įgyvendinus reformą, vietoj 5 apygardų administracinių teismų veikia 2 apygardų administraciniai teismai: Vilniaus apygardos administracinis teismas ir Regionų apygardos administracinis teismas, turintis Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio rūmus. Taip pat Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (3 paveikslas). Pagrindinės priežastis lėmusi teismų reorganizavimą buvo nevienodas darbo krūvio pasiskirstymas tarp skirtingų teismų, kas lėmė, jog esant didesniam krūviui teismuose, nukenčia proceso operatyvumo principas.

3 paveikslas. Administracinių teismų struktūra nuo 2018 m.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis teismai.lt informacija, Teismų reforma 2018, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. gruodžio 20 d., https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/aktuali-informacija-teismu-lankytojams/teismu-reforma-2018/5205

projekto“, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/de7df5a2d6e111e49a8e8a8aa8141086?jfwid=-1890mp6p0i

Pakeitimai

Pirmasis pakeitimas[184] buvo padarytas dar 2016 metais, tačiau įsigaliojo tik 2018 metais ir buvo susijęs su teismų reorganizacija. Įstatymo pakeitimu buvo suderintos Administracinių bylų teisenos įstatymo nuostatos su teismų reorganizavimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatomis. Antrasis pakeitimas[185] taip pat buvo susijęs su teisės aktų suderinimu, kadangi buvo priimtas Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas.

Trečiuoju pakeitimu[186] įstatymas papildytas dar vienu institutu – grupės skundu. Įstatymo papildyme išdėstytos pagrindinės grupės skundo instituto nuostatos: grupės skundo padavimo teismui prielaidos ir sąlygos, specialieji reikalavimai grupės skundo bei jo priedų turiniui ir formai, specialiosios nuostatos dėl grupės skundo priėmimo, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės grupės skundo byloje, specifinės teismo teisės nagrinėjant grupės skundą, teismo sprendimų rūšys. Grupės skundas yra dar vienas supaprastintas bylų nagrinėjimo procesas, kuris yra panašus į modelinį teismo procesą. Galima išskirti tokius modelinio teismo proceso ir grupės skundo skirtumus: 1. Modelinis teismo procesas gali būti taikomas tik byloms, kurios kyla dėl norminio administracinio akto pripažinimo prieštaraujančiu Konstitucijai ar įstatymams pasekmių. Tuo tarpu, grupės skundui jokių apribojimų nėra ir jis gali būti paduodamas visų kategorijų bylose; 2. Modelinį teismo procesą inicijuoja teismas, t. y. toks procesas pradedamas teisėjo (teisėjų kolegijos) prašymu teismo pirmininkui priėmus nutartį. Grupės skundo padavimą inicijuoja asmenys, siekiantys ginti savo teises administraciniame teisme; 3. Modelinėje byloje ir individualiose bylose pareiškėjai įgyvendina procesines teises ir pareigas tiesiogiai; pareiškėjas gali vesti bylą savarankiškai arba turėti atstovą. Grupės skundo byloje grupės nariai turi pareiškėjų procesines teises ir pareigas, tačiau jas įgyvendina per grupės atstovą ir advokatą. Pažymėtina, kad įstatyme numatytas imperatyvas grupei turėti advokatą; 4. Įsiteisėjus teismo sprendimui modelinėje byloje, kuriuo skundas tenkinamas, individualiųjų bylų nagrinėjimas yra atnaujinamas. Kiekviena individuali byla nagrinėjama atskirai, tačiau supaprastinto proceso tvarka – vieno teisėjo, rašytinio proceso tvarka. Jeigu įsiteisėja teismo sprendimas modelinėje byloje, kuriuo skundas atmetamas ir per įstatyme nustatytą terminą

[184] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 30, 31, 43, 63, 67, 68, 69, 72, 73, 77, 84, 127 ir 143 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2016-10-06, Nr. 24695, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5e4c2de032e111e69cf5d89a5fdd27cc

[185] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 58 straipsnio pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2016-11-09, Nr. 26503, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/978edb60a68211e69ad4c8713b612d0f

[186] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 47, 57, 100, 101, 105 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo II dalies II skyriaus papildymo trečiuoju-1 skirsniu įstatymas, TAR, 2017-06-27, Nr. 10818, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1a976a805b3311e79198ffdb108a3753

individualios bylos proceso šalis nepaduoda prašymo atnaujinti bylos nagrinėjimą, skundas paliekamas nenagrinėtas.

Grupės skundo byloje galimos trys sprendimų rūšys, priklausomai nuo to ar grupės skundu reiškiami individualaus pobūdžio turtiniai grupės narių reikalavimai, ar ne: 1) bendras sprendimas – teismo, žodinio proceso tvarka išnagrinėjusio grupės skundu reiškiamus reikalavimus, priimtas sprendimas, bendras visiems grupės nariams. 2) tarpinis sprendimas – teismo, žodinio proceso tvarka išnagrinėjusio grupės skundu reiškiamus bendrus grupės reikalavimus dėl grupės narius vienijančių faktinių aplinkybių, priimtas sprendimas, kuris yra bendras visiems grupės nariams ir priimamas tais atvejais, kai grupės skunde reiškiami individualaus pobūdžio turtiniai grupės narių reikalavimai. 3) individualus sprendimas – teismo, rašytinio proceso (arba teismui nusprendus – žodinio proceso) tvarka ir remiantis įsiteisėjusiu tarpiniu sprendimu išnagrinėjusio kiekvieno grupės nario individualaus pobūdžio reikalavimą, priimtas sprendimas[187].

Taigi, įstatymas suteikė teisę didelėms asmenų grupėms ginti savo interesus racionaliau panaudojant tiek proceso dalyvių, tiek teismo laiko ir finansinius išteklius.

Ketvirtasis pakeitimas[188] padarytas siekiant didinti teismų viešumą, atvirumą, pasitikėjimą teismais[189]. Šiuo pakeitimu buvo sudarytos sąlygos asmens prašymu visuomenės informavimo, mokslo ar mokymo tikslais teismo sprendimo skelbimą transliuoti, fotografuoti, jo metu daryti garso ar vaizdo įrašą.

Penktasis Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcijos pakeitimas[190] priimtas siekiant suderinti įstatymo nuostatas su Civilinio proceso kodekso nuostatomis[191]. Pakeitimu papildytas asmenų, kuriems procesiniai dokumentai įteikiami elektroninių ryšių priemonėmis, sąrašas.

---

[187] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 47, 57, 100, 101, 105 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo II dalies II skyriaus papildymo trečiuoju-1 skirsniu įstatymas, *TAR*, 2017-06-27, Nr. 10818, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1a976a805b3311e79198ffdb108a3753

[188] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 13 ir 84 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2017-07-19, Nr. 12430, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/68a946706c5a11e7827cd63159af616c

[189] Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo nr. I-480 38 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 9 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 260 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nr. VIII-1029 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 589, 614, 633 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 2261 straipsniu įstatymo projekto“, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/0a3518a2062411e687e0fbad81d55a7c?jfwid=-1890mp60u6.

[190] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr.VIII-1029 74 straipsnio pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2017-11-16, Nr. 18148, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/eda8bf70cada11e7910a89ac20768b0f

[191] Aiškinamasis raštas „Dėl Administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 74 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto“, LRS, žiūrėta: 2019 m. lapkričio 18 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/235191a08ee611e7a5e2b345b086d377?jfwid=-1890mp62ii

Šeštuoju pakeitimu[192] praplėsta administracinių teismų kompetencija. Įstatymo pakeitimu numatyta, kad administraciniai teismai nagrinėja ne tik tarnybinius ginčus, bet ir ginčus, kylančių dėl materialinės atsakomybės ir regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisės įgyvendinimo pagal Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymą. Įstatymo projekto aiškinamaje rašte[193] teigiama, kad toks reguliavimas sudarys prielaidas efektyvesniam regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisės įgyvendinimui viešajame sektoriuje, taip užtikrinant ir valstybės biudžeto interesų apsaugą. Be to, bus užtikrintas teisinis aiškumas dėl administracinių teismų kompetencijos nagrinėti ginčus, kylančius iš materialinės atsakomybės taikymo ir regreso teisės įgyvendinimo pagal Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymą.

Septintasis Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcijos pakeitimas[194] praplėtė Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kompetenciją, kadangi nustatė pagrindus, kada Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, gali pateikti teismui prašymą dėl kreipimosi į Europos Sąjungos teisminę instituciją dėl Europos Komisijos sprendimo. Įstatymo II dalies II skyrius papildytas nauju antruoju[1] skirsniu, kuris reglamentuoja Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui paduodamo prašymo pagal Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nagrinėjimo procesą. Šiame skirsnyje nustatyti reikalavimai paduodamam prašymui, prašymo nagrinėjimo tvarka.

Aštuntasis įstatymo redakcijos pakeitimas[195] buvo parengtas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo. Minėtu pakeitimu buvo siekiama išspręsti ne vieną administracinio proceso reglamentavimo problemą. Įstatymo pakeitimu nustatytas naujas reglamentavimas dėl bylinėjimosi išlaidų. Siekiant užtikrinti proceso šalių teisinį tikrumą, prašymas dėl bylinėjimosi išlaidų turi būti paduotas iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos[196]. Aiškiau reglamentuotos reikalavimo užtikrinimo priemonių skyrimo, panaikinimo, galiojimo procedūros. Pavyzdžiui, įstatymas papildytas

[192] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 17, 20 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2017-12-19, Nr. 20430, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/728545c0e4c011e7acd7ea182930b17f

[193] Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymo Nr. IX-895 5 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nr. VIII-1029 17, 20 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/a37868f07b3511e7aefae747e4b63286?jfwid=-1890mp622e

[194] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 17, 20, 21, 29, 36 straipsnių pakeitimo ir II dalies II skyriaus papildymo antruoju-1 skirsniu įstatymas, *TAR*, 2018-07-11, Nr. 11744, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a979c7a084ce11e8ae2bfd1913d66d57

[195] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 25, 41, 42, 66, 70, 84, 97, 127, 132, 133, 138, 143, 144, 153 ir 161 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2018-12-28, Nr. 21854, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/44616e900a9d11e9a5eaf2cd290f1944

[196] *Ibid*, 2 str.

nuostata, kad kai teismo taikytos reikalavimo užtikrinimo priemonės apriboja, pažeidžia ar suvaržo byloje nedalyvaujančių asmenų teises, šie asmenys turi teisę bylą iš esmės nagrinėjančiam teismui pateikti prašymus pakeisti arba panaikinti jiems taikytas reikalavimo užtikrinimo priemones[197]. Taip pat išplėstos modelinio proceso taikymo nuostatos. Administracinio teismo galimybė inicijuoti modelinį teismo procesą nesiejama išimtinai su atvejais, kai vienarūšėse bylose kyla norminio akto pripažinimo prieštaraujančiu Lietuvos Respublikos Konstitucijai ar įstatymui pasekmių klausimas. Pakeitimu įtvirtinta, kad modelinio proceso tvarka gali būti nagrinėjama daugiau kaip dvidešimt teisės ir faktų požiūriu vienarūšių individualių administracinių bylų. Taip pat pakeista apeliacinių ir atskirųjų skundų priėmimo ir padavimo tvarka. Pavyzdžiui, pakeitimu įtvirtinta, kad skundas Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui paduodamas per procesinį sprendimą priėmusį teismą[198]. Galima daryti išvadą, kad pakeitimais yra išspręstos realios problemos.

Devintasis pakeitimas[199] administraciniame procese įtvirtino alternatyvų ginčų sprendimo būdą – mediaciją. Įstatymo pakeitimu reglamentuotos mediacijos administraciniame procese nuostatos. Pažymėtina, kad Administracinių bylų teisenos įstatymas numato galimybę baigti ginčą sudarant taikos sutartį, tačiau toks reguliavimas nebuvo pakankamas, kadangi nereglamentuota, kaip ir kokiu būdu šalys turi spręsti ginčą, kad būtu pasiektas šalis tenkinantis sprendimas ir sudaryta taikos sutartis. Mediacijos įtvirtinimas administraciniame procese suteikė šalims galimybę kreiptis į taikinimo tarpininką, taip sukuriant vieną iš alternatyvių būdų šalims pasiekti taikų susitarimą. Be to, manytina, kad poreikis sudaryti taikos sutartis ir spręsti ginčus taikiai akivaizdžiai didėja. Kaip buvo minėta anksčiau, nuo 2003 iki 2013 metų buvo sudarytos 25 taikos sutartys. Tuo tarpu nuo 2013 iki 2014 metų buvo sudarytos 28 taikos sutartys[200]. Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme 2014-2017 ir 2018 pirmo pusmečio laikotarpiu patvirtintos 55 taikos sutartys[201]. Taigi, mediacijos įtvirtinimas ne tik turėtų sudaryti prielaidas spręsti ginčus taikiai, tačiau ir sumažinti teismų darbo krūvį.

---

[197] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 25, 41, 42, 66, 70, 84, 97, 127, 132, 133, 138, 143, 144, 153 ir 161 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2018-12-28, Nr. 21854, *supra note*, 195: 5 str.
[198] *Ibid*, 9 str.
[199] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 2, 40, 44, 51, 56, 59, 67 ir 71 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 79-1 straipsniu įstatymas, *TAR*, 2018-12-28, Nr. 21856., TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d15eb9600a9d11e9a5eaf2cd290f1944
[200] Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro įsakymas „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“, *TAR*, 2015-09-17, Nr. 13939, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 19 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1de59bf05d7211e5beff92bd32ec99a1?jfwid=q8i88lyvr
[201] Šilvaitė, *supra note*, 16: 318.

Dešimtuoju[202], vienuoliktuoju[203], dvyliktuoju[204] pakeitimais suderintos Administracinių bylų teisenos įstatymo nuostatos su kitais teisės aktais.

Tryliktasis pakeitimas[205] įstatymą papildė antros dalies antro skyriaus penktuoju skirsniu, kuriame reglamentuotos teismo įsakymo administaciniame procese išdavimo nuostatos. Minėtas įstatymas įsigaliojo 2020 m. sausio 1 d. Šį įstatymo pakeitimą parengė Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. Manytina, kad pakeitimas buvo labai reikalingas, siekiant sumažinti teismo darbo krūvį, kadangi supaprastinus tam tikrų bylų nagrinėjimo procesą, teismas galės skirti daugiau dėmesio sunkesnių bylų nagrinėjimui. Kaip pažymėta įstatymo aiškinamajame rašte, teismo įsakymo išdavimas sudarys prielaidas veiksmingai ir greitai išieškoti į valstybės, savivaldybių biudžetus ar valstybės pinigų fondus mokėtinas (grąžintinas) sumas ir užtikrins greitesnį bylų nagrinėjimą bei padės taupyti ypač ribotus teismų žmogiškuosius bei finansinius išteklius, sudarys prielaidas sutrumpinti kitų administracinių bylų nagrinėjimo terminus[206]. Taigi, minėtas pakeitimas turės teigiamos įtakos ne tik teismų sistemai, administracinių bylų nagrinėjimo operatyvumui, bet ir valstybės biudžetui.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad administracinio proceso formavimas dar nėra baigtas ir siekiant išspręsti kylančias problemas yra nuolatos tobulinamas. Išanalizavus administracinio proceso raidą, teigtina, kad susiformavo aiški administracinio proceso koncepcija – įstatymų leidėjas siekia, kad administracinis procesas būtų operatyvus, ekonomiškas, lankstus. Administracinio proceso raidai daugiausia įtakos turėjo tokie veiksniai: siekis suderinti Administracinių bylų teisenos įstatymo nuostatas su kitais teisės aktais ir juose įtvirtintais principais; siekis pašalinti reglamentavimo spragas, kurios išryškėja tiek mokslininkų darbuose, tiek proceso normas taikant praktikoje; vis didėjantis administracinių bylų kiekis verčia ieškoti įvairiausių būdų kaip pagreitinti procesą ir sumažinti teismo darbo krūvį; alternatyvių ginčo sprendimo būdų (taikos

---

[202] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 14, 49, 59 ir 86 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2018-12-28, Nr. 21880, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/963814500aa511e9a5eaf2cd290f1944

[203] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2019-05-06, Nr. 7318, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4c2ecad06fcb11e9a13eeecaacbc653f

[204] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 156 straipsnio pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2019-07-26, Nr. 12376, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b0f0ae00af9211e98451fa7b5933515d

[205] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 103 straipsnio ir II dalies II skyriaus pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2019-10-01, Nr. 15587, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ec07c490e44111e99681cd81dcdca52c

[206] Aiškinamasis raštas „dėl Administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 II dalies II skyriaus papildymo penktuoju skirsniu įstatymo projekto“, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 19 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/9ca91ab0c6f711e883c7a8f929bfc500?jfwid=-1890mp4g1k

sutartys, mediacija) atsiradimas teisinėje sistemoje. Manytina, kad administracinio proceso raidą būtų galima suskirstyti į du etapus, pirmasis etapas nuo 1999 iki 2016 būtų sietinas su administracinio proceso atsiradimu ir formavimu Lietuvos teisinėje sistemoje. Antrasis etapas nuo 2016 iki dabar sietinas su administracinio proceso tobulinimu, siekiant dar operatyvesnio bylų nagrinėjimo proceso ir teismų darbo krūvio mažinimo. Tą patvirtina ir paskutinieji Administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimai.

2. ADMINISTRACINIO PROCESO TOBULINIMO TENDENCIJOS

Kiekvienas teisinis reguliavimas nėra tobulas ir galima įžvelgti tam tikrų problemų. Kaip matyti iš paskutinių Administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimų (pavyzdžiui, teismo įsakymo administraciniame procese įtvirtinimo), įstatymų leidėjas ieško būdų kaip sumažinti administracinių teismų darbo krūvį. Pažymėtina, kad jau kuris laikas, tiek viešojoje erdvėje[207,208], tiek mokslininkų darbuose[209] yra akcentuojama, jog nuolatinis bylų srauto augimas administraciniuose teismuose sukuria „lėto teisingumo“ problemą. Kaip pažymėjo Gintaras Kryževičius „administracinės bylos išnagrinėjimas apeliacine tvarka šiandien užtrunka net iki 16-18 mėn., o tai nepateisinamai ilgas terminas“[210]. Remiantis Vilniaus apygardos administracinio teismo duomenimis, vidutinė bylos nagrinėjimo trukmė teisme 2018 metais yra sutrumpėjusi ir siekia apie 5 mėn.[211]. Pasak Lietuvos vyriausiojo administracinios teismo, operatyvus iškilusio ginčo išsprendimas yra vienas iš administracinio proceso tikslų[212], o ilga proceso trukmė iš esmės reiškia, kad teisėjui priskirtos bylos kaupiasi seife, taip suformuodamos „bylų kamščio“ problemą, kuri sąlygoja teismų perkrovimą bylomis. Ši situacija skatina dar ilgesnę proceso trukmę ir visuomenės nepasitenkinimą lėtu teismų darbu[213].

Administracinių bylų augimas administraciniuose teismuose nėra naujas reiškinys. Jau 2005 metais J. Paužaitė-Kulvinskienė prognozavo administracinių teismų darbo krūvio didėjimą ir pateikė siūlymus kaip užtikrinti administracinio proceso operatyvumą: grupės ieškinys, modelinis procesas, taikos sutartis[214]. Kaip matyti iš ankstesnėje darbo dalyje pateiktos Administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimų analizės, įstatymų leidėjas įtvirtino šiuos institutus įstatyme. Visgi, praktika rodo, kad reikia ieškoti ir kitų būdų „lėto teisingumo“ problemai spręsti.

---

[207] LVAT pirmininkas Kryževičius: teisingumo vykdymas gali būti paralyžuotas, delfi.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., https://www.delfi.lt/news/daily/law/lvat-pirmininkas-kryzevicius-teisingumo-vykdymas-gali-buti-paralyziuotas.d?id=81319102

[208] Ribotos apeliacijos modelis administraciniame procese – iššūkis (ne)įmanomas?, teisė.pro, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. http://www.teise.pro/index.php/2019/06/02/ribotos-apeliacijos-modelis-administraciniame-procese-issukis-neimanomas/

[209] Ambrasaitė - Balynienė, *supra note, 4*: 102.

[210] Ribotos apeliacijos modelis administraciniame procese – iššūkis (ne)įmanomas?, *op.cit.*

[211] Vilniaus apygardos administracinio teismo 2018 metų veiklos apžvalga. teismas.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://vaat.teismas.lt/data/public/uploads/2019/02/vaat-2018-m.-teismo-veiklos-apzvalga.pdf

[212] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. balandžio 16 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A444-619/2008, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 27 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f2ffa7b8-8f67-48a5-a5da-79aaf9f77e52

[213] Vytautas Nekrošius, Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės (Vilnius: Justitia, 2002), 31-32.

[214] Paužaitė – Kulvinskienė, *supra note*, 12: 225-226.

Pažymėtina, kad įstatymų leidėjui pateiktas įstatymų projektų paketas, kuriame numatytos ir Administracinių bylų teisenos įstatymo pataisos[215]. Minėtų įstatymų projektų paketu siekiama sumažinti arba visiškai išspręsti susidariusią problemą. Remiantis anksčiau išdėstytu, šioje darbo dalyje analizuojamas įstatymų leidėjui pateiktas įstatymo projektas ir alternatyvios problemos sprendimo galimybės.

2.1 Operatyvumo principo reikšmė

Atsižvelgiant į tai, kad administracinio proceso trukmė šiuo metu yra aktuali tema, o operatyvumo principas yra itin svarbus administraciniame procese, todėl jo esmė verta platesnio aptarimo. Tarptautiniu lygiu operatyvumo principas yra įtvirtintas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnyje[216], kuri numato, kad kai sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Pažymėtina, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio taikymas neapsiriboja vien tik taikymu civilinėse ar baudžiamosiose bylose. Minėtas straipsnis taikomas ir teisėms, kylančioms iš viešosios teisės, todėl galioja ir administraciniame procese [217].

Operatyvumo principas taip pat yra įtvirtintas ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje[218]. Chartijos 47 straipsnis numato, kad kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo bylą per kiek įmanoma trumpesnį laiką viešai ir teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Taigi, iš pateiktų formuluočių matyti, kad teismai yra skatinami siekti tikslo – apsaugoti proceso šalis nuo proceso vilkinimo ir užtikrinti teisingumo vykdymą, kuris yra įmanomas tik išnagrinėjus bylą teisingai ir per kiek įmanomą trumpiausią laiką. Pažymėtina, kad minėtų teisės

[215] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 20, 23, 27, 28, 31, 33, 43, 56, 78, 117, 134, 138 straipsnių pakeitimo bei įstatymo papildymo 115(1) ir 138(1) straipsniais įstatymo projektas. LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/229e9280077f11ea9e6ae721be42abf6?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=121915cf-e4c1-40a5-99b5-59b78d892920

[216] Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *Valstybės žinios*, 1995-05-16, Nr. 40-987, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841

[217] Lilija Štarienė, *Teisė į teisingą teismą pagal Europos žmogaus teisių konvenciją* (Vilnius: Registrų centras, 2010), 150.

[218] Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, europa.eu, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=EN

aktų nuostatos įpareigoja organizuoti tokį procesą, kuris būtų nuosekliai greitas ir veiksmingas, siekiant suteikti bylos šalims teisinį saugumą[219].

Greito proceso klausimu savo nuomonę yra išsakęs ir Europos Tarybos Ministrų Komitetas, kuris pažymėjo, jog vilkinimas vykdant teisingumą, kelia didelį pavojų teisės viršenybės principui[220]. Manytina, kad toks požiūris yra teisingas, kadangi ilgai nagrinėjant bylą didėja proceso išlaidos, atsiranda galimybė piktnaudžiauti procesu. Pritartina nuomonei, kad per didelis delsimas yra pagrindinis nelygybės šaltinis, kadangi viena proceso šalis gali laukti proceso baigties neapibrėžtą laiką, tačiau kitiems tai gali sukelti nepakeliamas žmogiškąsias ir finansines pasekmes. Todėl bylos nagrinėjimo laikas gali tapti tolesnės neteisybės šaltiniu[221]. Apibendrinant galima teigti, kad reikalavimas išnagrinėti bylą per įmanomai trumpiausią laiką, užtikrina teisinį tikrumą ir saugumą.

Literatūroje išskiriamas skirtingas proceso per kiek įmanomą trumpesnį laiką vaidmuo. Teigiama, kad „teismo proceso užbaigimas per protingą terminą yra pagrindinė žmogaus teisė“[222]. Kiti išsako nuomonę, kad tai yra procesinė garantija užtikrinanti teisinės valstybės principų laikymąsi[223]. Taip pat teigiama, kad teisė į procesą per kiek įmanomą trumpiausią laiką yra vienas iš teisės į teisingą teismą elementų[224,225]. Panašios pozicijos laikosi R. Clayton ir H. Tomlinson, teigdami, jog teisę į teisingą teismą sudaro tam tikros specialios teisės, tarp kurių ir teisė į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką[226]. Analogišką nuomonę išsako J. Rechman, pasak autoriaus, teisė į teisingą teismą apima ir teisę į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią terminą[227]. Manytina, kad reikalavimas išnagrinėti bylą per kiek įmanomą trumpiausią laiką užtikrina ne tik proceso šalių teises, bet ir tinkamą teisingumo vykdymą. Sutiktina su nuomone, kad „lėtas (pavėluotas) teisingumas dažnai gali apskritai reikšti neteisingumą“[228].

---

[219] Vilniaus universitetas, *Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kaip individualių teisių gynybos standarto, taikymas supra- ir nacionaliniu lygmenimis. Kolektyvinė monografija*, redaktorė Skirgailė Žaltauskaitė - Žalimienė (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019), 135.
[220] European Commission for The Efficiency of Justice (CEPEJ). Length of court proceedings in the memberstates of the Council of Europe based on the case law of the European Court of Human Rights. (Strasbourg: Council of Europe, 2018), 10, coe.int, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://rm.coe.int/cepej-2018-26-en-rapport-calvez-regis-en-length-of-court-proceedings-e/16808ffc7b
[221] *Ibid*, 9
[222] Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra ir Europos Taryba. *Europos teisės į teisingumą vadovas.* (Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2016), 138.
[223] Vilniaus universitetas, *op. cit.*, 219: 134-135.
[224] Štarienė, *supra note*, 216: 16-25.
[225] Driukas, Valančius, *supra note*, 60: 238.
[226] Richard Clayton, Hugh Tomlinson, *Fair Trial Rights (*New Yourk: Oxford University Press, 2001), 88.
[227] Javaid Rehman, *International Human Rights Law* (Eidinburgh: Pearsons Education Limited. 2010), 204.
[228] Valančius, Brazdeikis, Keturakienė, *supra note,* 35: 104.

Bylos nagrinėjimo trukmė yra viena iš priežasčių, darančių įtaką ir paties teismo sprendimo teisingumui. Pavyzdžiui, pasak prof. A. A. S. Zuckerman, delsimas laiku atlikti teisinius veiksmus, gali būti klaidų renkant ar vertinant bylai reikšmingus įrodymus priežastis. Bylose, kuriose reikalingi liudytojų parodymai, proceso sparta yra ypatingai svarbi. Kuo daugiau laiko praeis, tuo didesnė tikimybė, jog liudytojo parodymai bus iškreipti ar pamiršti, nekalbant apie tai, kad liudytojas gali dingti, mirti ar – juridinio asmens atveju – būti likviduotas[229]. Jam pritaria ir F. Kleinas, teigdamas, kad ilgas laikas yra teisingo sprendimo priėmimo trukdis, kadangi užsitęsus procesui sunkiau nustatyti konfliktą sukėlusias aplinkybes ir priežastis, įsitikinti šalių teiginių teisingumu[230].

Literatūroje[231] išskiriamos teisės į teisingą teismą ir proceso per trumpiausią terminą sąsajos:

- bylos išnagrinėjimas per trumpiausią laiką reiškia, kad teisiniai, ekonominiai santykiai tarp byloje dalyvaujančių asmenų yra atkuriami nevilkinant proceso. Tai sudaro sąlygas asmenims laiku įgyvendinti teisinius, ekonominius tikslus ir pasitikėti teismine bei visa teisine sistema;
- teisingas ginčo sprendimas, susijęs su materialinės tiesos nustatymu per įmanomai trumpiausią laiką. Teismo sprendimas priimamas ištyrus faktines aplinkybes. Todėl, kuo mažiau laiko praėjo nuo įvykių, tuo lengviau jas nustatyti;
- bylos nagrinėjimas per įmanomai trumpiausią laiką reiškia mažesnę tikimybę teismui taikyti atitinkamas priemones, kurių skyrimas ilgina bendrą bylos nagrinėjimą. Todėl šalys patiria mažesnes bylinėjimosi išlaidas, emocinę įtampą.

Todėl galima teigti, kad kuo trumpesnis yra bylos nagrinėjimo terminas, tuo veiksmingiau įgyvendinama teisė į teisingą teismą.

Sprendžiant ar procesas yra baigtas per protingą terminą, turi būti atsižvelgiama į bendrą proceso trukmę, tai reiškia, kad procesas yra baigiamas, kai sprendimas tampa galutinis, nebeskundžiamas. Todėl svarbu, kad procesas, tiek pirmosios instancijos, tiek antrosios instancijos teismuose, netruktų per ilgai.

Kaip matyti iš Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pateiktų duomenų (žr. 1 lentelė), gautų apeliacinių skundų skaičius nuo 2014 metų iki 2018 metų yra panašus, tačiau bylų nagrinėjimo trukmė kasmet ilgėja. Tuo tarpu apygardų administraciniuose teismuose, bylų nagrinėjimo trukmė trumpėja (žr. 2 lentelė).

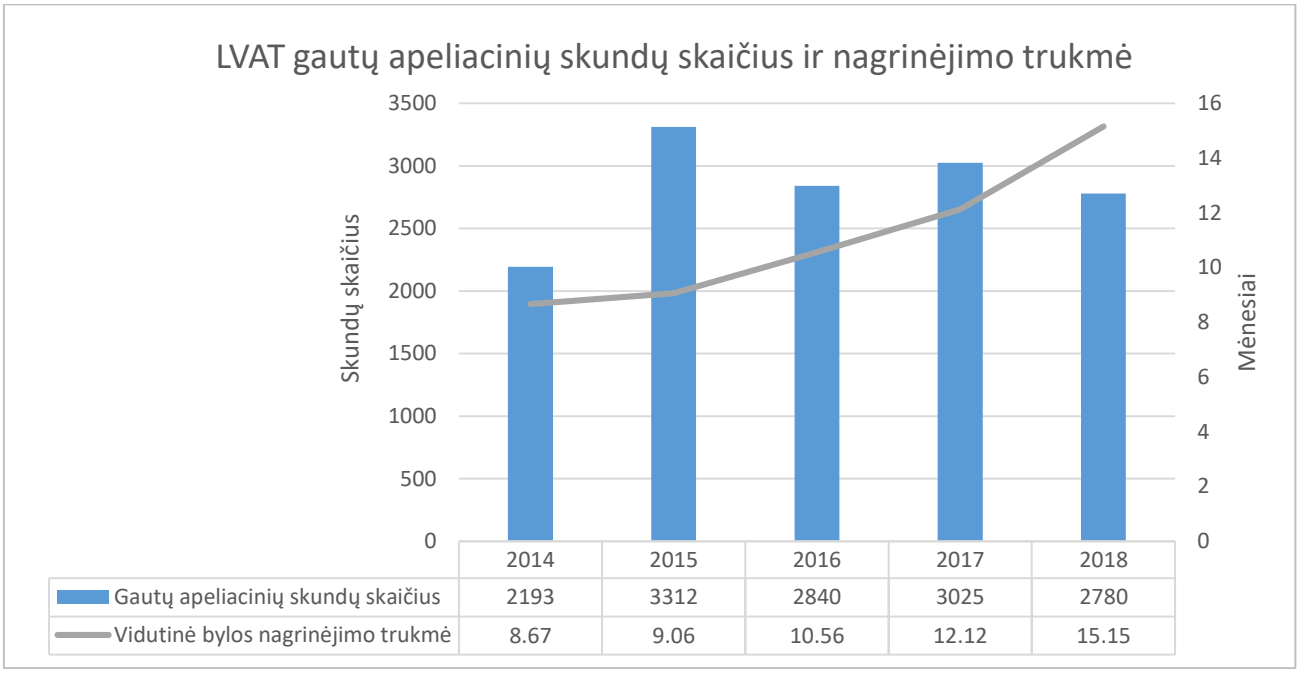
---

[229] Adrian A. S. Zuckerman, *Civil Justice in Crisis. Comparative Perspectives of Civil Procedure* (Oxford: New York, Oxford University Press, 1999), 6.

[230] Franz Klein, *Vorlesung uber die Praxis des Civilprozesses* (Wien 1900), cituota iš Valančiaus V. „Kai kurie naujojo civilinio proceso bruožai“, *Jurisprudencija: mokslo darbai*. 28(20) (2002): 195.

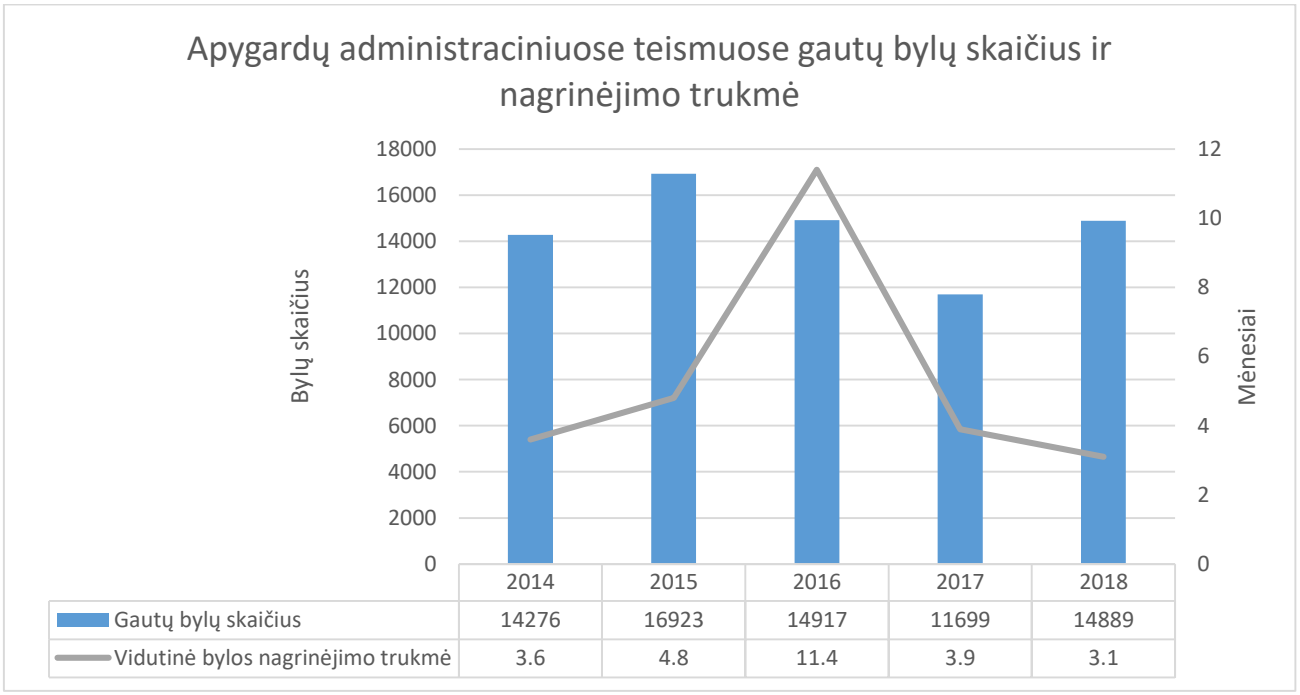
[231] Dalia Averkienė. Procesinių terminų civiliniame procese reikšmė. *Socialinių mokslų studijos*. 4 (4) (2012): 1575-1576.

1 lentelė. LVAT gautų apeliacinių bylų skaičius ir nagrinėjimo trukmė

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis LVAT 2015-2018 metų veiklos apžvalgomis. Teismo metiniai pranešimai, teismas.lt, žiūrėta 2019 gruodžio 20 d., https://lvat.teismas.lt/veikla/teismu-praktika/teismo-metiniai-pranesimai/209

2 lentelė. Apygardų administraciniuose teismuose gautų bylų skaičius ir nagrinėjimo trukmė

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos teismų 2016-2018 metų veiklos apžvalgomis. Teismų ir teismų savivaldos institucijų veiklos ataskaitos, teismai.lt, žiūrėta 2019 gruodžio 20 d., https://www.teismai.lt/lt/teismu-savivalda/teismu-ir-teismu-savivaldos-instituciju-veiklos-ataskaitos/198

Pažymėtina, kad proceso trukmė priklauso nuo kiekvienos bylos aplinkybių, o sprendžiant ar procesas užtruko per ilgai turi būti atsižvelgta į keturis kriterijus: bylos sudėtingumą; skundą pateikusios šalies elgesį; nacionalinių valdžios institucijų elgesį; ir grėsmės skundą pateikusiai šaliai svarbą[232].

Jei asmuo mano, kad procesas truko per ilgai, gali kreiptis dėl žalos atlyginimo. Kaip pasisakė Europos Žmogaus Teisių Teismas, kompensacinės teisinės gynybos priemonės gali būti veiksmingos, kai procesas jau trunka pernelyg ilgai[233]. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo manymu, kompensacija, yra veiksminga teisinės gynybos priemonė[234]. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Europos Tarybos Ministrų kabinetas išleido rekomendacijas, kuriose valstybėms pateikiamos gairės dėl žalos atlyginimo[235].

Nacionaliniu lygiu asmens teisė į bylos nagrinėjimą per trumpiausią terminą yra įtvirtinta Civilinio proceso kodekso 2 straipsnyje, kuris numato, kad Civilinio proceso tikslai – ginti asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus, tinkamai taikyti įstatymus teismui nagrinėjant civilines bylas, priimant sprendimus bei juos vykdant, taip pat kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių, aiškinti bei plėtoti teisę[236]. Taigi, civiliniame procese numatyta nuostata, kad reikia priimti ne tik teisingą, bet ir greitą sprendimą. Teisė į bylos nagrinėjimą per trumpiausią terminą taip pat numatyta ir Baudžiamojo proceso kodekse – 44 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad kiekvienas nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas asmuo turi teisę, kad jo bylą per kuo trumpiausią laiką lygybės ir viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas[237]. Sutiktina su nuomone, kad baudžiamajame procese siekiama apsaugoti asmenį nuo per ilgai trunkančio netikrumo, kol sprendžiamas pareikšto kaltinimo klausimas[238].

---

[232] Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra ir Europos Taryba. *Europos teisės į teisingumą vadovas.* (Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2016), 143

[233] EŽTT, McFarlane prieš Airiją, Nr. 31333/06, 2010 m. rugsėjo 10 d., coe.int, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-100413%22]}

[234] ESTT, Groupe Gascogne SA prieš Europos Komisiją, C-58/12 P, 2013 m. lapkričio 26 d., europa.eu, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1427714488074&uri=CELEX:62012CJ0058

[235] Europos Tarybos Ministrų Komitetas, Recommendation Rec (2010)3 to member states on effective remedies for excessive length of proceedings, ceo.int, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cf8e9

[236] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002-04-06, Nr. 36-1340, 2 str., TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E7C18F61454

[237] Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Baudžiamojo proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002-04-09, Nr. 37-1341, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777

[238] Andrius Nevera, Gitana Jurgėlaitienė. „Per ilga baudžiamojo proceso trukmė ir teisinės gynybos priemonės“, *Current Issues of Business & Law*, Vol. 4 (2009): 163.

Teisė į bylos nagrinėjimą per trumpiausią terminą Lietuvoje administraciniame procese nei pirmoje, nei antroje Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcijoje nebuvo įtvirtinta tiesiogiai. Tačiau Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje[239] buvo numatytos nuostatos, kurios įpareigojo teismus nagrinėjant bylas laikytis teisės į tinkamą, operatyvų, ekonomišką procesą principų. Visgi, nors ir ABTĮ redakcijose nebuvo tiesiogiai išreikštos principo nuostatos, tačiau įstatymų leidėjas siekdamas proceso spartumo, numatė tam tikras procesines priemones. Pavyzdžiui, 2000 m. ABTĮ redakcijos 65 straipsnyje buvo įtvirtinta, kad pasiruošimas bylos nagrinėjimui teisme, paprastai turi būti baigtas ne vėliau kaip per vieną mėnesį[240]. Manytina, kad būtent įtvirtinti procesiniai terminai daro teigiamą įtaką bylos išnagrinėjimui per įmanomai trumpiausią laiką ir garantuoja teisę į operatyvų procesą. Pasak D. Averkienės, procesinių veiksmų atlikimas per įstatymo nustatytus arba teismo paskirtus terminus, turi užtikrinti sklandų bylos vystymąsi ir išnagrinėjimą per įmanomai trumpiausią terminą[241]. Kaip pažymėjo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, terminų taikymas užtikrina teisinių santykių stabilumą, proceso operatyvumą bei vienodas šalių galimybes[242]. Taigi, procesiniai terminai yra viena iš priemonių operatyvumo principui įgyvendinti.

Proceso operatyvumo principas tiesiogiai įtvirtintas tik Administracinių bylų teisenos įstatymo trečiojoje redakcijoje[243]. ABTĮ 11 straipsnis skelbia, kad: 1. Teismas imasi šiame įstatyme nustatytų priemonių, kad būtų užkirstas kelias vilkinti procesą, ir siekia, kad byla būtų išnagrinėta per vieną teismo posėdį, jeigu tai nekenkia tinkamai išnagrinėti bylą. 2. Proceso dalyviai privalo sąžiningai naudotis savo procesinėmis teisėmis ir jomis nepiktnaudžiauti, rūpintis greitu bylos išnagrinėjimu, rūpestingai ir laiku, atsižvelgdami į proceso eigą, pateikti teismui įrodymus ir argumentus, kuriais grindžiami jų reikalavimai ar atsikirtimai. 3. Teismas ir proceso šalys siekia, kad įsiteisėjęs teismo sprendimas būtų įvykdytas per kiek įmanoma trumpesnį laiką ir kuo ekonomiškiau.

Taigi, šiame straipsnyje yra išskirtos ne tik teismo, bet ir proceso šalių pareigos, siekiant išnagrinėti bylą per kuo trumpesnį terminą. Reikalavimas, kad procesas baigtųsi per kuo trumpesnį terminą, „galioja visoms teismo proceso šalims, o jo tikslas – apsaugoti jas nuo per ilgos proceso

---

[239] Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo įstatymas, 2002 m. sausio 24 d. Nr. IX-732, *Valstybės žinios*, 2002-02-20, Nr. 17-649, 34str., LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 27 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.160406

[240] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2000-10-11, Nr. 85-2566, 65 str., TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.78FAC7B20AD8

[241] Averkienė, *supra note*, 23: 1578.

[242] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. lapkričio 29 d. nutartis, administracinėje byloje Nr. AS858-735/2011, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 27 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c4dc580a-a210-4369-ab57-498279afd6b7

[243] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2016-06-15, Nr. 16849, 11 str., TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/bd7df33032e011e69cf5d89a5fdd27cc

trukmės“[244]. Draudžiama piktnaudžiauti proceso teisėmis, naudotis įstatymų suteiktomis teisėmis ne pagal jų paskirtį, proceso tikslus. Netoleruotina situacija, kai piktnaudžiaujant procesu į procesą įtraukiami kiti asmenys, eikvojamas teismo ir proceso dalyvių laikas bei lėšos. Besikreipiantis į teismą asmuo turi gerbti kitą proceso šalį bei jos teisėtus interesus[245]. Manytina, kad jei procesas trunka per ilgai, susiduriama su problemomis įgyvendinant teisę į teisingumą.

Proceso greitumas gali būti pateisinamas tik tada, kai nepažeidžiamos procesinių normų nustatytos taisyklės. Atkreiptinas dėmesys, jog operatyvumo principas nėra absoliutus, jis negali paneigti teisingumo principo. Kaip pasisakė Lietuvos vyriausiausiasis administracinis teismas, aplinkybė, jog procesas tam tikroje byloje truks ilgiau, nesudaro pagrindo riboti teismą stabdyti bylą tam, kad vėliau teismas galėtų priimti visapusiškai pagrįstą, teisingą sprendimą[246]. Taigi, nepaisant to, kad kiekvienas asmuo turi teisę į greitą procesą, norint, kad būtų priimtas teisingas sprendimas, reikalingas laikas. Tikro teisingumo įvykdymas gali pateisinti ilgesnį, bet teisingesnį procesą[247].

A. Barak manymu, susikertantys teisės principai nebūtinai paneigia vienas kitą. Esant priešpriešai tarp kelių visiškai vienas kitam prieštaraujančių principų, reikia nustatyti kiekvieno principo taikymo ribas konkrečioje situacijoje. Išlaikius pusiausvyrą tarp vienas kitam prieštaraujančių principų, jie yra paliekami galioti teisės sitemoje.[248] Pritartina nuomonei, jog visi principai privalo būti derinami, turi būti laikomasi proceso teisės normų nustatytos tvarkos ir greitas procesas negali pakenkti bylos nagrinėjimo kokybei[249].

Be jau minėtų ABTĮ 11 straipsnio nuostatų, administracinių bylų teisenos įstatyme įtvirtintos ir kitos normos, užtikrininačios operatyvų procesą. Pavyzdžiui, numatyta, kad teismas turi teisę perduoti bylą nagrinėti kitam teismui, pripažinęs, kad byla operatyviau ir ekonomiškiau bus išnagrinėta kitame teisme[250], taip pat gali paskirti žodinį bylos nagrinėjimą ne teismo patalpose,

---

[244] EŽTT, Stögmüller prieš Austriją, Nr. 1602/62, 1969 m. lapkričio 10 d., coe.int, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57582%22]}

[245] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. rugsėjo 2 d. nutartis administracinėje byloje AS-1047-858/2015, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 27 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=6cf70eeb-54d9-4b43-be78-4c2041da4ef4

[246] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS556-727/2010, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 27 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f932265c-457b-4afc-a1c3-192ffc0adae9

[247] Nevera, Jurgėlaitienė, *supra note*, 238: 164.

[248] Aharon Barak. *The judge in a democracy* (Priceton and Oxford: Princeton university press, 2006), 62.

[249] Averkienė, *supra note*, 231: 1573.

[250] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2019-09-01), *Valstybės žinios,* 1999-02-03, Nr. 13-308. 68 str., TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.67B5099C5848/IThvemJyiH

vadovaudamasis operatyvuvo ir ekonomiškumo kriterijais[251]. Už piktnaudžiavimą administraciniu procesu teismas gali paskirti baudą. Piktnaudžiavimu administraciniu procesu administracinis teismas gali pripažinti akivaizdžiai nepagrįsto procesinio dokumento pateikimą, objektyviai nesąžiningą veikimą ar neveikimą, nukreiptą prieš ekonomišką, operatyvų ir teisingą bylos išnagrinėjimą ar išsprendimą[252]. Pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas paliko galioti pirmosios instancijos teismo nutartį dėl baudos skyrimo pareiškėjai, kadangi ji periodiškai teikė atskiruosius skundus dėl tų pačių nutarčių, nors minėtų nutarčių apskundimo klausimas teismo buvo išspręstas. Teismas konstatavo, kad pareiškėja tokiais savo veiksmais piktnaudžiauja administraciniu procesu ir vilkina bylos nagrinėjimą[253]. Kitoje byloje teismas atsisakė skirti pareiškėjams baudą, nors procesiniai dokumentai buvo pateikti po teismo nustatyto termino. Teismas konstatavo, kad rašytinių paaiškinimų pateikimas po pirmosios instancijos teismo nustatyto termino pats savaime nepagrindžia fakto, kad pareiškėjai piktnaudžiavo savo procesinėmis teisėmis, dėl ko nėra pagrindo jų procesinį elgesį vertinti kaip netinkamą[254].

Pažymėtina, kad teismas turi teisę pasiūlyti proceso šalims teikti papildomus įrodymus, paaiškinimus[255]. Kaip pastebėjo LVAT, būtent operatyvumo principas įpareigoja teismą veikti įrodinėjimo procesą, esant reikalui siūlydamas šalims teikti naujus įrodymus reikšmingoms bylai aplinkybėms nustatyti bei pagrįsti teikiamų įrodymų tinkamumą[256]. Be to, Administracinių bylų teisenos įstatymas įtvirtina apeliacinio teismo pareigą priimti naują sprendimą byloje, jeigu naujas bylos nagrinėjimas pirmosios instancijos teisme užvilkins galutinio sprendimo priėmimą[257]. Ši pozicija aiškiai atsispindi ir teismų praktikoje. LVAT yra pažymėjęs, kad ginčo nagrinėjimas gali būti grąžinamas į ankstesnę jo stadiją tik išimtiniais atvejais, paprastai susijusiais su papildomų įrodymų

[251] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2019-09-01), *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308. 77 str. 5 d., TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.67B5099C5848/IThvemJyiH
[252] *Ibid*, 83 str. 6 d.
[253] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. liepos 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-510-525/2018, eteismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 27 d. https://eteismai.lt/byla/183671399029479/AS-510-525/2018
[254] Lietuvos vyriasuiojo administracinio teismo 2018 m. balandžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-264-822/2018, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ce5ac223-89db-41c5-b2df-7a0d277febc0.
[255] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2019-09-01), *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308, *op. cit.*, 56 str. 4d.
[256] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant Administracinių bylų teisenos įstatymo normas, apibendrinimas, lvat.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/23_apibendrinimas.pdf, 582
[257] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2019-09-01), *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308, *op. cit.*, 144-145 str.

rinkimu, sudėtingų skaičiavimų atlikimu, papildomų patikrinimų atlikimo būtinybe ar tuo, kad ginčas visapusiškiau, išsamiau bus išnagrinėtas ne teisme[258].

Pažymėtina, kad aukščiau nurodytos Administracinių bylų teisenos įstatyme įtvirtintos operatyvumo principo užtikrintinimui skirtos normos, atitinka Europos Tarybos Ministrų komiteto Rekomendacijose išsakytus siūlymus. Rekomendacijoje Nr. R (84) 5 Ministrų komitetas pateikė pasiūlymus:

• bylos nagrinėjimas neturėtų susidėti daugiau nei iš dviejų teismo posėdžių;

• jeigu šalis elgiasi nesąžiningai, vilkina procesą ar kitaip juo piktnaudžiauja, teismas turi nagrinėti bylą iš esmės nedelsdamas arba išieškoti iš tokios šalies baudą ar nuostolius;

• turi būti taikomos sankcijos už procesinių terminų praleidimą;

• nagrinėdamas bylą teismas turi veikti aktyviai, pavyzdžiui: reikalauti iš šalių patikslinti savo reikalavimus ir atsikirtimus, kviesti šalis į posėdį, reikalauti iš jų įrodymų ir kontroliuoti įrodymų pateikimo procesą bei taikyti kitas procesą spartinančias priemones priemones [259].

Atkreiptinas dėmesys, kad Administracinių bylų teisenos įstatymo galiojančioje redakcijoje nėra nustatyta, per kokį konkretų terminą administracinė byla turi būti išnagrinėta, tačiau yra siekiama, kad byla būtų išnagrinėta per vieną posėdį. Bylos nagrinėjimo trukmė iš esmės priklauso nuo teismo darbo krūvio, kadangi įprastai teisme bylos yra nagrinėjamos eilės tvarka, pagal bylos gavimo datą, tačiau tam tikrų kategorijų bylos, dėl įvairių priežasčių gali būti nagrinėjamos skubos tvarka. Bylos nagrinėjimą skubos tvarka gali nulemti įvairios piežastys:

- atskirame įstatyme įtvirtinti bylos išnagrinėjimo terminai. Pavyzdžiui, Užsieniečių teisinės padėties įstatymas numato, kad skundai turi būti išnagrinėti ne vėliau kaip per 2 mėnesius nuo teismo nutarties priimti skundą nagrinėti priėmimo dienos[260], skudai dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimų ar neveikimo pagal LR Referendumo įstatymą turi būti išnagrinėti ne vėliau kaip per 48 valandas nuo jo padavimo[261], asmenų skundai dėl apylinkės rinkimų (ar referendumo) komisijos

[258] Lietuvos vyriasuiojo administracinio teismo 2015 gegužės 19 d. sprendimas administracinėje byloje nr. A-578-556/2015, eteismai.lt, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://eteismai.lt/byla/101849129473806/A-578-556/2015

[259] Recomendation No R (84) 5 on the Principles of Civil procedure Designed to Improve the Functioning of Justice, adopted by the Committee of Ministres on 28 February, 1984., coe.int, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804e19b1

[260] Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties, *Valstybės žinios*, 2004-04-30, Nr. 73-2539, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.232378/asr

[261] Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2002-06-26, Nr. 64-2570, 30 str. 2 d., LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.169554/asr

sprendimo dėl rinkėjų sąraše ar piliečių, turinčių teisę dalyvauti referendume, sąraše padarytų klaidų turi būti išnagrinėti per 2 dienas[262];

- bylos reikšmė didelei visuomenės daliai, tikimybė, jog nagrinėjimas eilės tvarka vėliau gali apsunkinti teisingumo įvykdymą byloje ar sukelti neproporcingai neigiamas pasekmes;

- vidinės teismų darbo tvarkos taisyklės, kuriose numatyta, kad dėl bylos pobūdžio, jos yra nagrinėjamos skubos tvarka. Pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiajame aministraciniame teisme išskiriamos tokios skubaus nagrinėjimo reikalaujančios bylos:

- dėl reikalavimo užtikrinimo priemonių taikymo;
- dėl susirinkimų laisvės įgyvendinimo (iki numatomos susirinkimo datos);
- dėl profesinės sąjungos nesutikimo skirti darbuotojui drausminę nuobaudą;
- dėl valstybės tarnautojo atleidimo iš pareigų;
- dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo;
- dėl užsieniečių teisinės padėties;
- dėl žemės paėmimo visuomenės poreikiams;
- kuriose gauta tarp proceso šalių sudaryta taikos sutartis;
- kurios apeliacine tvarka nagrinėjamos nebe pirmą kartą, t. y. kuriose pirmosios instancijos teismo sprendimai buvo panaikinti ir byla grąžinta pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo;
- kuriose gautas atsisakymas nuo apeliacinio skundo;
- kuriose buvo atnaujintas procesas[263].

Taigi, darytina išvada, kad bylos nagrinėjimo trukmei turi įtakos ne tik proceso dalyvių elgesys ar teismo vaidmuo, bet ir bylos pobūdis, bei atskiruose įstatymuose įtvirtinti procesiniai terminai.

Apibendrinant išsakytas mintis, teigtina, jog bylos išnagrinėjimas per įmanomai trumpiausią laiką yra numatytas ne tik tarptautiniuose teisės akuose, bet ir nacionaliniame reglamentavime. Administracinių bylų teisenos įstatyme yra numatyta ne viena norma, užtikrinti greitesnį ir spartesnį administracinį procesą. Visgi, manytina, kad įstatymo normos yra nepakankamos, kadangi net patys teismai teigia, kad bylų nagrinėjimo procesas trunka per ilgai. Atkreiptinas dėmesys, kad Europos

[262] Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2002-06-26, Nr. 64-2570, 46 str. 2 d., LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.169554/asr

[263] Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. Kada bylos nagrinėjamos skubos tvarka?, LVAT, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://www.lvat.lt/teismo-lankytojams/kaip-kreiptis-i-teisma/14-kada-bylos-nagrinejamos-skubos-tvarka/626

Žmogaus Teisių Teismas yra įtvirtinęs valstybių pareigą organizuoti savo teisingumo vykdymo sistemas taip, kad teismai galėtų įvykdyti visus Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos įtvirtintus reikalavimus, įskaitant pareigą išnagrinėti bylas per protingą terminą[264]. Manytina, kad augantis bylų skaičius, negali būti naudojamas kaip objektyvus pasiteisinimas dėl bylų nagrinėjimo trukmės, todėl įstatymų leidėjas turi ieškoti būdų, kaip užtikrinti operatyvumo principo įgyvendinimą.

2.2 Siūlomos administracinio proceso tobulinimo tendencijos

Ankstesniame skyriuje išsiaiškinta, kad operatyvumo principas užima svarbią vietą tiek nacionaliniuose, tiek tarptautiniuose teisės aktuose, tačiau privaloma ieškoti būdų, kaip užtikrinti šio principo įgyvendinimą didėjant administracinių teismų darbo krūviui. Siekiant užtikrinti operatyvumo principą administraciniuose teismuose, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija įstatymų leidėjui pateikė įstatymo projektų paketą[265]. Įstatymų projektų paketą sudaro:

- Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 20, 23, 27, 28, 31, 33, 43, 56, 78, 117, 134, 138 straipsnių pakeitimo bei įstatymo papildymo 115(1) ir 138(1) straipsniais įstatymo projektas[266];
- Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 231 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas[267];
- Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo Nr. VIII-1031 pakeitimo įstatymo projektas[268];
- Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 145, 148, 154, 156 ir 159 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas[269];

---

[264] EŽTT, *Scuderi prieš Italiją*, Nr. 12986/87, 1993 m. rugpjūčio 24 d., p. 16, coe.int, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57841%22]}

[265] Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Teikimas dėl įstatymų projektų. Nr. 19-6754(5), 2019-11-15, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/cb19dea1078011ea9e6ae721be42abf6?jfwid=10az821bgm

[266] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 20, 23, 27, 28, 31, 33, 43, 56, 78, 117, 134, 138 straipsnių pakeitimo bei įstatymo papildymo 115(1) ir 138(1) straipsniais įstatymo projektas, Nr. 19-6747(5), 2019-11-15, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/229e9280077f11ea9e6ae721be42abf6?jfwid=10az821bgm

[267] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 231 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas, Nr. 19-12742(2), 2019-11-15, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/77bdb0b2078011ea9e6ae721be42abf6?jfwid=10az821bgm

[268] Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo Nr. VIII-1031 pakeitimo įstatymo projektas, Nr. 19-6748(5), 2019-11-15, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/46a1eec0077f11ea9e6ae721be42abf6?jfwid=10az821bgm

[269] Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 145, 148, 154, 156 ir 159 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, Nr. 19-6754(5), 2019-11-15, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/681418d0077f11ea9e6ae721be42abf6?jfwid=10az821bgm

- Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. VIII-1904 priedėlio pakeitimo įstatymo projektas[270];
- Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 5, 18, 32, 34, 51 straipsnių, X skyriaus pavadinimo pakeitimo ir įstatymo papildymo 56 straipsniu įstatymo projektas[271];
- Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 X skyriaus pakeitimo įstatymo projektas[272].

Įstatymų projektų paketu siekiama sumažinti tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos administracinių teismų darbo krūvius. Pirmosios instancijos administracinio teismo darbo krūvį siekiama mažinti nustatant privalomą išankstinio ginčo nagrinėjimo ne per teismą tvarką byloms dėl viešojo administravimo subjektų veiksmais padarytos žalos atlyginimo, dėl užsieniečių teisinės padėties, valstybės tarnybos teisinių santykių bei mokestinėms byloms. Kartu nustatyta, kad apeliaciniai skundai bylose, išnagrinėtose privaloma ikiteismine ne ginčo tvarka, gali būti paduoti tik esant įstatyme nustatytiems pagrindams, t. y. tam tikrais išimtiniais atvejais. Kitaip tariant, numatyta apeliacijos ribojimo galimybė. Be to, siūloma naikinti Vilniaus apygardos administracinio teismo papildomą (išimtinę) kompetenciją mokestinių ginčų kategorijos bylose. Minėti pakeitimai yra susiję ne tik su operatyvumo principo užtikrinimu, bet ir su žmogaus teisėmis, todėl reikalauja detalesnės analizės.

Vilniaus apygardos administracinio teismo kompetencija. Apie administracinių bylų teismingumą ir Vilniaus apygardos administracinio teismo papildomą kompetenciją buvo minėta pirmojoje darbo dalyje, analizuojant ABTĮ pakeitimus susijusius su administracinių bylų teritoriniu teismingumu. Kaip buvo minėta, išimtinę Vilniaus apygardos administracinio teismo kompetenciją reglamentuoja atskiri įstatymai. Analizuojamame įstatymų projektų pakete yra numatyti Mokesčių administravimo įstatymo pakeitimai, naikinantys Vilniaus apygardos administracinio teismo

[270] Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. VIII-1904 priedėlio pakeitimo įstatymo projektas, Nr. 19-6753(5), 2019-11-15, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/d946fa90077f11ea9e6ae721be42abf6?jfwid=10az821bgm

[271] Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 5, 18, 32, 34, 51 straipsnių, X skyriaus pavadinimo pakeitimo ir įstatymo papildymo 56 straipsniu įstatymo projektas, Nr. 19-6750(5), 2019-11-15, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/892bede0077f11ea9e6ae721be42abf6?jfwid=10az821bgm

[272] Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 X skyriaus pakeitimo įstatymo projektas, Nr. 19-6751(5), 2019-11-15, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b381ca10077f11ea9e6ae721be42abf6?jfwid=10az821bgm

papildomą kompetenciją mokestiniuose ginčuose. Pažymėtina, kad toks siūlymas laikytinas kryptingu teisiniu reguliavimu, siekiant suvienodinti administracinių teismų darbo krūvius.

Kaip pastebėta literatūroje, „administracinių bylų koncentravimas vienoje apygardoje (Vilniaus) iškreipia apygardų administracinių teismų darbo krūvių pasiskirstymą, finansiniai, žmogiškieji ištekliai naudojami neefektyviausiu būdu“[273]. Visgi, yra manančių[274], kad mokestininių ginčų paskirstymas visiems apygardų administraciniams teismams, būtų ydingas, netikslingas ir reikalaujantis neproporcingai didelių papildomų kaštų, kadangi minėtais pakeitimais mokesčių administratorius bus įpareigotas esant pareiškėjo pageidavimui vykti į bylų nagrinėjimą Regionų apygardos administraciniame teisme (Kauno, Klaipėdos, Šiaulių arba Panevėžio rūmuose), atstovaujant Valstybinės mokesčių inspekcijos interesus. Toks pakeitimas mokesčių administratoriui sukeltų didelę administracinę naštą, neatsižvelgiant į tai, kad pagal ABTĮ projekto 8 straipsnį, kuriuo keičiamas 78 straipsnis, bus siekiama apriboti žodinių bylos procesų, kadangi bet kuriuo atveju būtų didelė tikimybė, jog esant motyvuotam pareiškėjo prašymui, sudėtingoms bylos aplinkybėms (o mokestiniai ginčai yra laikomi sudėtingais ir reikšmingas pasekmes sukeliančiais ginčais) bus nuspręsta surengti žodinį bylos procesą ir tokiu atveju mokesčių administratoriaus atstovams byloje tektų vykti iš institucijos buveinės (Vilniaus) į Regionų apygardos teismo atitinkamus rūmus. Be to keliama abejonė, dėl Regionų apygardos administracinių teismų kompetencijos kokybiškai išnagrinėti mokestines bylas.

Visgi, nesutiktina su aukščiau nurodyta nuomone, kadangi koncentruojant mokestinius ginčus Vilniaus apygardos administraciniame teisme, „būtent viešojo administravimo institucijai tenka mažiausia neigiama administracinio ginčo ir bylinėjimosi teisme našta – iš esmės tokia institucija tiek finansiniu, tiek laiko, tiek patogumo aspektu yra palankesnėje situacijoje negu priešinga ginčo šalis, negyvenanti ar neįsikūrusi Vilniaus teritorijoje. <...> tokiu būdu piliečio ar privataus juridinio asmens (pareiškėjo) išaugę teisminio proceso kaštai verčia juos abejoti bylinėjimosi prasmingumu, slopina norą atstatyti teisinę tvarką, silpnina galimybes tinkamai apsiginti nuo neteisėtų viešojo administravimo institucijų, turinčių nepalyginamai didesnius finansinius bei žmogiškuosius išteklius, veiksmų“[275].

Be to, mokestinių bylų paskirstymo klausimą, pagal teritorinį principą, visiems apygardos administraciniams teismams, jau 2000 metais kėlė K. Lapinskas analizuodamas pirmąją ABTĮ

[273] Valančius, Brazdeikis, Keturakienė, *supra note,* 35: 119.
[274] Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Dėl įstatymų projektų teikimo išvadoms Nr. R-3230, 2019-06-13, LRS, žiūrėta 2020 m. vasario 20 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/2fda51508db311e98a8298567570d639?jfwid=1c1atyw8b1
[275] Valančius, Brazdeikis, Keturakienė, *supra note,* 35: 119.

redakciją[276]. Todėl manytina, kad įstatymų projektų pakete pateiktas siūlymas būtų naudingas sprendžiant ne tik proceso operatyvumo klausimą, bet ir užtikrinant proceso dalyvių lygiateisiškumą.

Privalomas išankstinis ginčo nagrinėjimas ne teismo tvarka. Stiprinti administracinių ginčų ikiteisminio nagrinėjimo institucijų vaidmenį dar galiojant antrajai ABTĮ redakcijai siūlė V. Valančius ir R. Norkus. Autorių nuomone, nustačius privalomą išankstinį ginčo nagrinėjimą ne teismo tvarka ikiteiminio nagrinėjimo institucijose, būtų pasiektas teigiamas efektas, kadangi byla į teismą patektų po vieno nagrinėjimo nešališkoje institucijoje, jau būtų surinkta faktinė medžiaga, todėl procesas byloje veiktų dar sparčiau[277]. Manytina, kad privalomas išankstinis ginčo nagrinėjimas ne teismo tvarka spręsti „lėto teisingumo“ problemą yra tinkamas dėl kelių priežasčių.

Pirmiausia, įtvirtinus privalomą neteisminį administracinio ginčo nagrinėjimą, asmuo turi galimybę nepatiriant teisminio bylinėjimosi trūkumų, įgyvendinti teisę į veiksmingą, ekonomišką ir operatyvią savo pažeistų teisių gynybą. O tai, kad įstatymas nustato pareigą tam tikrą visuomeninį konfliktą iš pradžių spręsti ikiteismine tvarka, nepaneigia konstitucinės teisės pasinaudoti teismine gynyba[278]. Antra, nurodytos bylų kategorijos sudaro didžiąją dalį tiek pirmos instancijos, tiek apeliacinės instancijos teismuose gaunamų bylų kiekio, todėl tikėtina, kad praplėtus privalomą išankstinio ginčo nagrinėjimo ne teismo tvarka naudojimą, būtų sudarytos prielaidos operatyvumo principo įgyvendinimui kitose bylose, kurios dėl mažesnio bylų skaičiaus savaime būtų sprendžiamos greičiau.

Visgi, kritikuotina įstatymo projekto[279] nuostata, nustatanti, jog nauji įrodymai, kurie nebuvo pateikti privaloma ikiteismine tvarka ginčą išnagrinėjusiai Lietuvos administracinių ginčų komisijai, jos teritoriniam padaliniui ar Mokestinių ginčų komisijai, tiriami tik tuo atveju, jeigu teismas pripažįsta pagrįstomis priežastis, dėl kurių tai nebuvo padaryta anksčiau, arba kai naujų įrodymų pateikimo būtinybė iškilo vėliau, nagrinėjant bylą teisme. Ši nuostata riboja naujų įrodymų pateikimą pirmosios instancijos teismui ir yra analogiška apeliacinio proceso (ABTĮ 142 straipsnio 3 d.) nuostatai ribojančiai naujų įrodymų pateikimą apeliacinės instancijos teismui. Todėl tokia straipsnio

[276] Lapinskas, *supra note,* 3: 33.
[277] Valančius, Norkus, *supra note*, 26: 10.
[278] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 lapkričio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS[17]-298/2007, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. gruodžio 12 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1411163f-3fed-417e-afcd-8c626f8b2a56
[279] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 20, 23, 27, 28, 31, 33, 43, 56, 78, 117, 134, 138 straipsnių pakeitimo bei įstatymo papildymo 115(1) ir 138(1) straipsniais įstatymo projektas. LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/229e9280077f11ea9e6ae721be42abf6?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=121915cf-e4c1-40a5-99b5-59b78d892920

formuluotė sukelia įspūdį, jog pirmosios instancijos administracinis teismas tikrina ikiteismine tvarka ginčą išnagrinėjusių institucijų sprendimą.

Kitaip tariant, sukuriama situacija, kad teismas turi spręsti ginčą tik pagal įrodymus pateiktus ikiteisminio nagrinėjimo stadijoje, todėl atrodo, jog tampa „kvaziapeliacine“ instancija byloms išnagrinėtoms ikiteismine tvarka ir tampa priklausomas nuo išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka institucijos. Visgi, jau minėta, kad teismas – tai viena iš valstybės valdžių, kuriai vienintelei pavesta teisingumo vykdymo funkcija ir kurios veikla grindžiama nepriklausomumo principu. Teisingumo vykdymo funkcijos negali vykdyti jokia kita valstybės institucija ar pareigūnas[280]. Be to, LVAT yra konstatavęs, kad ABTĮ nenustato reikalavimų teismams spręsti ginčą tik išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka institucijos priimto sprendimo ribose, t. y. teismo nesaisto ikiteisminio ginčo metu priimti sprendimai, jis tikrina visą bylos medžiagą ir įrodymus, kaip pateiktus išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka institucijai, taip ir teismui[281]. Apibendrinant, siūlytina tikslinti įstatymo projekto formuluotę, nedraudžiant pirmosios instancijos teismui pateikti naujus įrodymus.

Taip pat abejotina įstatymo projekto nuostata, reglamentuojančia privalomą ikiteisminį nagrinėjimą byloms dėl viešojo administravimo subjektų veiksmais padarytos žalos atlyginimo, įtraukimo į privalomą išankstinį nagrinėjimą. Minėtų bylų kategorijai priskiriami ne tik nuteistų ar suimtų asmenų skundai, bet ir bylos dėl teritorijų planavimo, statybos ir pan. Minėtos bylos yra sudėtingos, prašomos priteisti sumos didelės. Pavyzdžiui, administracinėje byloje pareiškėjas kreipėsi į teismą su skundu, prašydamas priteisti iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos, Sartų ir Gražutės regioninių parkų direkcijos ir Zarasų rajono savivaldybės solidariai 72 115 Eur turtinei žalai atlyginti[282]. Kitoje byloje, pareiškėjai R. G., V. B. G., M. R. ir S. R. kreipėsi į teismą su skundu prašydami priteisti solidariai iš atsakovų Neringos savivaldybės ir Lietuvos valstybės S. R. 291 906,94 Eur (1 007 896,28 Lt) žalos atlyginimą, M. R. 288 992,58 Eur (997 833,58 Lt) žalos atlyginimą, R. G. ir V. B. G. 308 323,34 Eur (106 4578,84 Lt) turtinės žalos atlyginimą, R. G. 1 448,10 Eur (5 000,00 Lt) neturtinės žalos atlyginimą, V. B. G. 5 792,40 Eur (20 000,00 Lt) neturtinės žalos atlyginimą ir visiems

[280] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. vasario 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A492-704/2013, teismai.lt, žiūrėta 2019 m. gruodžio 12 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bd0c65dd-4293-4cd1-9399-b3d0d5a2c456

[281] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 30 d. sprendimas administracinėje byloje A261-146/2014, eteismai.lt, žiūrėta 2019 m. gruodžio 12 d., https://eteismai.lt/byla/101790374896156/A-261-146-14

[282] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019-05-22 nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1387-624/2019, eteismai.lt, žiūrėta 2020 m. vasario 10 d. https://eteismai.lt/byla/27896492287839/eA-1387-624/2019

pareiškėjams 5 procentų dydžio metines procesines palūkanas už priteistas sumas nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo įvykdymo[283].

Pritartina Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie LR Aplinkos ministerijos nuomonei [284], jog Inspekcija valstybei atstovauja bylose, kuriose žalos dydžiai siekia nuo kelių iki keliasdešimt milijonų eurų, teisiniai santykiai (teritorijų planavimas ir statyba) yra labai sudėtingi, todėl abejotina Lietuvos administracinių ginčų komisijos galimybe tinkamai išnagrinėti bylą.

Manytina, jog siūlomi reglamentavimo pokyčiai tik pailgins bylų dėl žalos atlyginimo nagrinėjimą, kadangi žalos atlyginimo bylose, kurios yra sudėtingos, reikalaujamos priteisti žalos atlyginimo sumos didelės, Lietuvos administracinių ginčų komisijos ir jos teritorinių padalinių sprendimai būtų neabejotinai skundžiami teismui. Be to, manytina, kad padidėjus bylų skaičiui išankstinio ginčo nagrinėjimo ne teismo tvarka institucijose, jos bus nepajėgios išnagrinėti bylas per nustatytus terminus.

Todėl siūlytina nustatyti, jog komisijos galėtų nagrinėti nebent tas bylas dėl žalos atlyginimo, kuriose jau ikiteismine tvarka galima tarp bylos šalių pasiekti teisinę taiką (pvz., kai reikalaujama žalos atlyginimo suma nėra didelė) arba tik tam tikrų kategorijų bylas (pvz., nuteistų ir suimtų asmenų žalos atlyginimo pareiškimus) perkelti į privalomą išankstinį nagrinėjimą.

Bylų patekimo į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą ribojimas. Kalbant apie apeliacijos ribojimą, pažymėtina, kad apie apeliacijos ribojimo galimybes dar 2003 metais buvo pasisakyta Jungtinių Tautų vystymo programos užsakytame vertinime[285], taip pat G. Ambrasaitės [286] ir V. Valančiaus ir R. Norkaus[287] darbuose. Tačiau tik dabar ši idėja buvo atgaivinta ir ja plačiau

[283] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019-10-23 nutartis administracinėje byloje Nr. A-1134-575/2019, eteismai.lt, žiūrėta 2020 m. vasario 10 d., https://e-teismai.lt/byla/258768305281069/A-1134-575/2019

[284] Lietuvos Respublikos Administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 20, 23, 28, 31, 33, 43, 56, 78, 88, 117, 133, 134, straipsnių pakeitimo bei įstatymo papildymo 1151 ir 1381 straipsniais įstatymo, Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo Nr. VIII-1031 2, 3, 5, 8, 10, 11, 14, 18, 19 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 101 , 131 , 132 , 181 straipsniais ir 21 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo, Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 X skyriaus pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos Valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 5, 18, 32, 34, 51 straipsnių, X skyriaus pavadinimo pakeitimo ir įstatymo papildymo 56 straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos Mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 145, 154, 156 ir 159 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos Valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. VIII-1904 priedėlio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos Bausmių vykdymo kodekso 183 straipsnio pakeitimo įstatymo projektų derinimo pažyma. žiūrėta 2020 m. sausio 29 d. https://e-seimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAP/0d714e60dac611e9a85be81119c7a8fa/141efcbb79473e94cc022ceb51607af3/format/ISO_PDF/

[285] Ambrasaitė - Balynienė, *supra note,* 4: 109.

[286] Ambrasaitė, *supra note,* 9.

[287] Valančius, Norkus, *supra note,* 26: 11.

diskutuota Lietuvos administracinių teismų veiklos dvidešimtmečio proga Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo ir Vilniaus universiteto Teisės fakulteto organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Nauji iššūkiai ir patirtys administraciniame procese“. Vienas iš greito ir efektyvaus teisingumo vykdymo administraciniame procese užtikrinimo būdų buvo pasiūlytas apeliacinių skundų atrankos mechanizmas[288].

Šiuo metu galiojanti ABTĮ redakcija numato, kad į LVAT gali patekti visos be išimties administracinės bylos. Kaip pažymėjo G. Ambrasaitė, toks teisinis reguliavimas nulemtas administracinių teismų sistemos specifikos, kadangi LVAT yra antra, o ne trečia instancija administracinėse bylose[289]. Autorė taip pat pažymi, kad toks teisinis reguliavimas galėjo būti nulemtas ir nepagrįsto Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo ir bendrosios kompetencijos apeliacinės instancijos teismų funkcijų sutapatinimo bei Konstitucinio teismo pozicijos[290] apeliacijos klausimu[291]. Visgi, tapatinti bendrosios kompetencijos apeliacinės instancijos teismų ir LVAT funkcijų negalima, kadangi LVAT yra ne tik apeliacinė, bet ir galutinė instancija administracinėse bylose, be to, administracinių bylų praktiką formuojanti institucija[292]. Pritartina nuomonei, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pagal savo paskirtį (formuoti vienodą administracinių bylų praktiką) gali būti lyginamas su Lietuvos Aukščiausiuoju Teismu[293].

Galima išskirti tokias prielaidas riboti bylų patekimą į LVAT. Pirmiausia atkreiptinas dėmesys į tai, kad administracinių teismų, taip kaip ir bendrosios kompetencijos teismų, atliekama funkcija yra panaši, t. y. išspręsti ginčą tarp šalių. Tačiau administraciniai ginčai yra specifiniai, nes vadovaujantis ABTĮ 3 straipsnio 2 dalimi, teismas tik nustato, ar konkrečiu atveju nebuvo pažeistas įstatymas ar kitas teisės aktas, ar viešojo administravimo subjektas neviršijo kompetencijos, taip pat ar teisės aktas arba veiksmas (neveikimas) neprieštarauja tikslams ir uždaviniams, dėl kurių institucija buvo įsteigta ir gavo įgaliojimus. Kitaip tariant, teismas tikrina administracinių aktų atitiktį teisės normų reikalavimams, o nustatęs neatitikimus, skundžiamą aktą panaikina, bet nepriima savarankiško akto. Tą patvirtina ir teismų praktika, kadangi teismas, vykdydamas teisingumą, neatlieka ir iš esmės

[288] Ribotos apeliacijos modelis administraciniame procese – iššūkis (ne)įmanomas?, *supra note*, 208.
[289] Ambrasaitė, *supra note*, 9: 43.
[290] LR Konstitucinis Teismas 2006 m. sausio 16 d. ir 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimuose aiškiai ir nevienareikšmiškai nurodė, kad įstatymu turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad bet kurį byloje priimtą pirmosios instancijos teismo baigiamąjį aktą būtų galima apskųsti bent vienos aukštesnės instancijos teismui, t. y. iš esmės paneigė bet kokią apeliacijos ribojimo galimybę. Plačiau žr. LR Konstitucinio teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas, LRKT, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content, LR Konstitucinio teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas, LRKT, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content.
[291] Ambrasaitė - Balynienė, *supra note, 4*: 109.
[292] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308, 15 str., TAR, žiūrėta 2019 m. gruodžio 4 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.67B5099C5848/IThvemJyiH
[293] Ambrasaitė, *supra note*, 9: 43.

negali perimti viešojo administravimo funkcijų bei išspręsti klausimą, kurį pagal kompetenciją priklauso nagrinėti viešojo administravimo institucijai (pavyzdžiui, išduoti leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, apskaičiuoti pensiją ar pan.)[294]. Todėl pritartina nuomonei[295], jog administracinėse bylose dažniau nagrinėjami teisės, bet ne fakto klausimai.

Antra bylų patekimo į apeliacinę instanciją ribojimo prielaida – paliekamas nepakeistų pirmosios instancijos sprendimų skaičius. Remiantis pateikiama Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo statistika matyti, jog 2018 metais[296] buvo palikta nepakeista 69 procentai išnagrinėtų bylų, 2017 metais[297] – 70 proc., 2016 metais[298] – 65 proc. Manytina, kad šis rodiklis parodo, jog žemesnės instancijos administraciniai teismai nagrinėdami bylas užtikrina proceso šalių teisių ir interesų gynimą, todėl apribojus apeliacijos galimybes, nebus pažeidžiamos proceso šalių teisės.

Kitas svarbus aspektas, kad administracinės bylos prieš patekdamos į administracinius teismus paprastai yra išnagrinėjamos viešojo administravimo institucijose ir/arba kvaziteisminėse institucijose. Pačiame Administracinių bylų teisenos įstatyme numatyta, kad prieš kreipiantis į administracinį teismą, viešojo administravimo subjektų priimti individualūs teisės aktai arba veiksmai (neveikimas) ar vilkinimas atlikti veiksmus gali būti, o įstatymų nustatytais atvejais – turi būti ginčijami kreipiantis į išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka instituciją. Todėl pritartina nuomonei, kad bylai patekus į teismą dauguma bylos aplinkybių jau būna išsiaiškintos[299].

Akcentuotina, kad LVAT yra administracinių bylų praktiką formuojanti institucija. Manytina, kad esant mažesniam bylų kiekiui, teismui lengviau įgyvendinti šią funkciją. Be to, beveik pusę[300] LVAT išnagrinėtų bylų sudaro bylos dėl netinkamų suėmimo ir kalinimo sąlygų. Manytina, jog šiose bylose nėra keliama aktualių teisės aiškinimo ir taikymo problemų, todėl apribojus panašių bylų patekimą į LVAT, būtų sudarytos prielaidos operatyvumo principo įgyvendinimui kitose bylose, kurios dėl mažesnio bylų skaičiaus savaime sprendžiamos greičiau. Pastebėtina, kad Europos Tarybos Ministrų Komiteto Rekomendacijoje siūloma įtvirtinti aukštesnės instancijos kontrolę tik

[294] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, taikant Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo normas, 554. LVAT, žiūrėta 2019 m. gruodžio 4 d., https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/biuletenis_30-apibendrinimas.pdf ,
[295] Ambrasaitė - Balynienė, *supra note, 4*: 109.
[296] Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2018 metų veiklos apžvalga. LVAT, žiūrėta 2019 m. gruodžio 4 d., https://www.lvat.lt/doclib/sxqi7o7klukprujhd9157r2f7rz65y5r
[297] Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2017 metų veiklos apžvalga. LVAT, žiūrėta 2019 m. gruodžio 4 d., https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/03/metinis-2017.pdf
[298] Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2016 metų veiklos apžvalga. LVAT, žiūrėta 2019 m. gruodžio 4 d., https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/metinis-pranesimas-lvat-2016.pdf
[299] Ambrasaitė - Balynienė, *supra note, 4*: 110.
[300] Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2018 metų veiklos apžvalga, *op. cit.*

svarbesnėms byloms[301]. Kas leidžia daryti prielaidą, kad bylose, kuriose nėra nukrypstama nuo teismų praktikos, apeliacijos teisė nėra reikalinga.

Kalbant apie apeliacijos ribojimų reikalingumą, atkreiptinas dėmesys į tai, kad apeliacijos teisė yra svarbi tinkamo proceso garantija. Visgi, kaip jau buvo minėta, ilgi bylos nagrinėjimo terminai riboja teisę į teisminę gynybą. Demokratinėje visuomenėje tarp asmens teisių ir laisvių neretai kylant kolizijoms, vienas iš interesų derinimo būdų yra asmens teisių ir laisvių apribojimas[302]. Kaip buvo minėta ankstesnėje darbo dalyje, manytina, kad vienos iš procesinių teisių suvaržymas gali būti pateisinamas proceso tikslų ir principų apsauga. Šiuo atveju turi būti derinamas siekis pašalinti pirmosios instancijos teismo klaidas su siekiu operatyviai išnagrinėti bylas ir formuoti teismų praktiką.

Visgi, jau minėta, kad kitokios nuomonės laikosi Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Teismas nutarė, jog pagal Konstituciją, *inter alia* jos 30 straipsnio 1 dalį, konstitucinį teisinės valstybės principą, teisė apskųsti pirmosios instancijos teismo baigiamąjį aktą bent vienos aukštesnės instancijos teismui, kad būtų užtikrinta galimybė ištaisyti galimas klaidas, yra neatsiejama konstitucinės teisės kreiptis į teismą ir teisės į tinkamą teismo procesą dalis.

Pagal Konstituciją, *inter alia* jos 30 straipsnio 1 dalį, konstitucinį teisinės valstybės principą:

– teisės kreiptis į bent vienos aukštesnės instancijos teismą, kad būtų patikrintas pirmosios instancijos teismo priimto sprendimo teisėtumas ir pagrįstumas, negalima dirbtinai suvaržyti ar paneigti, negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo asmens, manančio, kad jo teisės ar laisvės nebuvo tinkamai apgintos pirmosios instancijos teisme, teisė kreiptis į aukštesnės instancijos teismą būtų neproporcingai apribota;

– įstatymų leidėjas, vykdydamas konstitucinę pareigą užtikrinti proceso dalyviams galimybę patikrinti pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą bent vienos aukštesnės instancijos teisme, turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų sudarytos prielaidos asmeniui veiksmingai pasinaudoti teise apskųsti priimtą, bet neįsiteisėjusį pirmosios instancijos teismo sprendimą apeliacinės instancijos teismui. Negali būti numatyti tokie apeliacinio skundo padavimo pagrindai, terminai ir sąlygos, dėl kurių kreiptis į apeliacinės instancijos teismą taptų itin sunku arba

[301] Recommendation Rec(2004) 20 of the Committee of Ministers to member states on judicial review of administrative acts, coe.int, žiūrėta 2019 m. gruodžio 4 d., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805dba26

[302] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir 30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 179 „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, LRKT, žiūrėta 2019 m. gruodžio 4 d., https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta389/content

iš viso būtų neįmanoma apskųsti byloje priimto pirmosios instancijos teismo baigiamojo akto apeliacinės instancijos teismui, priešingu atveju konstitucinė teisė apskųsti pirmosios instancijos teismo sprendimą apeliacinės instancijos teismui būtų deklaratyvi, būtų užkirstas kelias ištaisyti galimas pirmosios instancijos teismo klaidas, teisingai taikyti teisę ir įvykdyti teisingumą.[303]

Apibendrinant, teigtina, kad minėtos aplinkybės pagrindžia bylų patekimo į apeliacinę instanciją ribojimą, tačiau turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad teisė kreiptis į aukštesnės instancijos teismą nebūtų deklaratyvi. Kaip pažymėjo G. Ambrasaitė, „apeliacijos teisės ribojimas įstatymu, jei jis turi teisėtą tikslą ir yra jam proporcingas, netūrėtų savaime būti pripažįstamas antikonstituciniu, o vertinant asmens teisę į teisminę gynybą, tūrėtų būti laikomasi nuostatos, jog šią teisę asmuo įgyvendina pirmosios instancijos teisme metu. Proceso įstatymuose numatant apeliacijos teisės ribojimus ir šios teisės įgyvendinimo sąlygas turi būti atsižvelgiama į tai, kad apeliacijos teisė yra viena iš esminių asmeniui suteikiamų procesinių garantijų, o įstatymu asmeniui suteiktos apeliacijos teisės įgyvendinimą saugo Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatos“[304].

Be to, Europos Žmogaus Teisių Teismas yra pasisakęs, jog apeliacijos ribojimai, nustatyti valstybių nacionalinėje teisėje yra leistini, jei atitinka teisėtumo ir proporcingumo reikalavimus[305]. Tinkamo teisingumo vykdymo, siekio apsaugoti kitos proceso šalies interesus, išvengti piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis ir teismų apkrovimo bylomis tikslai, minėto teismo praktikoje[306] pripažįstami teisėtais.

Siekiant nuosekliai išanalizuoti apeliacijos ribojimus, išskirtina bylų patenkančių į aukštesnės instancijos teismą ribojimo būdai. Literatūroje išskiriami trys variantai: numatant konkrečius ribojimus įstatyme, įvedant leidimų sistemą, kai leidimą išduoda teisėjų kolegija ir mišrus, kai derinami abu paminėti būdai[307].

Kaip minėta anksčiau, Administracinių bylų teisenos įstatymas šiuo metu nenumato jokių apeliacijos ribojimų, išskyrus formalius reikalavimus apeliaciniam skundui paduoti, kurie numatyti ABTĮ 134 straipsnyje. Pavyzdžiui, Civilinio proceso kodekse yra įtvirtinti šie apeliacijos ribojimai:

---

[303] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. kovo 1 d. nutarimas Nr. KT9-N3/2019 dėl Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso 306 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. žiūrėta 2020 m. sausio 29 d., https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1916/content

[304] Goda Ambrasaitė. Apeliacijos teisė – absoliuti konstitucinė teisė. *Justitia* 2 (64) (2007): 38.

[305] EŽTT, Axen prieš Vokietiją. 8273/78, 1983 m. spalio 25 d., coe.int, žiūrėta 2019 m. gruodžio 12 d. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57426%22]}

[306] EŽTT, Annoni Di Gussola ir kt. prieš Prancūzija. 31819/96, 2000 m. lapkričio 14 d., coe.int, žiūrėta 2019 m. gruodžio 12 d. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%2231819/96%22],%22itemid%22:[%22001-58983%22]}

[307] Ambrasaitė, *supra note,* 9: 43.

apeliacinio apskundimo objektu negali būti teismo sprendimas už akių, jeigu skundą paduoda asmuo, dėl kurio sprendimas yra priimtas (CPK 303 straipsnis), preliminarus sprendimas (CPK 428 straipsnio 8 dalis) ir teismo įsakymas (CPK 436 straipsnio 7 dalis). Pažymėtina, kad 2003 metais įsigaliojusiame Civilinio proceso kodekse buvo numatyta, jog negalima paduoti apeliacinio skundo smulkiuose turtiniuose ginčuose, kai ginčijama suma yra mažesnė nei 250 litų, tačiau 2011 metais šis ribojimas panaikintas. Taigi, galiojančiame CPK įtvirtinti ribojimai susiję su bylos nagrinėjimo procesiniais ypatumais. Visgi, atkreiptinas dėmesys, kad 2020 metais įsigaliojusiame ABTĮ pakeitime, kuris įtvirtina teismo įsakymo[308] institutą administraciniame procese, taip pat įtvirtintas analogiškas apeliacijos ribojimas kaip ir Civilinio proceso kodekse.

Pagal ABTĮ 131^4 straipsnį, bylą nagrinėjantis teismas priima teismo įsakymą, kuriuo nurodoma kaip bus išspręstas ginčas, jeigu proceso šalis nesiims jokių veiksmų. Toks dokumentas priimamas rašytinio proceso tvarka ir įsiteisėja, jei atsakovas nepareiškia prieštaravimų. Kaip minėta, teismo įsakymo negalima skųsti apeliacine tvarka, kadangi jo įsiteisėjimas priklauso nuo atsakovo valios. Asmens sprendimas nepateikti prieštaravimų yra preziumuojamas kaip sutikimas su procesiniu dokumentu ir tuo pačiu atsisakymas skųsti jį apeliacine tvarka. Jeigu asmuo pareiškia prieštaravimus, teismo įsakymas pats savaime nesukuria teisinių pasekmių, nes visais atvejais bus priimamas naujas pirmosios instancijos teismo procesinis sprendimas, kuris galės būti apskųstas. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad teismo įsakymo išdavimo metu, teismas netikrina kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo, tai yra nevertina įrodymų, todėl apeliacinės instancijos teismas neturėtų ko tikrinti.

Administracinių bylų teisenos įstatymo projekte[309] numatyta, kad 1. Apeliacinio skundo priėmimo klausimas sprendžiamas šiame straipsnyje nustatyta tvarka, kai skundžiamas pirmosios instancijos teismo sprendimas ar jo dalis dėl Lietuvos administracinių ginčų komisijos, jos teritorinio padalinio ar Mokestinių ginčų komisijos sprendimo, priimto išnagrinėjus administracinį ginčą įstatymuose nustatyta privaloma ikiteisminė tvarka. 2. Apeliacinis procesas dėl šio straipsnio 1 dalyje nurodyto teismo sprendimo ar jo dalies galimas tik tuo atveju, jei egzistuoja vienas iš šių pagrindų:

[308] Vadovaujantis ABTĮ 131^1 viešojo administravimo subjektas ar tam tikrus viešojo administravimo įgaliojimus turintis asmuo (pareiškėjas) gali kreiptis į apygardos administracinį teismą su pareiškimu dėl teismo įsakymo dėl į valstybės, savivaldybių biudžetus ar valstybės pinigų fondus nesumokėtų (negrąžintų) sumų priteisimo (išieškojimo) iš fizinio ar juridinio asmens (skolininko).

[309] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 20, 23, 27, 28, 31, 33, 43, 56, 78, 117, 134, 138 straipsnių pakeitimo bei įstatymo papildymo 115(1) ir 138(1) straipsniais įstatymo projektas. LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/229e9280077f11ea9e6ae721be42abf6?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=121915cf-e4c1-40a5-99b5-59b78d892920

1) dėl ginčo yra susiformavusi aiški ir nuosekli Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, kuria nesivadovavo pirmosios instancijos teismas, priimdamas sprendimą, kuris skundžiamas apeliaciniu skundu;

2) pirmosios instancijos teismo sprendime padaryta akivaizdi teisės taikymo klaida;

3) būtina užtikrinti vienodos administracinių teismų praktikos formavimą.

3. Apeliacinio skundo dėl šio straipsnio 1 dalyje nurodyto teismo sprendimo ar jo dalies priėmimo klausimą ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo šio skundo ir administracinės bylos, dėl kurios pateiktas apeliacinis skundas, gavimo Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme dienos sprendžia šio teismo trijų teisėjų kolegija.

Taigi, minėtame įstatymo projekte yra įtvirtinta leidimų sistema, kai atrankos kolegija sprendžia ar apeliacinis skundas atitinka įstatyme nustatytus pagrindus. V. Valančiaus ir R. Norkaus teigimu, leidimų sistema yra geriausias būdas pasiekti, kad į LVAT patektų bylos dėl svarbiausių teisės aiškinimo ir taikymo klausimų bei kitais atvejais, kai kyla didelių abejonių dėl pirmosios instancijos teismo procesinio sprendimo teisingumo[310]. Atkreiptinas dėmesys, jog CPK nustato panašius kasacinio skundo padavimo pagrindus Lietuvos Aukščiausiajam Teismui. CPK 346 straipsnio 2 dalis numato, kad pagrindai peržiūrėti bylą kasacine tvarka yra: 1) materialinės ar procesinės teisės normų pažeidimas, turintis esminės reikšmės vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, jeigu šis pažeidimas galėjo turėti įtakos neteisėto sprendimo (nutarties) priėmimui; 2) jeigu teismas skundžiamame sprendime (nutartyje) nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos teisės taikymo ir aiškinimo praktikos; 3) jeigu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika ginčijamu teisės klausimu yra nevienoda[311].

Be to įstatymo projekte pabrėžiama, kad ribota apeliacija yra taikoma tik byloms išnagrinėtoms privaloma ikiteismine nagrinėjimo tvarka. Remiantis išdėstytu, manytina, kad bylose, kurios buvo išnagrinėtos privaloma ikiteismine tvarka, LVAT atliktų „kvazikasacijos“ funkciją. Pažymėtina, kad Valstybinė teritorijų planavimo inspekcija prie LR Aplinkos ministerijos, taip pat mano, jog įstatymo projekte nustatyti ribotos apeliacijos pagrindai savo esme būdingi kasacijai[312].

---

[310] Valančius, Norkus, *supra note*, 26: 11.

[311] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002-04-06, Nr. 36-1340, 346 str., TAR, žiūrėta 2020 m. sausio 29 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E7C18F61454/asr

[312] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 20, 23, 28, 31, 33, 43, 56, 78, 88, 117, 133, 134, straipsnių pakeitimo bei įstatymo papildymo 1151 ir 1381 straipsniais įstatymo, Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo Nr. VIII-1031 2, 3, 5, 8, 10, 11, 14, 18, 19 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 101 , 131 , 132 , 181 straipsniais ir 21 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo, Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 X skyriaus pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 5, 18, 32, 34, 51 straipsnių, X skyriaus pavadinimo pakeitimo ir

Manytina, kad analogiškas teisinis reguliavimas yra sietinas su LAT ir LVAT atliekama teismų praktikos formavimo funkcija.

Siekiant nustatyti projekte numatytų ribotos apeliacijos pagrindų pagrįstumą, derėtų išnagrinėti kiekvieną detaliai. Manytina, kad šiose bylose, kaip ir kasacinėje instancijoje, apeliacijos pagrindų įrodymas taptų apelianto pareiga.

Pirmuoju pagrindu yra akcentuojama Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo priimtų sprendimų svarba ir pareiga žemesnės instancijos teismams atsižvelgti į LVAT formuojamą praktiką. Jau minėta, kad ABTĮ numato, kad vienodą administracinių teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus bei kitus teisės aktus formuoja Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas[313]. Taigi, nukrypimas nuo LVAT praktikos yra pažeidimas ABTĮ 15 straipsnio prasme. Be to, asmenys turi teisėtus lūkesčius, kad jų byla bus sprendžiama pagal susiformavusią praktiką, o nukrypimas nuo jos pažeistų asmenų teises. Taigi, teikdamas apeliacinį skundą Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui, analogiškai kaip teikiant kasacinį skundą Lietuvos Aukščiausiajam Teismui, asmuo turėtų įrodyti du aspektus. Pirma, kad apeliaciniame skunde keliamu klausimu yra suformuota aiški ir nuosekli LVAT praktika. Antra, kad žemesnės instancijos teismas nepagrįstai nukrypo nuo LVAT formuojamos praktikos. Asmuo turėtų įrodyti, kad teismas iš tikrųjų nukrypo nuo LVAT formuojamos praktikos ir kad tas nukrypimas yra neteisėtas. Pažymėtina, kad atrankos kolegija spręstų tik apeliacinio skundo priėmimo klausimą ir nenagrinėtų visos bylos iš esmės, todėl būtų sunku įsitikinti ar tikrai pirmosios instancijos teismas nukrypo nuo LVAT praktikos. Be to, nukrypimas nuo LVAT praktikos gali būti sąlygotas specifinių bylos aplinkybių.

Antruoju pagrindu yra pabrėžiama, jog ne kiekvienas sprendimas, kurį priėmė pirmosios instancijos teismas bylose, kurios išnagrinėtos privaloma ikiteismine tvarka, gali būti apskųstas. Vadinasi, kreiptis dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo remiantis šiuo pagrindu galima, jeigu žemesnės instancijos teismas padarė akivaizdžią teisės taikymo klaidą. Todėl kyla pagrįstas klausimas, ką galima laikyti akivaizdžia teisės taikymo klaida. Manytina, kad šis kriterijus yra vertinamasis, fiksuoto apibrėžimo neturinti sąvoka. Tai suteikia plačią diskrecijos teisę atrankos

---

įstatymo papildymo 56 straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 145, 154, 156 ir 159 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. VIII-1904 priedėlio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 183 straipsnio pakeitimo įstatymo projektų derinimo pažyma, LRS, žiūrėta 2020 m. sausio 29 d., https://e-seimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAP/0d714e60dac611e9a85be81119c7a8fa/141efcbb79473e94cc022ceb51607af3/format/ISO_PDF/

[313] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2019-09-01), *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308. 15 str. 1 d., TAR, žiūrėta 2019 m. gruodžio 4 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.67B5099C5848/IThvemJyiH

komisijai. Toks teisinis reguliavimas vertintinas dviprasmiškai, kadangi iš vienos pusės teisės taikymo klaidos sąvoka neribojama baigtiniu sąrašu, tačiau išlieka subjektyvumo rizika. Remiantis LVAT praktika, ginčytinos bylos aplinkybės nėra laikomos akivaizdžia teisės taikymo klaida[314].

Manytina, jog trečiasis pagrindas yra susijęs su situacija, kai LVAT praktikoje tuo pačiu teisės klausimu egzistuoja keli išaiškinimai, todėl gali susidaryti situacija, kada teismas vadovaujasi vienu teisės taikymo išaiškinimu, o apeliantas mano, kad teismas turėjo vadovautis kitu teisės taikymo išaiškinimu. Taigi, LVAT galėtų nurodyti, kuriuo iš išaiškinimų turėtų būti vadovaujamasi. Šiam apeliacijos pagrindui pagrįsti apeliantas turėtų nurodyti, kad yra daugiau nei vienas LVAT procesinis sprendimas, kuriame ginčo santykiams taikytina teisės norma esant panašioms faktinėms aplinkybėms buvo išaiškinta ir pritaikyta skirtingai.

Manytina, kad nustatytus pagrindus reikia tobulinti, nes asmeniui neturinčiam teisinio išsilavinimo, minėtus pagrindus būtų sunku įrodyti, kas pažeistų asmens teises ir interesus. Todėl siūlytina papildyti pagrindus ir suteikti atrankos komisijai galimybę priimti apeliacinius skundus esant kitoms aplinkybėms, kurias teismas pripažįsta svarbiomis. Toks teisinis reguliavimas įtvirtintas Suomijos Administracinio teisminio proceso įstatyme[315]. Atkreiptinas dėmesys, kad papildžius įstatymo projektą minėta nuostata, būtų patenkinami Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2019 m. kovo 1 d. nutarime[316] nurodyti kriterijai ir išnyktų prielaidos, jog į apeliacinę instanciją kreiptis yra nepagrįstai sunku.

Taigi, išanalizavus Vyriausybės pateiktą įstatymų projektų paketą, galima daryti išvadą, kad jis skirtas užtikrinti proceso operatyvumo įgyvendinimui administraciniuose teismuose. Ypač stengiantis sumažinti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo darbo krūvį. Visgi, siūlomas teisinis reguliavimas yra nepakankamas, keliantis abejonių dėl operatyvumo pirmenybės kitų teisių atžvilgiu. Manytina, jog reikėtų ne visas bylas dėl žalos atlyginimo perkelti į ikiteisminį nagrinėjimą. Taip pat taisytinos normos reguliuojančios bylų patekimą į apeliacinę instanciją, praplėčiant LVAT atrankos komisijos diskreciją spręsti dėl skundų priėmimo.

---

[314] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. liepos 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2593-575/2016, teismai.lt, žiūrėta 2020 m. sausio 29 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e9771258-c749-4000-8499-5e7ca0f40892

[315] Administrative Judicial Procedure Act of Finland (586/1996; amendments up to 891/2015 included), 12 section. žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://www.kho.fi/material/attachments/kho/aineistoa/jN93PmAt5/Administrative_Judicial_Procedure_Act.pdf

[316] Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. kovo 1 d. nutarimas Nr. KT9-N3/2019 dėl Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso 306 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, LRKT, žiūrėta 2020 m. sausio 29 d., https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1916/content

2.3 Administracinio proceso tobulinimo galimybės

Ankstesnėje darbo dalyje nagrinėtame įstatymo projekte siūlomas apeliacijos ribojimo institutas yra tik viena iš galimybių padėsiančių sumažinti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo darbo krūvį. Visgi, siūlytina ieškoti alternatyvių arba lygiagrečiai taikomų būdų, kurie taip pat padėtų sumažinti minėto teismo darbo krūvį. Vienas iš tokių galėtų būti proceso atnaujinimo administracinėse bylose instituto reforma, nustatant, kad prašymo dėl proceso atnaujinimo išsprendimo klausimą turi spręsti pirmosios instancijos administracinis teismas. Apie šią reformą dar praeitame dešimtmetyje pradėjo kalbėti G. Ambrasaitė-Balynienė [317]. Manytina, kad ši reforma būtų aktuali ir šiuo metu, todėl tikslinga detaliau analizuoti proceso atnaujinimo instituto reformavimo galimybes.

Šiuo metu galiojančiame Administracinių bylų teisenos įstatyme yra numatyta, kad prašymas dėl proceso atnaujinimo pateikiamas raštu arba teisingumo ministro nustatyta tvarka elektronine forma elektroninių ryšių priemonėmis Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui[318]. Prašymas dėl proceso atnaujinimo gali būti paduodamas esant vienam iš trylikos pagrindų. Pagal ABTĮ 156 straipsnį, procesas gali būti atnaujinamas esant šiems pagrindams:

1) kai Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažįsta, kad Lietuvos Respublikos teismo sprendimas byloje prieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai ir jos papildomiems protokolams;

2) naujai paaiškėja esminės bylos aplinkybės, kurios nebuvo ir negalėjo būti žinomos pareiškėjui bylos nagrinėjimo metu;

3) įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu nustatyti žinomai melagingi liudytojo parodymai, žinomai melaginga eksperto išvada, žinomai neteisingas vertimas, dokumentų arba daiktinių įrodymų suklastojimas, dėl kurių priimtas neteisėtas arba nepagrįstas sprendimas;

4) įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu nustatyti nusikalstami proceso dalyvių, liudytojo, specialisto, eksperto ar vertėjo veiksmai arba nusikalstamos teisėjų veikos, padaryti nagrinėjant šią bylą;

5) panaikinamas kaip neteisėtas ar nepagrįstas teismo sprendimas, nuosprendis, kuris buvo pagrindas priimti tą sprendimą ar nutartį;

[317] Ambrasaitė - Balynienė, *supra note*, *4*: 110.
[318] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308, 158 str., TAR, žiūrėta 2020 m. vasario 6 d., https://www.teisesakturegistras.lt/portal/lt/legalAct/TAR.67B5099C5848/asr

6) jeigu viena iš proceso šalių proceso metu buvo neveiksni tam tikroje srityje ir nebuvo atstovaujama atstovo pagal įstatymą;

7) jeigu sprendime teismas nusprendė dėl neįtrauktų į bylos nagrinėjimą asmenų teisių ar pareigų;

8) sprendimas ar nutartis yra be motyvų;

9) jeigu bylą išnagrinėjo neteisėtos sudėties teismas;

10) jeigu pateikiami akivaizdūs įrodymai, kad padarytas esminis materialiosios teisės normų pažeidimas jas taikant, galėjęs turėti įtakos priimti neteisėtą sprendimą ar nutartį;

11) panaikinamas kaip neteisėtas individualus teisės aktas, kuriuo remdamasis teismas išsprendė bylą;

12) kai būtina užtikrinti vienodos administracinių teismų praktikos formavimą;

13) Konstitucinis Teismas, nagrinėdamas Konstitucijos 106 straipsnio ketvirtojoje dalyje nurodyto asmens prašymą, pripažįsta, kad įstatymas ar kitas Seimo priimtas aktas, Respublikos Prezidento aktas ar Vyriausybės aktas (ar jų dalis), kurio (kurios) pagrindu priimtas asmens konstitucines teises ar laisves pažeidžiantis sprendimas, prieštarauja Konstitucijai.

Taigi, remiantis esančiu reguliavimu, proceso atnaujinimo klausimą šiuo metu pavesta spręsti tik Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui. Kaip pastebėjo G. Ambrasaitė Balynienė aukščiau nurodyti proceso atnaujinimo pagrindai yra skirstomi į klasikinius (ABTĮ 156 straipsnio 2-7, 9 punktai) ir neklasikinius (ABTĮ 156 straipsnio 1, 8, 10 ,12 punktai). Esant neklasikiniams proceso atnaujinimo pagrindams, proceso atnaujimo klausimo sprendimo priskyrimas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kompetencijai, autorės nuomone yra tinkamas reglamentavimas. Tačiau teisinis reguliavimas nustatis proceso atnaujimo klausimo sprendimą aukštesnės instancijos teisme, esant klasikiniams proceso atnaujinimo pagrindams, yra abejotinas[319].

Pritartina, kad toks teisinis reguliavimas yra nepagrįstas ir didina LVAT darbo krūvį, taip užkirsdamas kelią greitesniam kitų bylų nagrinėjimui. Atkreiptinas dėmesys, kad sprendžiant proceso atnaujimo klausimą nėra vertinamos žemesnės instancijos teismo klaidos – procesas yra atnaujinamas dėl vėliau paaiškėjusių teisės taikymo ar faktų interpretavimo klaidų, taip pat dėl tam tikrų aplinkybių nežinojimo, kurios galėjo turėti įtakos priimant teismo procesinį sprendimą. Todėl manytina, kad pirmosios instancijos teismas geriau žino faktines bylos aplinkybes ir spręsti apie proceso atnaujinimo pagrindų buvimą ar nebuvimą, turėtų būti pavedama būtent pirmosios instancijos teismui.

[319] Ambrasaitė - Balynienė, *supra note, 4*: 112.

Toks teisinis reguliavimas galioja civiliniame procese. Civilinio proceso kodekso 367 straipsnis[320] numato, esant CPK 366 straipsnio 1 dalies 1 ar 10 punkte numatytiems pagrindams, prašymas atnaujinti procesą yra pateikiamas Lietuvos Aukščiausiajam Teismui. Jeigu prašymas atnaujinti procesą grindžiamas tuo, kad bylą išnagrinėjo neteisėtos sudėties teismas, jis pateikiamas tam teismui, kurio neteisėtos sudėties teismas išnagrinėjo bylą. Jeigu prašymas pagrįstas kitais pagrindais, jis paduodamas bylą nagrinėjusiam pirmosios instancijos teismui.

Kitaip tariant, Civilinio proceso kodeksas numato, kad esant klasikiniams proceso atnaujinimo pagrindams, proceso atnaujimo klausimą sprendžia pirmosios instancijos teismas. Todėl manytina, kad analogišką teisinį reguliavimą reikėtų nustatyti ir administraciniame procese. Kadangi teisinis reguliavimas „kuomet proceso atnaujimo klausimą sprendžia Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, o atnaujinęs procesą, grąžina bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui (ABTĮ 164 straipsnio 1 dalis), ne tik be pagrindo didina Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo darbo krūvį, bet yra abejotinas proceso operatyvumo ir ekonomijos prasme“[321].

Taigi, proceso atnaujinimo instituto reforma taip pat galėtų pasitarnauti siekiant sumažinti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo darbo krūvį. Todėl siūlytina įstatymų leidėjui apsvarstyti galimybę perduoti proceso atnaujimo klausimo sprendimą bylą nagrinėjusiam pirmosios instancijos teismui, išskyrus pagrindus numatytus ABTĮ 156 straipsnio 1, 8, 10, 12 punktuose.

[320] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 1998-12-23, Nr. 112-3106; 367 str., LRS, 2020 m. vasario 6 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.69458
[321] Ambrasaitė - Balynienė, *supra note, 4*: 113.

3. ADMINISTRACINIO PROCESO TOBULINIMO TENDENCIJŲ TYRIMAS

3.1 Tyrimo metodai

Teorinėje darbo dalyje išryškėjusios administracinio proceso tobulinimo tendencijos leidžia toliau gilintis į darbo temos problematiką. Atsakant į vieną iš pagrindinių uždavinių iškeltų įvadinėje darbo dalyje, buvo atliktas tyrimas, kurio objektas – administracinio proceso tobulinimo galimybių vertinimas.

Siekiant ištirti administracinio proceso tobulinimo tendencijas buvo pasirinktas atlikti tyrimas, kurio pagrindinis tikslas – ištirti siūlomų ABTĮ pakeitimų veiksmingumą, išskiriant pagrindines pakeitimų problemas bei tobulintinus aspektus. Apibrėžtas tikslas savaime kelia esminius tyrimo uždavinius:

1. Atskleisti administracinio proceso tobulinimo reikalingumą.
2. Ištirti įstatymų leidėjui pateiktų administracinio proceso tobulinimo instrumentų veiksmingumą.
3. Išskirti galimas problemas.

Įgyvendinant šio tyrimo uždavinius buvo remiamasi kokybinių tyrimų metodais. Buvo pasirinkta elektroniniu paštu atlikti interviu, kai atsakymai pateikiami raštu. Interviu klausimai suformuoti visiems respondentams vienodai. Šiam tyrimo metodui buvo panaudotas klausimynas, susidedantis iš 5 klausimų:

1. Ar galiojantis administracinio proceso reglamentavimas yra pakankamas užtikrinti operatyvų ir sklandų bylų nagrinėjimą administraciniuose teismuose? Kokias matote administracinio proceso reguliavimo tobulinimo kryptis?

2. Kiek tikslinga plėsti ikiteisminį administracinių ginčų nagrinėjimą nepriklausomose kolegialiose ikiteisminėse institucijose?

3. Kiek tikslinga riboti administracinių bylų patekimą į LVAT, t. y. riboti teisę į apeliaciją?

4. Kiek siūlomi ABTĮ pakeitimai (privalomas ikiteisminis administracinių ginčų nagrinėjimas išskirtų kategorijų bylose nepriklausomose kolegialiose institucijose ir teisės į apeliaciją ribojimas) būtų naudingi užtikrinant operatyvų bylų nagrinėjimą ir asmenų teises administraciniuose teismuose?

Klausimų kiekio pasirinkimą nulėmė pasirinkto tyrimo metodas, kadangi tikėtasi, jog esant nedideliam klausimų skaičiui, bus sulaukta didesnio respondentų aktyvumo. Tyrimas buvo atliktas 2020 m. vasario 9 – 20 dienomis. Siekiant, kad būtų sudarytas kuo platesnis respondentų ratas, elektroniniai laiškai su klausimais buvo išsiųsti visų Lietuvos administracinių teismų teisėjams, advokatams, kurie praktiką vykdo administracinės teisės srityje, valstybės tarnautojams, atstovaujantiems administraciniuose teismuose. Tyrimas atliktas vadovaujantis šiais principais[322]: Geranoriškumo principas (tiriamieji savanoriškai sutinka dalyvauti tyrime, atsakinėja į tuos klausimus, kuriuos nori, nepažeidžiamos privatumo ribos). Pagarbos asmens orumui principas (asmenys tyrime dalyvauja savanoriškai). Teisingumo principas (užtikrina, kad respondentas interviu duoda anonimiškai, iš respondento gauta informacija bus konfidenciali). Teisės gauti visą informaciją principas (tiriamieji gali gauti visą juos dominančia informaciją, kuri yra susijusi su tyrimu, nepažeidžiant kitų tiriamųjų ir tyrinėtojo teisių). Atsižvelgiant į minėtus etikos principus, respondentų tapatybės yra neskelbiamos, tačiau autorei žinomos.

Šio tyrimo metodo trūkumas tas, kad nesant tiesioginio bendravimo, t. y. susitikimo, daugelis galimų respondentų vengia atsakinėti į pateiktus klausimus, o sutikę atsakinėti, atsako labai trumpai, glaustai ir neišsamiai. Deja, didžioji dauguma respondentų neatsakė į pateiktus klausimus. Tyrimo metu gauti atsakymai iš 9 asmenų. Gauti atsakymai yra pateikti 1 Priede. 4 asmenys informavo, kad nėra kompetentingi pateikti atsakymus į pateiktus klausimus. Todėl analizuojami tik 5 respondentų atsakymai.

Gautų atsakymų skaičiaus atžvilgiu, šis tyrimas nėra informatyvus, tačiau atskleidė tam tikrų reikšmingų aspektų. Pasibaigus tyrimo laikui, buvo iš naujo susipažinta su gautais duomenimis. Empiriniai duomenys apdoroti naudojant kokybinę turinio analizę. Gauti duomenys išanalizuoti, pasižymėtos pastabos. Gauta informacija interpretuojama, lyginama su teorine dalimi.

3.2 Tyrimo rezultatai ir analizė

Pirmiausia respondentų buvo klausiama ar galiojantis reglamentavimas užtikrina operatyvų administracinį procesą, kokios galėtų būti administracinio proceso tobulinimo kryptys. Atsakydami į šį klausimą, respondentai paminėjo, kad iš esmės reglamentavimas yra pakankamas. Akcentavo, jog bylos pirmoje administracinių teismų instancijoje yra išnagrinėjamos greitai, tačiau, apeliacijos

[322] Eglė Butkevičienė. Apklausų duomenų analizė. Lidata.eu, žiūrėta 2020 m. vasario 24 d., http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/seminaras_20110129/sem0129.html&course_file=sem0129_turinys.html

Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme reikia laukti ilgai. Kaip teigiamas proceso operatyvumo užtikrinimo būdas įvardintas rašytinis procesas.

Remiantis respondentų išsakytomis mintimis, galima išskirti du būdus, kurie galėtų užtikrinti operatyvesnį administracinį procesą. Vienas iš jų – administracinių teismų teisėjų korpuso didinimas. Taip pat keliamas klausimas, ar visos šiuo metu administracinių teismų kompetencijai priskirtos bylos turi būti nagrinėjamos administraciniame teisme. Pažymima, kad administraciniams teismams reikėtų palikti bylas, kuriose ginčai kyla tiesiogiai iš valdymo, viešojo administravimo.

Taigi, atsakymai atskleidė ir patvirtino, kad proceso operatyvumo problema administraciniuose teismuose egzistuoja. Bylos nagrinėjimo trukmė apeliacinės instancijos administraciniame teisme yra ilga, todėl turi būti ieškoma būdų apeliacinės instancijos operatyvumui užtikrinti.

Tyrime dalyvavusių asmenų buvo klausiama ar tikslinga plėsti ikiteisminį administracinių ginčų nagrinėjimą nepriklausomose kolegialiose ikiteisminėse institucijose. Šiuo klausimu respondentų nuomonės išsiskyrė. Vieni akcentavo, jog ikiteisminis administracinių ginčų nagrinėjimas nepriklausomose institucijose galėtų būti privalomas visose bylose. Kiti išsakė nuomonę, jog šios institucijos operatyviai išnagrinėja asmenų skundus. Visgi, pažymėtina, jog kyla abejonių ar įtvirtinus naują teisinį reguliavimą, ikiteisminės institucijos bus pajėgios operatyviai išnagrinėti bylas per nustatytą 20 darbo dienų terminą.

Respondentai nesutinkantys su ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo nepriklausomose kolegialiose ikiteisminėse institucijose išplėtimu pažymėjo, jog ikiteisminio nagrinėjimo plėsti nereikia, o jo kaip tik atsisakyti. Anot respondento *(4 respondentas),* praktika rodo, kad ikiteisminės komisijos tik imituoja ginčo nagrinėjimą, dažniausiai palaiko valstybės ar savivaldybės institucijų poziciją ir tiek, niekas nesigilina į ginčą iš esmės, dažnai jaučiasi tokių komisijų kompetencijos stoka. Toks tarsi teismas, bet ne teismas. Be to, dėl prastos nagrinėjimo kokybės priimti sprendimai bylininkų neįtikina ir vis tiek ginčas persikelia į teismą. Tai perteklinė, nereikalinga papildoma našta bylos šalims.

Remiantis išsakytomis mintimis, teigtina, jog nėra vieningos nuomonės dėl administracinio ginčo nagrinėjimo nepriklausomose ikiteisminėse institucijose. Visgi, susirūpinimą kelia nuogąstavimai dėl institucijų kompetencijos, todėl įstatymų leidėjas prieš priimdamas anksčiau minėtuose įstatymų projektuose išdėstytus pakeitimus, turi įvertinti, ar numatyti pakeitimai tikrai atneš naudos ir nesukurs naujų problemų administraciniame procese.

Kalbant apie bylų patekimo į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą ribojimą, respondentų nuomonės taip pat išsiskyrė. Kaip buvo minėta ankstesnėje darbo dalyje, apeliacijos ribojimas gali pažeisti žmogaus teises. Analogiškos pozicijos laikėsi ir respondentai. Vienas iš jų pažymėjo, jog negalima teismo darbo krūvio reguliuoti asmens teisių sąskaita. Visgi, kiti atkreipė dėmesį, kad numatomi ribojimai susiję su bylos išnagrinėjimu ikiteisminėje institucijoje, todėl ribojimus būtų galima pateisinti, įtvirtinus leidimų sistemą.

Teiraujantis kiek numatomi pakeitimai gali būti naudingi užtikrinant operatyvų bylų nagrinėjimą, akcentuoti keli aspektai. Pirmiausia nurodoma, kad įvertinti būsimų pakeitimų veiksmingumą bus galima tik praėjus metams po jų įsigaliojimo. Antra, tikėtina, kad minėti pakeitimai bus naudingi proceso operatymo užtikrinimo prasme, tačiau jie žalingi žmogaus teisių atžvilgiu, yra rizikingi ir galbūt prasilenkiantys su teisingumu.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad tyrimo dalyviai patvirtino, jog „lėto teisingumo“ problema administraciniuose teismuose egzistuoja. Ypač tai pastebima apeliacinėje instancijoje. Vienas iš būdų išspręsti šią problemą – administracinio teismo teisėjų korpuso didinimas. Respondentų nuomone, siūlomi pakeitimai turi tiek pliusų, tiek minusų. Todėl manytina, kad pirmiausia reikia įvertinti siūlomų pakeitimų teikiamą naudą ir ar jie neprieštarauja tiek nacionalinių, tiek tarptautinių teisės aktų nuostatoms.

IŠVADOS

1. Administracinio proceso doktrinoje nėra aiškiai suformuota administracinio proceso samprata. Vyrauja dvi nuomonės, plačioji ir siauroji. Plačioji – administracinį procesą apibrėžianti kaip valstybės institucijų veiklą, taikant norminius, priimant individualaus pobūdžio administracinius aktus. Siauroji – suprantama, kaip administracinių ginčų nagrinėjimas teismuose. Administracinio proceso supratimas plačiąja prasme yra per platus, kadangi proceso teisė nusako, kaip apginti pažeistas teises ir užtikrinti jų įgyvendinimą. Šiuolaikinis administracinis procesas yra savarankiškas tiek institucine (administraciniai teismai), tiek materialine prasme (kodifikuotos proceso taisyklės: ABTĮ). Todėl pritartina administracinio proceso sampratai siaurąja prasme – administracinis procesas turi būti suprantamas kaip savarankiška teisės šaka reguliuojanti ginčų nagrinėjimą administraciniuose teismuose.
2. Iki 1999 metų, administracines bylas nagrinėjo bendrosios kompetencijos teismai. Administracinio proceso, kaip savarankiškos teisės šakos atsiradimą Lietuvoje, galima sieti su administracinių teismų įsteigimu 1999 metais. Administracinio proceso raidą būtų galima suskirstyti į du etapus. Pirmasis etapas nuo 1999 iki 2016 būtų sietinas su administracinio proceso atsiradimu ir formavimu Lietuvos teisinėje sistemoje. Antrasis etapas nuo 2016 iki dabar sietinas su tolesniu administracinio proceso tobulinimu, siekiant dar operatyvesnio bylų nagrinėjimo proceso ir administracinių teismų darbo krūvio mažinimo. Išanalizavus administracinio proceso raidą, galima daryti išvadą, kad susiformavo aiški administracinio proceso koncepcija – įstatymų leidėjas siekia, kad administracinis procesas būtų operatyvus, ekonomiškas, lankstus.
3. Ginamasis teiginys – administracinio proceso Lietuvoje reglamentavimas yra pakankamas užtikrinant pagrindinį administracinės teisenos uždavinį – operatyvų ir sklandų bylų nagrinėjimą, nepasitvirtino. Kadangi šiuo metu viena iš opiausių administracinio proceso problemų yra didelis administracinių teismų darbo krūvis, dėl kurio užtrunka administracinių bylų nagrinėjimas. Ilgo bylų nagrinėjimo problema labiausiai pastebima apeliacinėje instancijoje, t. y. Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme.
4. Ilgas bylos nagrinėjimas pažeidžia operatyvumo principą, kuris yra vienas iš teisės į teisingą teismą elementų. Bylos išnagrinėjimas per įmanomai trumpiausią laiką sietinas su materialinės tiesos nustatymu ir teisingu ginčo išsprendimu, todėl turi būti įgyvendintas administraciniame procese.

5. Nuo 2016 metų atliekami ABTĮ pakeitimai daugiau susiję su operatyvumo principo įgyvendinimu. Šiuo metu, įstatymų leidėjui yra pateiktas įstatymų projektų paketas, kurio pagrindinis tikslas – sumažinti administracinių teismų darbo krūvius ir taip užtikrinti greitesnį bylų nagrinėjimą. Greitesnio administracinių bylų nagrinėjimo siekiama nustatant privalomą išankstinio ginčo nagrinėjimo ne per teismą tvarką byloms: dėl viešojo administravimo subjektų veiksmais padarytos žalos atlyginimo, dėl užsieniečių teisinės padėties, valstybės tarnybos teisinių santykių bei mokestinėms byloms. Kartu siekiama nustatyti, kad apeliaciniai skundai bylose, išnagrinėtose privaloma ikiteismine ne ginčo tvarka, gali būti paduoti tik esant įstatyme nustatytiems pagrindams, t. y. numatytas apeliacijos ribojimas.
6. Privalomas administracinio ginčo nagrinėjimas nepriklausomose ikiteisminėse institucijose sumažintų administracinių teismų darbo krūvius, tačiau kyla abejonės ar minėtos institucijos bus pajėgios išnagrinėti bylas per nustatytus terminus, kadangi padidės jų darbo krūviai. Nėra tikslinga nustatyti privalomą išankstinį administracinių ginčų nagrinėjimą visoms administracinėms byloms, dėl viešojo administravimo subjektų veiksmais padarytos žalos atlyginimo.
7. Teisės kreiptis į apeliacinę instanciją ribojimas yra rizikingas būdas spręsti bylų nagrinėjimo trukmės problemą, kadangi gali pažeisti tiek tarptautiniuose teisės aktuose, tiek Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas garantijas. Negali būti numatyti tokie apeliacinio skundo padavimo ribojimai, dėl kurių įgyvendinti teisę į apeliaciją taptų itin sunku ar neįmanoma. Turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad teisė kreiptis į aukštesnės instancijos administracinį teismą nebūtų deklaratyvi.

PASIŪLYMAI

Siekiant išspręsti administracinių ginčų bylų nagrinėjimo trukmės problemą siūlytina:

1. Didinti Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme dirbančių teisėjų skaičių.
2. Perduoti proceso atnaujimo klausimo sprendimą bylą nagrinėjusiam pirmosios instancijos teismui, išskyrus pagrindus numatytus ABTĮ 156 straipsnio 1, 8, 10, 12 punktuose. Atitinkamai keisti Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 158 straipsnio 1 dalį ir išdėstyti ją taip: *Prašymas dėl proceso atnaujinimo pateikiamas raštu arba teisingumo ministro nustatyta tvarka elektronine forma elektroninių ryšių priemonėmis bylą nagrinėjusiam pirmosios instancijos teismui, išskyrus pagrindus numatytus ABTĮ 156 straipsnio 1, 8, 10, 12 punktuose. Esant ABTĮ 156 straipsnio 1, 8, 10, 12 punktuose nurodytiems pagrindams, prašymas dėl proceso atnaujinimo paduodamas Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui.*
3. Siaurinti Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo Nr. VIII-1031 pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIIP-4252 5 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatomą privalomą išankstinį administracinių ginčų nagrinėjimą Lietuvos administracinių ginčų komisijoje ir jos teritoriniuose padaliniuose, numatant, jog komisijos nagrinėja tik suimtųjų ir nuteistųjų inicijuotas bylas dėl viešojo administravimo subjektų veiksmais padarytos žalos atlyginimo. Atitinkamai minėtą punktą pakeisti ir išdėstyti jį taip: *suimtųjų ir nuteistųjų skundus dėl žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.271 straipsnis).*
4. Analizuotame įstatymų pakeitimų projektų pakete papildyti apeliacinio proceso pagrindus, nustatant platesnę LVAT atrankos komisijos diskreciją spręsti apeliacinio skundo priėmimo klausimą. Atitinkamai papildyti Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 20, 23, 27, 28, 31, 33, 43, 56, 78, 117, 134, 138 straipsnių pakeitimo bei įstatymo papildymo 115(1) ir 138(1) straipsniais įstatymo projekto Nr. 19-6747(5) 14 straipsnyje išdėstyto ABTĮ 138^{1} straipsnio 2 dalį 4 punktu: *teisėjų kolegija gali priimti apeliacinius skundus esant ir kitoms aplinkybėms, kurias teismas pripažįsta svarbiomis*.

LITERATŪRA

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Lietuvos aidas*, 1992-11-10, Nr. 220-0. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr
2. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 1964-07-10, Nr. 19-139. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.20467?jfwid=rivwzvpvg
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 1964-07-10, Nr. 19-139. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.20467/TAIS_80498
4. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo. *Valstybės žinios*, 1994-12-02, Nr. 93-1809. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5997?jfwid=rivwzvpvg
5. Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-309. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.72291?jfwid=rivwzvpvg
6. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 1998-12-23, Nr. 112-3106. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.69458
7. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999-02-03, Nr. 13-308. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.67B5099C5848
8. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 6, 7, 8, 9, 10, 30, 40, 44, 51, 56, 59, 60, 61, 62 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999-04-23, Nr. 36-1067. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9532385ABC11
9. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999-07-09, Nr. 60-1955. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0C91962F3D64
10. Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo įstatymo 2, 3, 4, 5, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo ir administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2000-10-11, Nr. 85-2568. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.110333
11. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2000-10-11, Nr. 85-2566. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.78FAC7B20AD8
12. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 2 ir 26 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2001-07-18, Nr. 62-2219. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F750ED862D51
13. Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo įstatymas, 2002 m. sausio 24 d. Nr. IX-732, *Valstybės žinios*, 2002-02-20, Nr. 17-649. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 27 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.160406

14. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 13, 21 ir 46 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2002-03-27, Nr. 31-1125. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5FA6E8079BD9
15. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002-04-06, Nr. 36-1340. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E7C18F61454
16. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Baudžiamojo proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002-04-09, Nr. 37-1341. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777
17. Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2002-06-26, Nr. 64-2570. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.169554/asr
18. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 16 ir 109 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2003-04-24, Nr. 38-1675. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.322A6CD11CBB
19. Lietuvos Respublikos teismų įstatymo, Administracinių bylų teisenos įstatymo, Civilinio proceso kodekso, Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2003-04-25, Nr. 39-1765. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9FE106C9700B
20. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2004-04-28, Nr. 63-2243. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EB34933E485/asr
21. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties, *Valstybės žinios*, 2004-04-30, Nr. 73-2539. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.232378/asr
22. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 15, 18, 19, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2004-11-26, Nr. 171-6320. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.B515345EB7B6
23. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 2, 3, 15, 18, 19, 20, 22, 33, 35, 40, 46 ir 88 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2007-06-30, Nr. 72-2830. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9F44E333859B
24. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 16, 110 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2007-12-29, Nr. 140-5758. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3A378859D262
25. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 2 ir 25 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2009-06-25, Nr. 75-3063. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0C148091EB60
26. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 ir 139 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinio*s, 2009-12-05, Nr. 144-6348. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A015092781AE
27. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 110 straipsnio pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2010-04-27, Nr. 48-2290. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.7A7C45EDCB70
28. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 18, 26, 27 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2010-06-30, Nr. 76-3872. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DA77F805EA51

29. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 15, 16, 18, 20, 46, 137 straipsnių pakeitimo, aštuonioliktojo skirsnio ir 128, 144 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, *Valstybės žinios*, 2010-12-04, Nr. 142-7258. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0BFC4BB604DB
30. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 13, 46 ir 160 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2011-10-01, Nr. 119-5617. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CE6662FD5437
31. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2011-01-10, Nr. 4-126. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E8C4EDEAD48A
32. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 18 straipsnio papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2011-04-28, Nr. 49-2363. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.AAE85887E2F5
33. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 11, 12, 21, 22, 23, 24, 34, 37, 39, 50, 51, 53, 57, 61, 62, 64, 66, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 82, 83, 85, 87, 93, 101, 105, 106, 107, 110, 118, 119, 121, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 137, 138, 142, 150, 155, 156, 157 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinio*s, 2011-07-13, Nr. 85-4131. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.95FC10994CBA
34. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 71 straipsnio papildymo ir pakeitimo ir Įstatymo papildymo 88-1 straipsniu įstatymas, *Valstybės žinios*, 2011-11-18, Nr. 139-6549. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.62ECABB31F99
35. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 117 straipsnio pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2012-11-15, Nr. 132-6643. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2CBBD349F72A
36. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 47, 84, 85, 97, 127, 130, 137, 138, 139, 150, 154 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 47-1 straipsniu įstatymas, *Valstybės žinios*, 2012-04-28, Nr. 50-2442. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.84BFE5BF1384
37. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 11, 12, 21, 22, 23, 24, 34, 37, 39, 50, 51, 53, 57, 61, 62, 64, 66, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 82, 83, 85, 87, 93, 101, 105, 106, 107, 110, 118, 119, 121, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 137, 138, 142, 150, 155, 156, 157 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 4, 5, 43, 52, 60 ir 61 straipsnių pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2012-12-29, Nr. 153-7825. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F05DCA0099E8
38. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo papildymo 45-1 straipsniu įstatymas, *Valstybės žinios*, 2013-05-25, Nr. 54-268. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0C567BACB776
39. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 37, 42, 44, 46, 50, 53, 68, 80, 82, 97, 101 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Įstatymo papildymo 52-1 straipsniu įstatymas, *Valstybės žinios*, 2013-06-12, Nr. 62-3060. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8EC70B58A58B
40. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo papildymo 85-1 straipsniu įstatymas, *Valstybės žinios*, 2013-12-14, Nr. 128-6520. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.BA7AFE3321AD

41. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 71 ir 88-1 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2014-08-01, Nr. 10746. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/dfae60a0197611e4b542dec0b12e28b0
42. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 39, 59, 71, 77 ir 84 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2014-10-22, Nr. 14516. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0c2a095059bd11e487eff7b424bd0f08
43. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 15 ir 19 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2014-12-18, Nr. 19929. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6cc9ad10868b11e481c9c95e73113964
44. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 15, 20, 40, 43, 44, 46, 153 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo šešioliktuoju-1 skirsniu įstatymas, *TAR*, 2014-12-31, Nr. 21266. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ca174f0090d011e4bb408baba2bdddf3
45. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 4, 98 ir 99 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2015-06-16, Nr. 9618. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/68a3dd8013eb11e58569be21ff080a8c
46. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 4, 98 ir 99 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XII-1774 3 straipsnio pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2015-12-01, Nr. 19108. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7a924490982b11e5a6f4e928c954d72b
47. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 71, 88-1, 98 ir 99 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2015-12-02, Nr. 19180, TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7916805098f711e58fd1fc0b9bba68a7
48. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2016-06-15, Nr. 16849. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/bd7df33032e011e69cf5d89a5fdd27cc
49. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 30, 31, 43, 63, 67, 68, 69, 72, 73, 77, 84, 127 ir 143 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2016-10-06, Nr. 24695. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5e4c2de032e111e69cf5d89a5fdd27cc
50. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 58 straipsnio pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2016-11-09, Nr. 26503. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/978edb60a68211e69ad4c8713b612d0f
51. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 47, 57, 100, 101, 105 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo II dalies II skyriaus papildymo trečiuoju-1 skirsniu įstatymas, *TAR*, 2017-06-27, Nr. 10818. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1a976a805b3311e79198ffdb108a3753
52. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 13 ir 84 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2017-07-19, Nr. 12430. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/68a946706c5a11e7827cd63159af616c
53. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr.VIII-1029 74 straipsnio pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2017-11-16, Nr. 18148. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/eda8bf70cada11e7910a89ac20768b0f

54. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 17, 20 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2017-12-19, Nr. 20430. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/728545c0e4c011e7acd7ea182930b17f
55. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 17, 20, 21, 29, 36 straipsnių pakeitimo ir II dalies II skyriaus papildymo antruoju-1 skirsniu įstatymas, *TAR*, 2018-07-11, Nr. 11744. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a979c7a084ce11e8ae2bfd1913d66d57
56. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 25, 41, 42, 66, 70, 84, 97, 127, 132, 133, 138, 143, 144, 153 ir 161 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2018-12-28, Nr. 21854. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/44616e900a9d11e9a5eaf2cd290f1944
57. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 2, 40, 44, 51, 56, 59, 67 ir 71 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 79-1 straipsniu įstatymas, *TAR*, 2018-12-28, Nr. 21856. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d15eb9600a9d11e9a5eaf2cd290f1944
58. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 14, 49, 59 ir 86 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2018-12-28, Nr. 21880. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/963814500aa511e9a5eaf2cd290f1944
59. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 17 ir 20 straipsnių pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2019-05-06, Nr. 7318. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4c2ecad06fcb11e9a13eeecaacbc653f
60. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 156 straipsnio pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2019-07-26, Nr. 12376. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b0f0ae00af9211e98451fa7b5933515d
61. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 103 straipsnio ir II dalies II skyriaus pakeitimo įstatymas, *TAR*, 2019-10-01, Nr. 15587. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ec07c490e44111e99681cd81dcdca52c
62. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *Valstybės žinios*, 1995-05-16, Nr. 40-987. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841
63. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. EUROPA.EU. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=EN
64. LR Seimo nutarimas dėl teisinės sistemos reformos metmenų (nauja redakcija) ir jų įgyvendinimo, *Valstybės žinios*, 1998-07-08, Nr. 61-1736. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.59280/asr
65. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“, *TAR*, 2015-09-17, Nr. 13939. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 19 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1de59bf05d7211e5beff92bd32ec99a1?jfwid=q8i88lyvr

Teisės aktų projektai:

1. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 20, 23, 27, 28, 31, 33, 43, 56, 78, 117, 134, 138 straipsnių pakeitimo bei įstatymo papildymo 115(1) ir 138(1) straipsniais įstatymo projektas, Nr. 19-6747(5), 2019-11-15. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/229e9280077f11ea9e6ae721be42abf6?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=121915cf-e4c1-40a5-99b5-59b78d892920
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 231 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas, Nr. 19-12742(2), 2019-11-15. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/77bdb0b2078011ea9e6ae721be42abf6?jfwid=10az821bgm
3. Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo Nr. VIII-1031 pakeitimo įstatymo projektas, Nr. 19-6748(5), 2019-11-15. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/46a1eec0077f11ea9e6ae721be42abf6?jfwid=10az821bgm
4. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 145, 148, 154, 156 ir 159 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, Nr. 19-6754(5), 2019-11-15. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/681418d0077f11ea9e6ae721be42abf6?jfwid=10az821bgm
5. Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. VIII-1904 priedėlio pakeitimo įstatymo projektas, Nr. 19-6753(5), 2019-11-15. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/d946fa90077f11ea9e6ae721be42abf6?jfwid=10az821bgm
6. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 5, 18, 32, 34, 51 straipsnių, X skyriaus pavadinimo pakeitimo ir įstatymo papildymo 56 straipsniu įstatymo projektas, Nr. 19-6750(5), 2019-11-15. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/892bede0077f11ea9e6ae721be42abf6?jfwid=10az821bgm
7. Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 X skyriaus pakeitimo įstatymo projektas, Nr. 19-6751(5), 2019-11-15. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b381ca10077f11ea9e6ae721be42abf6?jfwid=10az821bgm

Teismų praktika:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir 30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 179 „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. LRKT. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 4 d. https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta389/content
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija), 308 straipsnio (2006 m. birželio 1 d. redakcija) 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 324 straipsnio 12, 13 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 377 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. redakcija) 9 dalies (2002 m.

kovo 14 d. redakcija), 448 straipsnio 7 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 454 straipsnio 5, 6 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 460 straipsnio 4, 5 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 3 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 285 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 286 straipsnio 1 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 288 straipsnio 4 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 289 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 303 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 320 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 325 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija), 358 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareiškėjo – seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 119 straipsnio 2 dalies 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 5 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio (2003 m. sausio 21 d. redakcija) 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 19 d. dekretas nr. 2067 „Dėl apygardos teismo teisėjo įgaliojimų pratęsimo“, Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. birželio 18 d. dekretas nr. 128 „Dėl apygardų teismų skyrių pirmininkų skyrimo“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismo teisėjas Konstantas Ramelis skiriamas šio teismo civilinių bylų skyriaus pirmininkui, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, *Valstybės žinios*, 2006-09-26, Nr. 102-3957. TAR. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D6CFA5BCCCF8

3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007-05-15 nutarimas dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 10 straipsnio 4 dalies (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija), 11 straipsnio (1999 m. lapkričio 25 d. redakcija) 1, 2 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, byloje Nr. 7/04-8/04. LRKT. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d. https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta550/content
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007-05-22 sprendimas dėl pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymo ištirti Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija) atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 15 straipsnio 3 dalies (2003 m. gruodžio 16 d. redakcija) atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 51 straipsnio 1, 2 dalims (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 53 straipsnio 1 daliai (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija). LRKT. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d. https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta551/content
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. kovo 1 d. nutarimas Nr. Nr. KT9-N3/2019 dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 306 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. LRKT. Žiūrėta 2020 m. sausio 29 d. https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1916/content
6. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugsėjo 19 d. aprobuotas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant Administracinių bylų teisenos įstatymo normas, apibendrinimas. LVAT, 2012.
7. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, taikant Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo normas. LVAT, 2016. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 4 d. https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/biuletenis_30-apibendrinimas.pdf

8. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004-01-30 nutartis administracinėje byloje Nr. N-09-107-04. Infolex.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d. https://www.infolex.lt/tp/26341
9. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007-09-05 nutartis byloje Nr. A- 556-747/2007. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=8f7b9a48-4f7b-4e53-859d-6b04d3a8d5a5
10. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 lapkričio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS17-298/2007. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 12 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1411163f-3fed-417e-afcd-8c626f8b2a56
11. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. balandžio 16 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A444-619/2008. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 27 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f2ffa7b8-8f67-48a5-a5da-79aaf9f77e52
12. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. birželio 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P63-159/2010. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=beb8d4d5-c054-4a82-8724-6adb1ae57d49
13. Lietuvos vyriausio administracinio teismo 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS556-727/2010. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 27 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f932265c-457b-4afc-a1c3-192ffc0adae9
14. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. lapkričio 29 d. nutartis, administracinėje byloje Nr. AS858-735/2011, teismai.lt, Žiūrėta 2019 m. lapkričio 27 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c4dc580a-a210-4369-ab57-498279afd6b7
15. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013-01-16 nutartis administracinėje byloje Nr. AS-525-51-13. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=428ca6be-dc81-437c-b7e6-c180110d251a
16. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013-01-29 sprendimas administracinėje byloje Nr. A-602-101-13. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a7b179b8-e45a-42cc-8a92-0e6da0984781
17. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013-02-06 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-143-51-13. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=8e50ed59-e1a0-4d92-95d8-116b275983fe
18. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. vasario 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A492-704/2013. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bd0c65dd-4293-4cd1-9399-b3d0d5a2c456
19. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013-06-11 nutartis byloje Nr. A-822-1321/2013. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d.

http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b9a46868-80c6-4f46-841a-6a99de97b434
20. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 30 d. sprendimas administracinėje byloje A261-146/2014. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 12 d. https://eteismai.lt/byla/101790374896156/A-261-146-14
21. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 gegužės 19 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-578-556/2015. eteismai.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://eteismai.lt/byla/101849129473806/A-578-556/2015
22. Lietuvos vyriausio administracinio teismo 2015 m. rugsėjo 2 d. nutartis administracinėje byloje AS-1047-858/2015. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 27 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=6cf70eeb-54d9-4b43-be78-4c2041da4ef4
23. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016-02-09 nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-113-662/2016. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0e29121c-62fa-4e25-a2e3-6b04b508ccdc
24. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. liepos 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-2593-575/2016. teismai.lt. Žiūrėta 2020 m. sausio 29 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e9771258-c749-4000-8499-5e7ca0f40892
25. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016-08-12 nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1130-146/2016. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=8c9d602c-9a4f-467c-a6b2-25ccb8639db4
26. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. balandžio 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-264-822/2018. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ce5ac223-89db-41c5-b2df-7a0d277febc0
27. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. liepos 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-510-525/2018. eteismai.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 27 d. https://eteismai.lt/byla/183671399029479/AS-510-525/2018
28. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019-05-22 nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1387-624/2019. eteismai.lt. Žiūrėta 2020 m. vasario 10 d. https://eteismai.lt/byla/27896492287839/eA-1387-624/2019
29. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019-10-23 nutartis administracinėje byloje Nr. A-1134-575/2019. eteismai.lt. Žiūrėta 2020 m. vasario 10 d. https://e-teismai.lt/byla/258768305281069/A-1134-575/2019
30. EŽTT, Stögmüller prieš Austriją, Nr. 1602/62, 1969 m. lapkričio 10 d., COE.INT, Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57582%22]}
31. EŽTT, Axen prieš Vokietiją. 8273/78, 1983 m. spalio 25 d., COE.INT. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 12 d. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57426%22]}
32. EŽTT, *Scuderi prieš Italiją*, Nr. 12986/87, 1993 m. rugpjūčio 24 d. p. 16. COE.INT. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57841%22]}
33. EŽTT, McFarlane prieš Airiją, Nr. 31333/06, 2010 m. rugsėjo 10 d. COE.INT. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-100413%22]}

34. EŽTT, Annoni Di Gussola ir kt. prieš Prancūzija. 31819/96, 2000 m. lapkričio 14 d. COE.INT. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 12 d. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%2231819/96%22],%22itemid%22:[%22001-58983%22]}
35. ESTT, Groupe Gascogne SA prieš Europos Komisiją, C-58/12 P, 2013 m. lapkričio 26 d. EUROPA.EU, Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1427714488074&uri=CELEX:62012CJ0058

Specialioji literatūra:

1. *Административное право России: курс лекций* /под редакцией Н.Ю. Хаманевой. Москва: Проспект, 2008.
2. Адм*инистративное право. Общая часть :учебное пособие.* под общей редакцией Э.Г. Липатова и С.Е. Чаннова. Москва: Ось-89, 2006.
3. Ambrasaitė, Goda. „Apeliacijos teisė – absoliuti konstitucinė teisė“. *Justitia* 2 (64) (2007): 33-41.
4. Ambrasaitė, Goda. „Apeliacija administraciniame procese: teisės kreiptis į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą ribojimo galimybės“. *Jurisprudencija*, 6 (84), (2006): 41-47.
5. Ambrasaitė, Goda. „Apeliacija Lietuvos administraciniame procese: pagrindinės reformos kryptys“, *Jurisprudencija*, 4 (82) (2006): 13-20.
6. Ambrasaitė Balynienė, Goda. „Administracinių teismų veiklos dešimtmečio iššūkiai: kaip užtikrinti administracinės justicijos veiksmingumą nuolat augančio teismų darbo krūvio sąlygomis“, iš *Administraciniai Teismai Lietuvoje: Nūdienos Iššūkiai: [kolektyvinė Monografija]*. Virgilijus Valančius, 102-117. Vilnius: Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2010.
7. Andruškevičius, Arvydas. *Administracinės teisės principai ir normų ribos.* Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2004.
8. Averkienė, Dalia. „Procesinių terminų civiliniame procese reikšmė“. *Socialinių mokslų studijos* 4 (4) (2012): 1569-1584.
9. Averkienė, Dalia. „Procesiniai terminai: Teisingo ir efektyvaus civilinio proceso prielaida“. Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas, 2016.
10. Balogh-Bekesi, Nora, and Pollak Kitti. „General Principles of Administrative Procedure in the EU, in Hungary and in France“. *Pro Publico Bono – Public Administration*, (3), (2017): 18-39.
11. Barak, Aharon. *The judge in a democracy.* Priceton and Oxford: Princeton university press, 2006.
12. Bron, Michail, ir Zaksaitė Salomėja. „Teisė apskųsti pirmos instancijos teismo sprendimą kaip pamatinė konstitucinė teisė“. *Teisė,* 66 (2), (2008): 102-110.
13. Clayton, Richard, and Tomlinson Hugh. *Fair Trial Rights.* New York: Oxford University Press, 2001.
14. Deviatnikovaitė, Ieva. *Užsienio šalių ir Europos Sąjungos administracinė teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2017.
15. Deviatnikovaitė, Ieva. „„Administracinio teismo pradai“ iki Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės atkūrimo“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka,* 19 (2017): 3-26.
16. Driukas, Artūras, ir Valančius Virgilijus. *Civilinis procesas: teorija ir praktika, I tomas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
17. Driukas, Artūras, ir Valančius Virgilijus. *Civilinis procesas: teorija ir paktika, IV tomas.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.

18. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra ir Europos Taryba. *Europos teisės į teisingumą vadovas.* Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2016.
19. Кармолицкий, Анатолий Александрович, Алехин Алексей Петрович, и Козлов Юрий Маркович. *Административное право Российской Федерации: учебник для вузов.* Москва: Зерцало-М, 2003.
20. Kavalnė, Salvija. „Administracinės teisės europeizacija – administraciniams teismams aktualūs klausimai“, iš *Administraciniai Teismai Lietuvoje: Nūdienos Iššūkiai: [kolektyvinė Monografija]*, Virgilijus Valančius, 192-227. Vilnius: Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2010.
21. Keinys, Stasys. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 7 pataisytas ir papildytas leidimas.* Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012.
22. Kristin B. Gerdy. „What is the Difference Between Substantive and Procedural Law? And How Do I Research Procedure?“ *Perspectives: Teaching Legal Research and Writing*. 2000 (9): 5. THOMSONREUTERS.COM. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://info.legalsolutions.thomsonreuters.com/pdf/perspec/2000-fall/2000-fall-3.pdf
23. Lapinskas, Kęstutis. „M. Romeris ir administracinė justicija Lietuvoje.“, *iš Mykolas Romeris ir šiandiena: Teminis straipsnių rinkinys*, Mindaugas Maksimaitis, 27-37. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2000.
24. Laužikas, Egidijus, Mikelėnas Valentinas, ir Nekročius Vytautas. *Civilinio proceso teisė, I tomas*. Vilnius: Justitia, 2003.
25. Merrill, Thomas W.. „The Origins of American-style Judicial Review“. Iš *Comparative Administrative Law,* Edited by Susan Rose-Ackerman and Peter L. Lindseth. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2010.
26. Meškys, Linas, ir Gerdvila Mažvydas. „Ar galima mediacija administraciniame procese Lietuvos Respublikoje?“. *Teisės apžvalga.* No1 (12), (2015): 130-158.
27. Nekrošius, Vytautas. *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės* Vilnius: Justitia, 2002.
28. Mikelėnas, Valentinas. *Civilinis procesas: monografija. I dalis.* Vilnius: Justitia, 1997.
29. Nevera, Andrius, ir Jurgėlaitienė Gitana. „Per ilga baudžiamojo proceso trukmė ir teisinės gynybos priemonės“, *Current Issues of Business & Law,* Vol. 4 (2009): 160-184.
30. Paužaitė-Kulvinskienė, Jurgita. *Administracinė justicija: teorija ir praktika.* Vilnius: Justitia, 2005.
31. Paužaitė-Kulvinskienė, Jurgita. „Konstitucinių imperatyvų įtaką Lietuvos administraciniam procesui“, iš *Žmogus, teisinė valstybė ir administracinė justicija: mokslo studija,* Jurga Marcinkevičiūtė, 598-617. Vilnius: Lietuvos vyriausias administracinis teismas, 2012.
32. Paužaitė-Kulvinskienė, Jurgita. „Kiti ginčo sprendimo būdai administracinių bylų teisenoje ir jų praktinio taikymo problemos“. *Teisė* 86 (2013): 36-56.
33. Paužaitė-Kulvinskienė, Jurgita. „Administracinio proceso modelio paieškos Lietuvos teisės moksle“, iš *Ketvirtis amžiaus tiriant ir reformuojant Lietuvos teisinę sistemą*. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Petras Ragauskas, Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė, 343-383. Vilnius: VŠĮ akademinė leidyba, 2016.
34. Petkevičius, Pranas. *Administracinių teisės pažeidimų bylų teisena.* Teisės informacijos centras, 2003.
35. Pranevičienė, Birutė. *Kvaziteismai administracijos kontrolės sistemoje.* Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.

36. Raižys, Dainius. „Procesas pirmosios instancijos administraciniame teisme“. Daktaro disertacija. Mykolo Romerio Universitetas, 2008.
37. Raižys, Dainius. „Administracinių teisės pažeidimų bylų teismingumo problemos“, iš *Administraciniai Teismai Lietuvoje: Nūdienos Iššūkiai: [kolektyvinė Monografija]*, Virgilijus Valančius, 346-354. Vilnius: Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2010.
38. Raižys, Dainius, ir Urbonas Darius. „Administracinių bylų teisenos infrastruktūrinis modelis“. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka: mokslinių straipsnių rinkinys* 3 (2010): 51-74.
39. Rehman, Javaid. *International Human Rights Law*. Eidinburgh: Pearsons Education Limited, 2010.
40. Šedbaras, Stasys. „Kai kurių administracinio proceso vidinės struktūros elementų sampratos problemos“, *Jurisprudencija* 32 (24) (2002): 41-53.
41. Šedbaras, Stasys. *Administracinio proceso teisinio reglamentavimo problemos Lietuvos Respublikoje.* Vilnius: Justitia, 2006.
42. Šilvaitė, Eimantė. „Taikos sutartis kaip teisminės mediacijos administraciniame procese pagrindas“, LVAT biuletenis Nr. 35, (2018).
43. Štarienė, Lilija. *Teisė į teisingą teismą pagal Europos žmogaus teisių konvenciją*. Vilnius: Registrų centras, 2010.
44. Vaitkevičiūtė, Valerija, *Tarptautinių žodžių žodynas.* Vilnius: Žodynas, 2007.
45. Vaišvila, Alfonsas. *Teisės teorija. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas*. Vilnius: Justitia, 2004.
46. Valančius, Virgilijus. „Kai kurie naujojo civilinio proceso bruožai“, *Jurisprudencija* 28(20) (2002): 192-201.
47. Valančius, Virgilijus, ir Norkus, Rimvydas. „Administracinio proceso Lietuvoje reformos prielaidos ir perspektyvos“. *Justitia*, 3 (2005): 2-12.
48. Valančius, Virgilijus, ir Norkus Rimvydas. „Nacionalinis teisinis diskursas dėl administracinio proceso“. *Jurisprudencija* 3(81), (2006): 91-98.
49. Valančius, Virgilijus, Brazdeikis Aurimas, ir Keturakienė Airė, „Administracinio proceso veiksmingumo didinimas: tyrimų būklė ir perspektyvos“. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka: mokslinių straipsnių rinkinys* (14) (2015): 101-133.
50. Vandekoolwyk, Daniel. Threshold Obstacles to Justice: The Interaction of Procedural and Substantive Law in the United States, France, and China. *Global Business & Development Law Journal* (23) (2010): 187-222.
51. Vilniaus universitetas. *Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kaip individualių teisių gynybos standarto, taikymas supra- ir nacionaliniu lygmenimis. Kolektyvinė monografija*, redaktorė Skirgailė Žaltauskaitė – Žalimienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019.
52. Warren, Kenneth F.. *Administrative Law in the Political System*. St. Paul: West Group, 1988.
53. Zuckerman, A.S. Adrian, *Civil Justice in Crisis. Comparative Perspectives of Civil Procedure.* Oxford, New York: Oxford University Press, 1999.
54. Žilinkas, Dainius. „Kai kurie administracinio proceso mokslinio tyrimo metodologiniai aspektai“, *Jurisprudencija* 17(9) (2000): 108-116.

Kiti šaltiniai:

1. Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių ginčų komisijų įstatymo, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 9, 12 ir 15 straipsnių pakeitimo

ir papildymo įstatymo ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektų“. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.58719?jfwid=rivwzvpvg
2. Įstatymų projektų Nr.P-1649, P-1650, P-1651 aiškinamasis raštas. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.75313?jfwid=73odxxlkc
3. Teikiamų Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimo įstatymo ir su juo susijusių įstatymų projektų aiškinamasis raštas. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 11 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.102476?jfwid=-ub28xkoeu
4. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos įstatymų, derinamų su naujųjų Baudžiamojo kodekso ir Baudžiamojo proceso kodekso nuostatomis, projektų. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 12 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.206699?jfwid=73ody0o4y
5. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 45, 158 ir 160 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo aiškinamasis raštas. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.304544?jfwid=-ub28xgor7
6. Teisės departamento išvada Administracinių bylų teisenos įstatymo 46, 158, ir 160 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui. LRS, Žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.305497?jfwid=-ub28xgor7
7. Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nr. VIII-1029 pakeitimo įstatymo projekto bei Lietuvos Respublikos administracinių ginčų komisijų įstatymo Nr. VIII-1031 pakeitimo įstatymo projekto“. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/de7df5a2d6e111e49a8e8a8aa8141086?jfwid=-1890mp6p0i
8. Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 pakeitimo įstatymo projekto bei Lietuvos Respublikos administracinių ginčų komisijų įstatymo nr. VIII-1031 pakeitimo įstatymo projekto“. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/de7df5a2d6e111e49a8e8a8aa8141086?jfwid=-1890mp6p0i
9. Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo nr. I-480 38 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 9 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 260 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nr. VIII-1029 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 589, 614, 633 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 2261 straipsniu įstatymo projekto“. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/0a3518a2062411e687e0fbad81d55a7c?jfwid=-1890mp60u6.
10. Aiškinamasis raštas „Dėl Administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 74 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto“. LRS. Žiūrėta: 2019 m. lapkričio 18 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/235191a08ee611e7a5e2b345b086d377?jfwid=-1890mp62ii
11. Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymo Nr. IX-895 5 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nr. VIII-1029 17, 20 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/a37868f07b3511e7aefae747e4b63286?jfwid=-1890mp622e

12. Aiškinamasis raštas „dėl Administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 II dalies II skyriaus papildymo penktuoju skirsniu įstatymo projekto“. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 19 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/9ca91ab0c6f711e883c7a8f929bfc500?jfwid=-1890mp4g1k
13. Teismų įstatymo, Administracinių bylų teisenos įstatymo, Civilinio proceso kodekso, Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 14 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.199178?jfwid=73ody0ory
14. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 20, 23, 28, 31, 33, 43, 56, 78, 88, 117, 133, 134, straipsnių pakeitimo bei įstatymo papildymo 1151 ir 1381 straipsniais įstatymo, Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo Nr. VIII-1031 2, 3, 5, 8, 10, 11, 14, 18, 19 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 101 , 131 , 132 , 181 straipsniais ir 21 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo, Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ Nr. IX-2206 X skyriaus pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 5, 18, 32, 34, 51 straipsnių, X skyriaus pavadinimo pakeitimo ir įstatymo papildymo 56 straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 145, 154, 156 ir 159 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. VIII-1904 priedėlio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 183 straipsnio pakeitimo įstatymo projektų derinimo pažyma. Žiūrėta 2020 m. sausio 29 d. https://e-seimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAP/0d714e60dac611e9a85be81119c7a8fa/141efcbb79473e94cc022ceb51607af3/format/ISO_PDF/
15. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Teikimas dėl įstatymų projektų. Nr. 19-6754(5) 2019-11-15. LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/cb19dea1078011ea9e6ae721be42abf6?jfwid=10az821bgm
16. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Dėl įstatymų projektų teikimo išvadoms. R-3230, 2019-06-13. LRS. Žiūrėta 2020 m. vasario 20 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/2fda51508db311e98a8298567570d639?jfwid=1c1atyw8b1
17. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. Kada bylos nagrinėjamos skubos tvarka? LVAT. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://www.lvat.lt/teismo-lankytojams/kaip-kreiptis-i-teisma/14-kada-bylos-nagrinejamos-skubos-tvarka/626
18. LVAT pirmininkas Kryževičius: teisingumo vykdymas gali būti paralyžuotas. DELFI. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d. https://www.delfi.lt/news/daily/law/lvat-pirmininkas-kryzevicius-teisingumo-vykdymas-gali-buti-paralyziuotas.d?id=81319102
19. Ribotos apeliacijos modelis administraciniame procese – iššūkis (ne)įmanomas? TEISĖ.PRO. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. http://www.teise.pro/index.php/2019/06/02/ribotos-apeliacijos-modelis-administraciniame-procese-issukis-neimanomas/
20. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2016 metų veiklos apžvalga. LVAT. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 4 d. https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/metinis-pranesimas-lvat-2016.pdf
21. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2017 metų veiklos apžvalga. LVAT. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 4 d. https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/03/metinis-2017.pdf
22. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. 2018 metų veiklos apžvalga. LVAT. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 4 d. https://www.lvat.lt/doclib/sxqi7o7klukprujhd9157r2f7rz65y5r

23. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2012-ųjų metų veiklos apžvalga. teismas.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 14 d. https://vaat.teismas.lt/veiklos-ataskaitos/archyvas/vaat-2012m.-veiklos-apzvalga/595
24. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2018 metų veiklos apžvalga. teismas.lt. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://vaat.teismas.lt/data/public/uploads/2019/02/vaat-2018-m.-teismo-veiklos-apzvalga.pdf
25. Teismų reforma 2018. teismai.lt. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 20 d. https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/aktuali-informacija-teismu-lankytojams/teismu-reforma-2018/5205
26. Teismo metiniai pranešimai. teismas.lt, žiūrėta 2019 gruodžio 20 d., https://lvat.teismas.lt/veikla/teismu-praktika/teismo-metiniai-pranesimai/209
27. Butkevičienė Eglė. Apklausų duomenų analizė. Lidata.eu, Žiūrėta 2020 m. vasario 24 d. http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/seminaras_20110129/sem0129.html&course_file=sem0129_turinys.html
28. Recomendation No R (84) 5 on the Principles of Civil procedure Designed to Improve the Functioning of Justice, adopted by the Committee of Ministres on 28 February, 1984. COE.INT. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804e19b1
29. European Commission for The Efficiency of Justice (CEPEJ). Length of court proceedings in the memberstates of the Council of Europe based on the case law of the European Court of Human Rights. (Strasbourg, Council of Europe, 2018). COE.INT. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://rm.coe.int/cepej-2018-26-en-rapport-calvez-regis-en-length-of-court-proceedings-e/16808ffc7b
30. Europos Tarybos Ministrų Komitetas, Recommendation Rec(2010)3 to member states on effective remedies for excessive length of proceedings, COE.INT, Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cf8e9
31. Europos Tarybos Ministrų Komitetas, Recommendation Rec(2004) 20 of the Committee of Ministers to member states on judicial review of administrative acts. COE.INT. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 4 d. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805dba26
32. Administrative Judicial Procedure Act of Finland (586/1996; amendments up to 891/2015 included). Žiūrėta 2019 m. lapkričio 26 d. https://www.kho.fi/material/attachments/kho/aineistoa/jN93PmAt5/Administrative_Judicial_Procedure_Act.pdf

Giedrė Jegorovaitė. Administracinio proceso teisinis reguliavimas: dinamika, problemos ir perspektyvos/ Administracinės teisės magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovas prof. dr. Audrius Bakaveckas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. Viešosios teisės institutas. 2020, p. 106.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuojamas administracinio proceso teisinis reguliavimas. Darbe analizuota administracinio proceso sampratos problematika. Aptarta administracinio proceso teisinio reguliavimo raida nuo Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės atkūrimo iki šių dienų. Analizuota ilgo bylų nagrinėjimo problema ir jos sprendimo galimybės.

Raktiniai žodžiai: administracinis procesas, teisinis reguliavimas, problemos, raida

Giedrė Jegorovaitė. Legal Regulation of Administrative Procedure: Dynamics, Problems and Perspectives. Master thesis. Supervisor prof. Audrius Bakaveckas. Vilnius: Mykolas Romeris University, the Institute of Public Law. 2020, p. 106.

ABSTRACT

This master thesis deals with the regulation of administrative proceedings. The paper addresses the concept of administrative proceedings, discusses the dynamics of the regulation of administrative proceedings since the Restoration of the Independence of the Republic of Lithuania, and analyses the issue of lengthy proceedings and the solutions thereto.

Keywords: administrative proceedings, legal regulation, issues, dynamics

SANTRAUKA

Giedrė Jegorovaitė. Administracinio proceso teisinis reguliavimas: dinamika, problemos ir perspektyvos/ Administracinės teisės magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovas prof. dr. Audrius Bakaveckas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. Viešosios teisės institutas. 2020, p. 106.

Šiame magistro darbe analizuotas administracinio proceso teisinis reguliavimas, jo raida ir kylančios problemos. Tema yra aktuali, kadangi siekiant sureguliuoti administracinį procesą, įstatymų leidėjas nebuvo nuoseklus. Remiantis užsienio ekpertų įžvalgomis buvo siekiama sukurti Administracinio proceso kodeksą, tačiau atsisakius šios minties parengtas naujas įstatymo projektas. 2016 m. liepos 1 d. įsigaliojo dar viena Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo redakcija, kuri reguliuoja administracinį procesą, tačiau net ir priėmus naująją įstatymo redakciją kilo poreikis įstatymo taisymui bei papildymui. Todėl darbe keliamas klausimas ar dabar galiojantis Administracinių bylų teisenos įstatymas yra pajėgus užtikrinti Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir tarptautinių teisės aktų garantuojamas teises, ar užtikrinamas vienas pagrindinių administracinės teisenos uždavinių – operatyvus ir sklandus administracinių bylų nagrinėjimas.

Šio darbo tikslas yra atskleisti administracinio proceso raidą, išskirti administracinio proceso raidos etapus, išskirti ir atskleisti administraciniame procese kylančias problemas. Taip pat išanalizuoti tolesnio vystymosi galimybes, užtikrinant efektyvesnį asmenų teisių gynimą. Siekiant užsibrėžto tikslo keliami šie uždaviniai: 1. Remiantis administracinio proceso doktrina ir teismų praktika, atskleisti administracinio proceso sampratą. 2. Analizuojant Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcijas, teismų praktiką ir mokslinę literatūrą, atskleisti administracinio proceso reglamentavimo raidą. 3. Nustatyti administraciniame procese kylančias problemas ir pateikti galimus jų sprendimo būdus. 4. Aptarti administracinių bylų teisenos tobulinimo perspektyvas ir tendencijas. 4. Gautų rezultatų pagrindu suformuluoti baigiamojo darbo išvadas ir pateikti pasiūlymus.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys dėstomosios dalys, išvados ir pasiūlymai. Pirmojoje darbo dalyje analizuojama ir apibrėžiama administracinio proceso samprata, toliau analizuojama administracinio proceso reglamentavimo raida. Antroji dalis skirta administracinio proceso problemų ir reglamentavimo tendencijų analizei. Aptariama „lėto teisingumo“ problema ir jos svarba užtikrinant proceso dalyvių teises, analizuojamas įstatymų leidėjui pateiktas įstatymų projektų paketas, skirtas išspręsti minėtą problemą. Aptariamos administracinio proceso tobulinimo perspektyvos. Trečioji darbo dalis skirta kokybiniam tyrimui ir jo rezultatams aptarti. Darbas apibendrinamas, pateikiant išvadas.

Darbe iškeltas ginamasi teiginys, jog administracinio proceso Lietuvoje reglamentavimas yra pakankamas užtikrinant pagrindinį administracinės teisenos uždavinį – operatyvų ir sklandų bylų nagrinėjimą, nepasitvirtino, kadangi tyrimo metu nustatyta, jog administraciniai teismai susiduria su teismo darbo krūvio augimo ir ilgo bylų nagrinėjimo problemomis, kurias siekiama išspręsti tobulinant esamą teisinį reguliavimą.

SUMMARY

Giedrė Jegorovaitė. Legal Regulation of Administrative Procedure: Dynamics, Problems and Perspectives. Master thesis. Supervisor prof. Audrius Bakaveckas. Vilnius: Mykolas Romeris University, the Institute of Public Law. 2020, p. 106.

This master thesis deals with the regulation of administrative proceedings, its dynamics and issues. The topic is of particular relevance due to the lack of coherency in the regulation of administrative proceedings on the part of the legislator. Based on the recommendations of foreign experts, there was a plan to develop a Code of Administrative Proceedings which has later been abandoned and substituted by another bill. On July 1, 2016 yet another version of the Law on Administrative Proceedings of the Republic of Lithuania came into force; however, the need to further amend the law prevailed. Therefore, the present paper analyses whether the existing Law on Administrative Proceedings provides for sufficient regulation to ensure the rights guaranteed by the Constitution of the Republic of Lithuania and international legislation and to achieve one of its key objectives to ensure an efficient and smooth hearing of administrative cases.

The paper aims to review the dynamics of the regulation of administrative proceedings, to identify its development stages and outstanding issues, and to analyse further development prospects with a view to ensuring efficient protection of individual rights. The following objectives have been formulated to achieve the aims of this paper: 1) to discuss the concept of administrative proceedings in the light of its doctrine and case-law; 2) to review the dynamics of the regulation of administrative proceedings by analysing different versions of the Law on Administrative Proceedings, case-law and scientific literature; 3) to identify outstanding issues in the administrative proceedings and posible solutions thereto; 4) to discuss the tendencies and prospects of improving administrative proceedings; and 5) to formulate conclusions and proposals based on the above analysis.

The paper consists of an introduction, a three-part discussion, a conclusion and proposals. The first part of the discussion analyses and defines the concept of administrative proceedings and looks into the dynamics of its regulation. The second part deals with the issues and regulatory developments of administrative proceedings. It addresses the “slow justice” issue in ensuring the rights of the parties to the proceedings, analyses a proposed legislative package aimed at solving the issue, and discussees the prospects of improving administrative proceedings. The third part presents the results of a quantitative study . The paper closes with a summary and conclusions.

Unlike the preliminary hypothesis, the present analysis revealed that the regulation of the administrative proceedings in Lithuania is not sufficient to achieve its key objective of ensuring an efficient and smooth hearing of administrative cases. The results show that administrative courts face heavy workload and lengthy procceedings and that attempts are made to address this by improving the existing regulation.

PRIEDAI

1 Priedas. Tyrimo rezultatai.

1 respondentas

Pagal dabartinį teisinį reglamentavimą administracinės bylos gali būti nagrinėjamos pakankamai greitai. Jei gerai prisimenu, prieš penkerius ar daugiau metų, administraciniai teismai buvo vieni iš pirmaujančių Europos Sąjungoje pagal bylų nagrinėjimo trukmę. Tačiau po to, labai išaugus bylų skaičiui, ypač dėl neturtinės žalos atlyginimo dėl netinkamų kalinimo sąlygų, gerokai pailgėjo bylų nagrinėjimo trukmė apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme.

Šiuo metu Seime įregistruotas ABTĮ projektas Nr. XIIIP-4251, kurį priėmus situacija turėtų pasikeisti, ir tikėtina, kad bylų nagrinėjimo terminai sutrumpės. Šiuo metu pirmosios instancijos administraciniuose teismuose bylų nagrinėjimo vidurkis yra apie 4-5 mėn. Įsigaliojus ABTĮ pakeitimams, turėtų sutrumpėti bylų nagrinėjimo terminai LVAT, nes gerokai sumažės skaičius bylų, kurios nagrinėjamos apeliacine tvarka. Ar ABTĮ pakeitimai atsilieps bylų nagrinėjimui ir jų trukmei nuo skundo pateikimo iki galutinio sprendimo įsiteisėjimo, sunku prognozuoti. Pagal teisinį reglamentavimą nuo 2021-01-01, Administracinių ginčų komisija turės išnagrinėti bylą per 20 darbo dienų (išimtiniais atvejais – ne daugiau 30 darbo dienų). Apygardos administraciniame teisme turėtų sutrumpėti bylų nagrinėjimo terminai, nes naujų įrodymų teikti nebebus galima (tik esant išimtiniams atvejams), todėl didžioji dalis bylų turėtų būti išnagrinėjama pirmame teismo posėdyje. Siūlomi pakeitimai turėtų gerokai sutrumpinti bendrą bylos nagrinėjimo terminą. Tačiau kyla abejonės, ar gerokai išaugus bylų skaičiui administracinėje komisijoje, ji bus pajėgi per tokius trumpus terminus išnagrinėti bylas ir priimti sprendimus.

Ar bus tinkamai užtikrintos asmenų teisės, šioje vietoje gali būti plati diskusija. ABTĮ pakeitimais šiek tiek ribojama teisė į žodinį procesą, nes išnagrinėjus bylą administracinėje komisijoje, apygardos administraciniame teisme žodinis bylos nagrinėjimas bus rengiamas esant prieštaravimui ar pateikus motyvuotą prašymą. Iš kitos pusės, administracinėse bylose ginčas dažniausiai būna dėl teisės, todėl šalių dalyvavimas, kai nereikalinga nustatinėti faktines aplinkybes, nėra būtinas. Be to, teismas nagrinėdamas administracines bylas yra aktyvus ir savo iniciatyva gali rengti žodinį procesą, esant reikalui rinkti papildomus įrodymus. Tačiau, kol kas tai tik teoriniai pamąstymai, kaip viskas vyks praktikoje bus galima vertinti maždaug nuo 2022 metų.

2 respondentas

1. Manau, kad pakankamas, išskyrus tai, kad apeliacijos LVAT'e reikia laukti itin ilgai.
2. Manau, kad tikslinga. Ikiteisminis administracinių ginčų nagrinėjimas nepriklausomuose kvazi teismuose galėtų būti privalomas iš esmės visose bylose.
3. Manau, kad riboti teisės į apeliaciją negalima. Tai prieštarautų EŽTT praktikai ir konvencijai bei fundamentaliems teisės principams.
4. Žr. atsakymą Nr. 2.

3 respondentas

1. Bylų nagrinėjimas pirmosios instancijos administraciniuose teismuose yra pakankamai operatyvus, juolab galimas ir rašytinis procesas, tačiau labai ilgi terminai iki bus priimti sprendimai Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme. Spręstinas klausimas dėl apeliacinės instancijos operatyvumo didinimo. Šiai dienai procesai tikrai nėra operatyvūs.
2. Šiuo metu ikiteisminis ginčų nagrinėjimas pakankamai konstruktyvus ir operatyvus, efektyviai veikia administracinių ginčų komisijos, ypač Vyriausioji administracinių ginčų komisija.
3. Kadangi būtų pažeistas teisės į teisingą gynybą principas, tačiau spręstinas klausimas dėl bylų nagrinėjimo trukmės trumpinimo. Gal būtų tikslinga spręsti klausimą dėl LVAT teisėjų korpuso didinimo.
4. Tokio pobūdžio ribojimai yra rizikingi ir prasilenkiantys su teisingumo įgyvendinimu.

4 respondentas

1. Manau, kad reglamentavimas yra pakankamas, tačiau trūksta teisėjų LVAT, būtų daugiau teisėjų, procesas paspartėtų. Galbūt dalis bylų nepagrįstai priskirtos administracinių teismų kompetencijai (tam tikrų įsiskolinimų priteisimas, žalos atlyginimo, atleidimo iš darbo nagrinėjimas ir pan.). Administraciniams teismams reikėtų palikti bylas, kuriose ginčai kyla tiesiogiai iš valdymo, administravimo.
2. Ikiteisminio nagrinėjimo plėsti nereikia, o jo kaip tik atsisakyti. Geriau padidinti teisėjų skaičių. Praktika rodo, kad tos ikiteisminės komisijos tik imituoja ginčo nagrinėjimą, dažniausiai palaiko valstybės ar savivaldybės institucijų poziciją ir tiek, niekas nesigilina į ginčą iš esmės, be to, dažnai jaučiasi tokių komisijų kompetencijos stoka. Toks tarsi teismas, bet ne teismas. Be to, dėl prastos

nagrinėjimo kokybės priimti sprendimai bylininkų neįtikina ir vis tiek ginčas persikelia į teismą. Tai perteklinė bereikalinga papildoma našta bylos šalims.

3. Riboti apeliacijos jokiu būdu negalima. Neteisinga teismų darbo krūvius reguliuoti žmogaus teisių sąskaita. Kaip minėjau reikia didinti teisėjų skaičių bei dalį administraciniams teismams nebūdingų bylų perduoti bendrosios kompetencijos teismams.

4. Siūlomi pakeitimai gal ir pagreitintų kai kurių bylų nagrinėjimą, bet iš esmės jie yra žalingi, šie pasiūlymai yra žmogaus teisių sąskaita.

5 respondentas

1. Nepakankamas, kadangi net ir akivaizdžiai pralaimėtinose bylose, valstybė bylinėjasi, taip pat ginčuose, kuriuos galima spręsti taikiai, valstybė nepriima racionalių sprendimų, atsižvelgdama į politiškai formuojamą poziciją.

2. Spręsti tikslinga tik išsprendus kompetentingų specialistų trūkumo klausimą.

3. Teisė į apeliaciją apskritai neturėtų būti ribojama. Aišku, įvertinus tai, kad administraciniame procese daugeliu atveju būna pirmas institucijos sprendimas, o po eina į teismą, galima spręsti, kad teismas jau yra kaip ir apeliacine instancija, o LVAT kaip kasacine. Taigi, ribojimai galėtų būti kaip ir LAT, atrankos komisija.

4. Sumažintų bylų skaičių teismuose, tačiau kyla klausimas, ar ikiteisminis nagrinėjimas prisidėtų prie sprendimų kokybės ir to paties teisingumo. Apskritai, manau, kad po ikiteisminio nagrinėjimo sprendimai bus skundžiami teismui, todėl tai galbūt pamažintu LVAT krūvį, tačiau ne apygardos.

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2020 - -
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),
Teisės mokyklos, Viešosios teisės instituto, Administracinės teisės magistratūros ištęstinių studijų programos

Studentas (-ė) Giedrė Jegorovaitė ,

patvirtinu, kad šis rašto darbas magistro baigiamasis darbas

„ADMINISTRACINIO PROCESO TEISINIS REGULIAVIMAS: DINAMIKA, PROBLEMOS IR PERSPEKTYVOS“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____
(parašas) *(vardas, pavardė)*